

UNIUNEA EUROPEANĂ
FONDUL EUROPEAN PENTRU
DEZVOLTARE REGIONALĂ
INVESTIM ÎN VIITORUL TĂU!

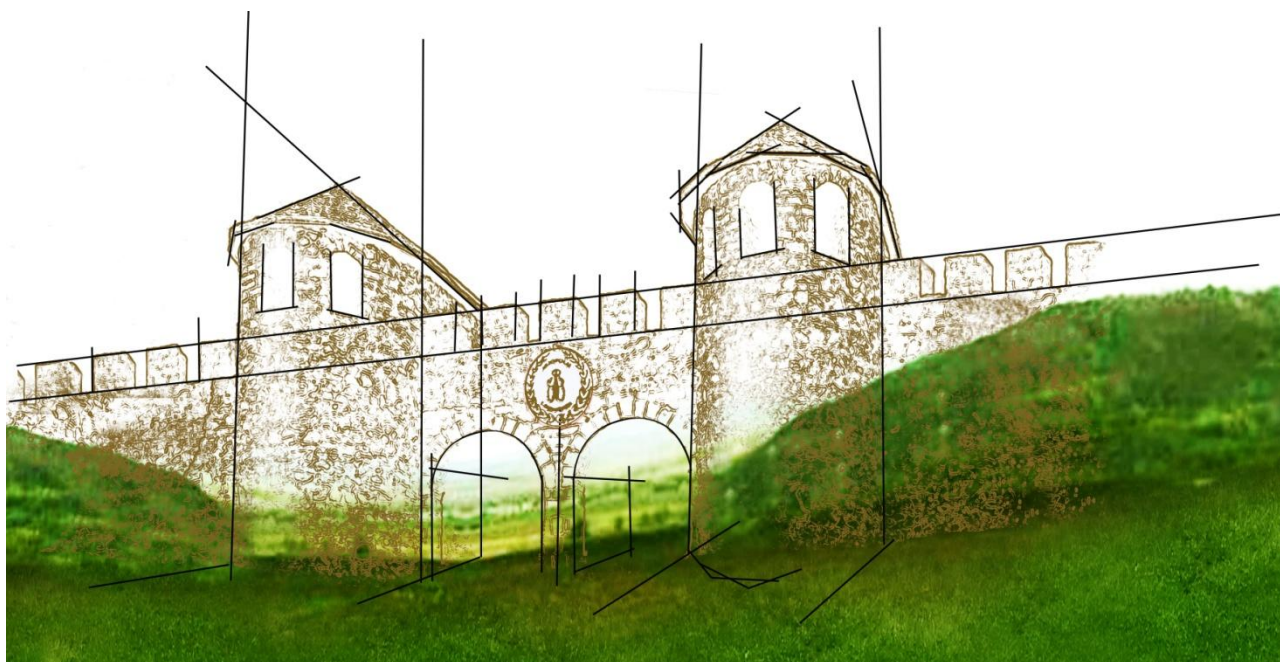

GUVERNUL ROMÂNIEI

GUVERNUL BULGARIEI

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A UNEI ECONOMII CARE PROTEJEAZĂ RESURSELE NATURALE ȘI CULTURALE ÎN ROMÂNIA ȘI BULGARIA

Ianuarie 2017

Interreg

UNIUNEA EUROPEANĂ

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A UNEI ECONOMII CARE PROTEJEAZĂ RESURSELE NATURALE ȘI CULTURALE ÎN ROMÂNIA ȘI BULGARIA

Proiect: A heritage-friendly cross-border economy in Romania and Bulgaria

Program de finanțare: Programul Interreg V-A România - Bulgaria 2014-2020

Contract de consultanță pentru elaborarea Strategiei de dezvoltare a unei
economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria,
nr 82/14.04.2016

CUPRINS

I. Starea actuală de valorificare economică sustenabilă a moștenirii culturale și naturale	3
I.1. Introducere	4
I.2. Scurtă descriere a zonei de graniță România-Bulgaria	8
I.3. Moștenirea culturală și naturală	13
I.3.1. Moștenirea culturală	16
I.3.2. Moștenirea și resursele naturale	19
I.4. Contextul internațional al valorificării sustenabile a moștenirii culturale și naturale	21
I.4.1. Convenții mondiale privind moștenirea culturală și naturală	22
I.4.2. Cadrul european de reglementare a protecției moștenirii culturale și naturale	27
I.4.3. Strategii locale și europene	27
I.4.4. Valorificare economică sustenabilă a moștenirii culturale și naturale. Explorarea posibilităților	30
I.5. Contextul local al activităților economice care valorifică patrimoniul cultural și natural în zona de graniță româno-bulgară	35
I.5.1. Legislație în România - protecție și valorificare	35
I.5.2. Legislația în Bulgaria - protecție și valorificare	37
I.5.3. Activități economice cu impact asupra moștenirii culturale și naturale	39
I.5.4. Elementele de risc în procesul de utilizare sustenabilă a moștenirii și resurselor culturale și naturale, din punct de vedere al deținătorilor, administratorilor, custozilor, etc. acestora.	42
I.5.5. Poziția mediului de afaceri din perspectiva utilizării sustenabile a moștenirii și resurselor culturale și naturale	47
II. Analiza SWOT	52
III. Viziunea de dezvoltare a unei economii care protejează patrimoniul natural și cultural în România și Bulgaria	59
IV. Prioritățile și obiectivele de dezvoltare	72
V. Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria	74
VI. Sistem de monitorizare	109
VII. Parteneriatul pentru o economie prietenoasă față de patrimoniul cultural și natural, cadrul de promovare a conceptelor	114

I. STAREA ACTUALĂ DE VALORIFICARE ECONOMICĂ SUSTENABILĂ A MOȘTENIRII CULTURALE ȘI NATURALE

A concerted effort to preserve our heritage is a vital link to our cultural, educational, aesthetic, inspirational and economic legacies - all of the things that quite literally make us who we are
Steve Berry¹

I.1. Introducere

Termenul de „moștenire” este extrem de vast, întotdeauna atașând obiectivului la care se referă valoare, semnificație, calitate, integritate, autenticitate și, mai ales, perenitate de-a lungul a numeroase generații.

Astfel, „moștenirea” naturală reprezintă decizia etică și responsabilitatea unei societăți de a remite un mediu înconjurător sănătos, împreună cu componentele sale biologice complexe și complicate, generațiilor viitoare². Percepția generală asupra naturii ca sursă de „moștenire” este importantă pentru ca ea asociază, astfel, mediul înconjurător conceptului de moștenire culturală care este definită ca fiind expresia modurilor de viață pe care o comunitate le-a dezvoltat și pe care le transmite de la generație la generație, incluzând tradiții, practici, obiecte, expresii și valori artistice³. Pentru Consiliul European, „moștenirea culturală” este o expresie a protecției și promovării idealurilor și principiilor. Ea produce reprezentări materiale ale sistemelor de valori, credințe, tradiții și stiluri de viață și conține aceste urme vizibile și tangibile din antichitate până în trecutul recent.

Moștenirea ne duce cu gândul la trecut, iar în prezent este profund legată de modul în care folosim „trecutul” ca resursă nelimitată, sursă de re-inventare și forță socială⁴. Mai mult, deși nu toate formele de moștenire sunt apreciate universal, patrimoniul este apreciat ca o sursă esențială de identitate personală și colectivă și necesar pentru sentimentul de respect de sine.

În acest context, o economie prietenoasă față de moștenirea și resursele culturale și naturale începe cu preocupările mediului de afaceri privind dezvoltarea, sustenabilitatea și, spre maturitate, dezvoltarea sustenabilă a afacerii și a comunităților cu care interacționează.

Dezvoltarea înseamnă, pentru mediul de afaceri, crearea de valori pe termen lung în baza clienților, piețelor și relațiilor⁵. Clienții sunt acele persoane - fizice sau juridice - care plătesc pentru produsele sau serviciile oferite pe piață de mediul de afaceri, definind, în același timp, piețele care pot fi caracterizate de dimensiunea lor

¹ Scriitor american, profesor universitar și fost procuror, fondator al grupului Scriitorii de Literatură de Suspans Internaționali

² Autoritatea Mateză pentru Mediu și Urbanism

³ Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor (ICOMOS), 2002

⁴ *The globalization of archaeology and heritage: a discussion with Arjun Appadurai*. J. Social Archaeology, 1, 35-49. (2001).

⁵ *Forbes Magazine*, What exactly is business development, Scott Polack, 21.03.2012, disponibil la <http://www.forbes.com/sites/scottpollack/2012/03/21/what-exactly-is-business-development/#6915a28d882c>

geografică, datele demografice, stilul de viață, sau stilul de a face cumpărături. Fără clienți, o întreprindere nu are de ce să se dezvolte. În același timp, relațiile cu partenerii de afaceri, cu partenerii publici, cu clienții, cu angajații, cu presa, etc. sunt decisive pentru dezvoltarea unei afaceri, o pot sprijini sau, dimpotrivă, îi pot încetini evoluția. Cele trei elemente intervin pe întregul parcurs de viață al întreprinderilor, de la inițiere și formare, creștere, consolidare și încetinire a creșterii, maturitate, declin și/sau exit, fie prin transfer al afacerilor, retragere sau încetare a activității. În mod particular, relațiile cu partenerii de afaceri, cu partenerii publici, cu clienții, cu angajații sau cu presa sunt relevante pentru o abordare sustenabilă a patrimoniului cultural sau natural de către mediul de afaceri.

Pentru o comunitate, dezvoltarea înseamnă schimbări în toate aspectele vieții oamenilor, fiind un concept multidimensional⁶ care se manifestă la nivel economic, social, cultural și al mediului înconjurător, prin inovații la interiorul acestor segmente și între ele. Dezvoltarea este asociată îmbunătățirii calității vieții, protecției sau dezvoltării valorilor locale, depășirii eșecurilor de piață, consolidării coeziunii, sprijinirii procesului de democratizare și valorizare a oamenilor, precum și cu definirea și implementarea de proiecte de dezvoltare noi. Așa cum a fost descrisă în primul Raport asupra Dezvoltării Umane din cadrul Programului de Dezvoltare al UNDP (1990), dezvoltarea este atât un proces - extinderea plajei de alegeri relevante pe care le poate face omul - cât și ca obiectiv - măsura în care, în anumite societăți, aceste alegeri relevante chiar sunt valorificate.

Sustenabilitatea reflectă preocupările privind efectele poluării și modul de utilizare a resurselor, de asemenea modul în care activitățile noastre depind de starea mediului înconjurător. În ecologie, sustenabilitatea este proprietatea sistemelor biologice de a-și păstra diversitatea și de a produce tot ce au nevoie pentru a menține aceste sisteme în echilibru pe o durată de timp nedefinită. Mai mult, sustenabilitatea recunoaște faptul că civilizația umană are nevoie de resurse pentru a-și susține modul modern de viață⁷. Extrapolând, sustenabilitatea este starea de rezistență a sistemelor și proceselor⁸, ea nu este specifică unui proiect sau unei activități în particular, ci se referă la suma tuturor activităților, considerate la global.

Conceptul modern al sustenabilității a fost definit de Comisia Mondială pentru Mediu a Organizației Națiunilor Unite (ONU), odată cu publicarea raportului „Viitorul nostru comun”⁹, în anul 1987. Deseori, însă, noțiunile de sustenabilitate și dezvoltare sustenabilă sunt considerate sinonime, deși diferența între ele este sesizată de nivelurile decizionale sau de cercetători.

⁶ *Cohesion Policy Support for Local Development: best practices and and future policy options*, DG Regio, CCI n. 2009.CE.16.O.AT.081, Final Report

⁷ *What is Sustainability?*, US Environmental Protection Agency, disponibil la <https://www.epa.gov/sustainability>

⁸ *Urban Sustainability in Theory and Practice: Circles of Sustainability*, Paul James, Liam Magee, Andy Scerri, Manfred Stegger, Routledge - Taylor and Francis Group London and New York, 2015, disponibil la https://www.academia.edu/9294719/Urban_Sustainability_in_Theory_and_Practice_Circles_of_Sustainability_2015_

⁹ Disponibil la <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Astfel, *dezvoltarea sustenabilă* reprezintă principiul organizatoric al sustenabilității, și include trei domenii interconectate - domeniul social (echitate), economic (viabilitate) și cel al protecției mediului (protecție). Fiecare din aceste trei domenii are pretenția de întâietate, dar el trebuie interpretat în contextul scopului ultim de a se lua toate măsurile ca omenirea trăiește în limitele naturale ale mediului înconjurător.

Conceptul modern de dezvoltare sustenabilă, ca obiectiv la scară mondială, derivă preponderent din mesajul raportului „Viitorul nostru comun”, cunoscută și sub denumirea de „Raportul Brundtland”, după numele președintei Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare (WCED), Gro Harlem Brundtland. Raportul definește dezvoltarea sustenabilă ca fiind „dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi... în esență, dezvoltarea sustenabilă este un proces de schimbare prin care exploatarea resurselor, direcțiile de investiție, orientările în dezvoltarea tehnologică și schimbările instituționale sunt toate în armonie și stimulează atât potențialul actual cât și pe cel viitor de a răspunde nevoilor și aspirațiilor omului”.

Pentru atingerea acestor obiective, este nevoie de o gândire care să se manifeste, integrativ, pe numeroase paliere: acțiuni pe termen scurt, acțiuni pe termen lung, impactul acțiunilor să fie cuantificabil la nivel local, regional sau global, interesul sectorial să se combine cu cel al multiplelor părți interesate. Dezvoltare sustenabilă presupune o abordare în comun care să lege interesele și activitățile diferitelor sectoare, în același timp ghidând schimbările sociale și dezvoltarea economică și menținând integritatea ecosistemelor și calitatea moștenirii naturale. Această abordare trebuie să înglobeze obiective sociale - incluziune socială, economice - creștere economică, și de mediu - echilibru environmental, și de asemenea, să integreze nevoile tuturor părților.

Moștenirea culturală și naturală, așa cum reiese din abordările curente, nu face parte din dezbaterile privind sustenabilitatea și dezvoltarea sustenabilă. Recunoscându-i-se cruciala importanță pe care o are pentru societate, rolul de neînlocuit ca vector al identității și semnificație pentru comunități și indivizi, multe organizații, incluzând UNESCO, Summitul Mondial pentru Dezvoltare Durabilă și cercetători, solicită includerea culturii în modelul de dezvoltare sustenabilă, însăși cultura fiind cea care - în final - ilustrează și exprimă dezvoltarea¹⁰. Două rezoluții asupra „Culturii și dezvoltării” adoptate de Adunarea generală a ONU în 2011 - A/RES/65/166 și A/RES/66/208, subliniază importanța culturii ca „o componentă esențială pentru dezvoltarea umană, o sursă de identitate, inovare și creativitate pentru individ și comunitate”, fără însă să fi produs efecte în ceea ce privește re-definirea dezvoltării sustenabile. Cu toate acestea, subiectul moștenirii culturale și naturale este difuz și egal în numeroase obiective la nivel mondial - Obiectivele de dezvoltare ale mileniului -, la nivelul politicilor europene, naționale sau la nivel local. Astfel, conservarea și managementul moștenirii naturale și culturale, precum și a cunoștințelor și abilităților tradiționale cu care sunt acestea

¹⁰ *Culture: Fourth Pillar of Sustainable Development*, United Cities and Local Governments, Policy Statement, 2010, disponibil la <http://www.agenda21culture.net/index.php/docman/-/1/393-zzculture4pillarsden/file>

asociate, pot contribui puternic la dezvoltarea sustenabilă la nivelul tuturor palierelor ei de bază: sustenabilitatea mediului înconjurător, dezvoltarea socială incluzivă, dezvoltare economică incluzivă, pace și securitate, mai ales dacă sunt ghidate de cele trei principii guvernante ale sustenabilității, egalității și drepturilor omului¹¹.

Întregul potențial al moștenirii culturale și naturale de a contribui la dezvoltarea sustenabilă poate fi valorificat prin integrarea conservării lor în politicile și procesele de decizie locală și, prin consecință, la crearea și consolidarea capacităților necesare la nivelurile implicate, respectiv autorități locale, comunitățile și cetățenii, turismul și alte sectoare economice și, în general, la nivelul societății civile largi.

În acest context, mediul de afaceri și activitățile economice care valorifică patrimoniul cultural și natural joacă un rol semnificativ în asigurarea integrității, calității și autenticității patrimoniului, fără de care acestea nu pot contribui la dezvoltarea sustenabilă, cu precădere economică, a unei comunități sau regiuni. Pentru a-și asuma acest rol, mediul de afaceri este de dorit să înțeleagă și să adopte voluntar măsuri de valorificare durabilă a patrimoniului pe care se bazează afacerile lor, să coopereze cu toți ceilalți participanți la procesul de dezvoltare durabilă, și anume cu părțile interesate - stakeholderii (autorități publice, proprietarii sau administratorii prin lege a resurselor de patrimoniu, custozii ai ariilor protejate), cu actorii direcți ai valorificării moștenirii culturale și naturale (alte entități private cum ar fi ONG-urile, turiștii/utilizatorii/consumatorii finali ai serviciilor și produselor lor care integrează resursele de patrimoniu), precum și mai ales cu comunitatea locală.

Participarea directă la elaborarea strategiilor și planurilor de dezvoltare integrând aspectul conservării și promovării resurselor culturale și naturale și, ulterior, adoptarea de strategii subsecvente la nivelul propriu al unei firme, face parte din această schimbare de abordare a dezvoltării sustenabile și asigură apariția ideilor, a inovării, asigurarea cunoștințelor, forței de muncă și a altor resurse, inclusiv financiare, necesare valorificării sustenabile a patrimoniului. Mai mult, participarea creează premisele reconcilierii celor două aspecte aparent antagoniste care caracterizează valorificarea patrimoniului: protejarea integrității și autenticității și tendința de a răspunde nevoilor și solicitărilor locale de a asigura dezvoltarea comunității prin valorificarea moștenirii culturale și naturale¹².

Activitățile legate de patrimoniu, în special cel natural, dar și cel cultural, tind să aibă o dimensiune transfrontalieră în zonele de graniță, datorită interconectării zonelor, peisajelor sau a istoriei comune. Ca o consecință, abordarea patrimoniului la nivel punctual, local, sau, din contră, la nivel național, nu este capabilă să capteze întregul context de protecție, conservare și valorificare economică durabilă, și nici să adreseze impactul activităților economice la realul lor nivel în zonele de graniță. Astfel, o

¹¹ *Toyama Proposal on Heritage and Sustainable Development*, 40th Anniversary of the World Heritage Convention, UNESCO World Heritage

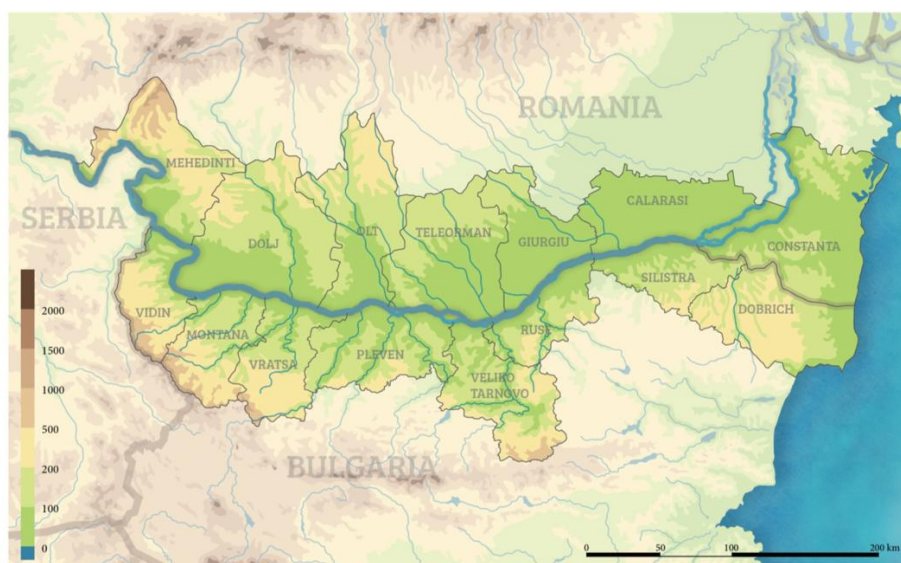
¹² *Sustainable Tourism as Driving Force for Cultural Heritage Sites Development, Planning, Managing and Monitoring Cultural Heritage Sites in South East Europe*, principalii autori: Engelbert Ruoss, Loredana Alfarè, în cadrul proiectului CHERPLAN www.cherplan.eu, finanțat prin South East Europe Programme

abordare transfrontalieră, chiar și progresivă, va genera măsuri și rezultate coerente și coordonate la nivel de graniță, cu impact pozitiv și accentuat la nivelul fiecărui obiectiv de patrimoniu.

I.2. Scurtă descriere a zonei de graniță românia-bulgaria

Zona transfrontalieră româno-bulgară care face obiectul *Strategiei de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* și a Programului INTERREG V-A România-Bulgaria, este marcată de două elemente majore naturale, Dunărea și Marea Neagră care îi conferă statutul de zonă de legătură între Bazinul Mării Negre, o placă turnantă între Orient, zona caucaziană și est-europeană, și Europa Centrală. Acest statut concentrează interesul internațional asupra poziției sale geo-strategice și a potențialului de transporturi și comunicații.

Teritoriul studiat este constituit din 15 unități administrativ-teritoriale - județe și districte, din care șapte județe în România - Mehedinți, Dolj, Olt, Teleorman, Giurgiu, Călărași și Constanța, și opt districte în Bulgaria - Vratsa, Montana, Plevna, Veliko Turnovo, Ruse, Silistra și Dobrich. Suprafața totală a acestui teritoriu este de 69 285 km², din care 57,75 % în România și 43,25% în Bulgaria¹³, iar granița este în lungime de 610 km, din care 470 km sunt reprezentanți de Dunăre.

Dunărea străbate cele două țări între orașele Vidin și Silistra (Bulgaria), respectiv Calafat și Călărași (România), iar partea terestră a frontierei, cuprinsă între Călărași-Silistra și Marea Neagră, separă județul Constanța (România) de districtele Silistra și Dobrich (Bulgaria), între cursul Dunării și Marea Neagră.

Relieful este variat în zona studiată, cu o pondere importantă a câmpiei - Câmpia Română pe partea românească și Câmpia Dunării care se întinde până la Munții Balcani, în Bulgaria. Faleza Dunării este sectaculos de diferită pe cele două părți ale graniței,

¹³ Programul Operațional de Cooperare Teritorială România - Bulgaria 2014-2020

abruptă și stâncoasă pe partea bulgară, spre deosebire de relieful neted al luncilor și câmpiei pe partea românească. Dealurile și platourile se dezvoltă pe măsură ce ne îndepărtăm de Dunăre, iar văile și lacurile sunt numeroase pe ambele părți ale graniței. Media de altitudine a regiunii este de 178 metri¹⁴. Ambele țări au deschideri importante la Marea Neagră, iar zona de graniță include cele mai valoroase facilități portuare din România, cu Portul Constanța - capacitatea portuară cea mai mare la Marea Neagră, porturile satelit, Mangalia și Midia.

În ce privește structura pe folosințe a terenurilor din zona de graniță, din total 74,18% îl reprezintă terenurile agricole, 12,44% padurile și asimilate, 4,06% construcțiile și 6,02% alte terenuri¹⁵.

În cele cincisprezece județe și districte locuiesc¹⁶ 4.330.171 persoane, din care 2.913.226 în România și 1.416.945 în Bulgaria, astfel:

Mehedinți	252.845	Vidin	91.235
Dolj	641.005	Vratsa	172.007
Olt	412.640	Montana	137.188
Teleorman	355.232	Pleven	251.986
Giurgiu	274.628	Veliko Turnovo	245.006
Călărași	295.500	Ruse	225.674
Constanța	681.376	Silistra	113.248
		Dobrich	180.601

Economia regiunii de graniță este tipică regiunilor periferice, chiar dacă nici una din zone nu se găsește la o distanță foarte mare de cele două centre de iradiere a dezvoltării, respectiv capitalele București și Sofia. Analiza comparativă a competitivității regionale pentru zona studiată poate să ofere o imagine onestă din perspectiva atât a mediului de afaceri, cât și a locuitorilor - comunităților locale. Centrul Comun pentru Cercetare al Comisiei Europene definește competitivitatea ca fiind „abilitatea de a oferi un mediu atractiv și sustenabil pentru ca firmele și locuitorii să trăiască și să muncească”¹⁷.

Cel mai recent raport privind competitivitatea regională, publicat în anul 2013 de Centrul Comun pentru Cercetare al Comisiei Europene, se concentrează pe regiunile de dezvoltare din categoria NUT2 care, atât în România, cât și în Bulgaria, sunt de natură statistică, fără o organizare administrativă. Modul de abordare a competitivității regionale este pe palierul rezultatelor acțiunilor, modificărilor și îmbunătățirilor produse de om, fără a lua în considerație majoritatea diferențelor naturale dintre regiuni, cum ar fi materiile prime, specificitățile geografice sau de clima. Informațiile care asigură baza de analiză sunt preferabil cantitativi și, în principal, de proveniență Eurostat.

¹⁴ Raport de Mediu, Evaluarea SEA pentru Programul Operațional de Cooperare Teritorială România - Bulgaria 2014-2020

¹⁵ Analiza și diagnoza situației curente în cadrul ariei transfrontaliere România - Bulgaria, Strategia comună de dezvoltare teritorială durabilă a zonei transfrontaliere România-Bulgaria (Proiectul SPATIAL)

¹⁶ Date statistice la 31.12.2015, conform Institutelor Naționale de Statistică din România și Bulgaria

¹⁷ EU Regional Competitiveness Index RCI 2013, Annoni P. and Dijkstra L., 2013, Joint Research Centre, Institute for Security and Protection of the Citizens

Indicatorii integrați pentru stabilirea competitivității regionale sunt următorii:

- Instituțiile, respectiv percepția asupra calității guvernării, la nivel regional și la nivel național;
- Stabilitatea macroeconomică, la nivel național;
- Infrastructura, respectiv potențialul de accesibilitate pe cale ferată și autostradă;
- Sănătatea, integrând informații privind rata accidentelor fatale, speranța de viață, rata de deces a copiilor sub un an, rata de îmbolnăviri de cancer la populația sub 65 de ani, rata de îmbolnăviri de inimă populația sub 65 de ani, rata sinuciderilor.
- Învățământul de bază;
- Învățământul superior și instruirea pe toată durata vieții;
- Eficiența pieței muncii;
- Dimensiunea pieței;
- Gradul de pregătire tehnologică, la nivel regional în ce privește individul și gospodăria și la nivel național pentru întreprinderi;
- Nivelul de complexitate al mediului de afaceri, și
- Inovarea;

Zona de graniță este acoperită de șase regiuni NUTS 2, după cum urmează:

- Județele Mehedinți, Dolj și Olt - parte din Regiunea de Dezvoltare Sud-Vest Oltenia - RO41;
- Județele Teleorman, Giurgiu și Călărași - parte din Regiunea de Dezvoltare Sud Muntenia RO31;
- Județul Constanța - parte din Regiunea de Dezvoltare Sud-Est RO22;
- Districtele Vidin, Vratsa, Montana și Plevne - parte din Regiunea Nord-Vest BG31;
- Districtele Veliko-Tarnovo, Ruse și Silistra - parte din Regiunea Nord Centrală BG32;
- Districtul Dobrich - parte din Regiunea Nord-Est BG33.

PIB pe regiune și nivel de dezvoltare:

Regiune	Poziția la nivel european după indicatorii de bază	Poziția la nivel european după eficiența	Poziția la nivel european după inovarea	Indicator Regional de Competitivitate	Nivel de dezvoltare
RO41	257	240	259	254	1
RO31	258	234	261	252	1
RO22	261	251	260	261	1
BG31	254	259	255	262	1
BG32	252	232	252	246	1
BG33	251	242	247	247	1

unde poziția la nivel european se apreciază la între cele 262 de regiuni din Uniunea Europeană (UE), iar nivelul de dezvoltare se măsoară de la 1 la 5, unde 5 este cel mai înalt nivel de dezvoltare europeană.

Din această analiză reiese cu claritate nivelul foarte redus de dezvoltare al tuturor județelor românești și districtelor din Bulgaria care formează regiunea de graniță, inclusiv prin ocuparea ultimelor poziții din UE în ce privește competitivitatea regională generală. Această stare care se suprapune cu poziția periferică a întregii zone, atât la nivelul fiecărei țări, cât și a Uniunii Europene, a fost tratată prin propunerile de dezvoltare și finanțare cuprinse în Programul Operațional de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2014-2020.

Patrimoniul cultural¹⁸

Patrimoniul cultural al zonei de graniță româno-bulgară este dens și divers, propunând locuitorilor și turiștilor o varietate de monumente istorice și arhitectonice, situri arheologice, legende și folclor, muzee sau biserici și mănăstiri, de valoare protejată prin lege sau recunoscută de comunitatea locală. Nu există județ sau district fără obiective de patrimoniu cultural.

În România, Lista Monumentelor Istorice, inclusiv a site-urilor arheologice și monumentelor de for public este elaborată și actualizată periodic de Ministerul Culturii și are un caracter oficial și legal. De asemenea, Registrul Valorilor Național Culturale al Institutului Național al Patrimoniului Cultural Intangibil propune bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național.

În zona de graniță, respectiv în cele șapte județe, au fost identificate în cadrul Programului Operațional de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2014-2020 un număr de 268 obiective de patrimoniu cultural de interes național și internațional:

- Mănăstiri - 26 de obiective
- Edificii de cult - 64 de obiective
- Clădiri civile urbane - 42 de obiective
- Infrastructuri și construcții utilitare - 7 obiective
- Reședințe boierești (castele, conace, palate) și case memoriale - 29 obiective
- Muzee - 6 obiective
- Ansambluri urbane - 4 obiective

Suplimentar, toate municipiile și orașele, dar și multe comune au muzee locale de istorie și artă, monumente de interes local, case memoriale, biserici valoroase sau legende care animă imaginația locală și promovează identitatea culturală a localităților.

¹⁸ Conform Raportului de mediu pentru Strategia comună de dezvoltare teritorială durabilă a zonei transfrontaliere România - Bulgaria, Beneficiar: Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, 2014, Analizei și diagnozei situației curente în cadrul ariei transfrontaliere România - Bulgaria, parte din proiectul Strategia comună de dezvoltare teritorială durabilă a zonei transfrontaliere România - Bulgaria, și Analizei teritoriale a regiunii transfrontaliere România-Bulgaria aferente Programului Operațional de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2014-2020

Similar, în Bulgaria, au fost identificate 88 de obiective, categorisite astfel:

- Situri și obiective arheologice - 52 de obiective
- Fortificații și așezări fortificate (castre, cetăți) - 36 de obiective

Unul dintre cele mai proeminente site-uri culturale din regiune este reprezentat de Bisericele rupestre din Ivanovo, incluse pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Acestea reprezintă un grup de biserici monolitice, capele și mănăstiri cioplite din piatră solidă și complet diferite de alte complexe mănăstirești din Bulgaria, situate în apropiere de satul Ivanovo, la 20 km sud de Ruse, pe malurile stâncoase înalte ale Rusenski Lom, la 32 m deasupra râului. Complexul este renumit pentru frescele sale medievale.

Elemente valoroase, cu baze comune, se găsesc în ambele zone de graniță, română și bulgară, având un potențial real și important din punct de vedere cultural pentru o valorificare în comun: cetăți (localități) antice, dacice, grecești, bizantine și romane din Dobrogea și zona transfrontalieră aferentă Dunării: de exemplu cetățile Tomis și Callatis, cetatea Tropaeum Traiani și orașul-cetate Histria, orașul antic Montana (Montanezium), cetatea antică Durostorum de la Silistra, cetatea antică Dionysopolis din Balcik, sau ansablurile de biserici și mănăstiri din Dobrogea și centrul zonei dunărene. De remarcat faptul că Dobrogea deține atât pe partea română cât și pe partea bulgară vestigii importante care atestă una dintre cele mai vechi culturi europene, anume cultura eneolitică Hamangia.

Patrimoniul natural¹⁹

Zona de graniță româno-bulgară este caracterizată de o mare biodiversitate, precum și de situri protejate și un peisaj natural divers. Aceste obiective sunt prezente pe întreaga lungime a graniței, astfel încât în toate județele și districtele există obiective de patrimoniu natural.

Nivelul de protecție a acestor arii variază de la parcuri naturale la arii Natura 2000, de la rezervații ale biosferei până la situri UNESCO. În spiritul prezentei *Strategii*, există, de asemenea, numeroase zone și peisaje valoroase pentru comunitățile locale sau chiar la nivel regional, neprotejate prin lege, dar de interes turistic, de exemplu peisaje dunărene sau la Marea Neagră, zone de deal cu păduri de foioase, etc.

Opt parcuri naturale și naționale sunt localizate zona de graniță, din care trei parcuri naturale în România - Geoparcul Platoul Mehedinți, Parcul Natural Porțile de Fier și Parcul Natural Comana și un parc național - Parcul Național Domogled - Valea Cernei, iar în Bulgaria există 4 parcuri naturale - Parcul Natural Vrachanski Balkan, Parcul Natural Persina, Parcul Natural Rusenski Lom și Parcul Natural Zlatni Pyasatsi (Nisipurile de aur). Parcul Natural Rusenski Lom este monument de valoare excepțională mondială pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO.

¹⁹ Idem 6

Rezervația Biosferei Delta Dunării - zona marină din România are localizată o parte importantă în afara deltei propriu-zise, în Județul Constanța. În Bulgaria se găsesc 2 rezervații ale biosferei, Chuprene și Srebena (sit Ramsar).

Situri Ramsar se găsesc în zona studiată, din care 15 situri în România - între care Delta Dunării, Lacul Techirghiol și Parcul Natural Porțile de Fier, și 6 situri în Bulgaria - între care Parcul Natural Persina, Srebarna sau Lacul Shabla.

Rețeaua ecologică Natura 2000 este reprezentată de un număr de 54 de arii speciale de conservare - SCI și un număr de 46 arii de protecție specială avifaunistică - SPA în România, în timp ce în Bulgaria există 92 situri SCI și 40 de situri SPA.

În plus, coasta Mării Negre, atât în România cât și în Bulgaria, este bogată în arii protejate, reprezentate de habitatele marine de interes comunitar, cum ar fi dune și bancuri de nisip, estuare, golfuri și lagune, terase mlăștinoase, recifuri, peșteri marine, faleze, și de arii de protecție pentru zona marină.

Se poate observa că există arii protejate, indiferent de nivelul lor de protecție, care pot fi valorificate în comun la nivel transfrontalier, datorită continuității acestora și a elementelor comune: habitatele și ariile protejate de la Marea Neagră și aferente Dunării.

1.3. Moștenirea culturală și naturală

Noțiunea de moștenire culturală și naturală este într-o permanentă modificare, în creștere și împlinire, după cum semnificația patrimoniului pentru comunități și indivizi sporește prin pătrunderea ei în adâncimea planurilor societății, conducând la conștientizarea legăturii subtile și indisolubile între valorile culturale, în sens larg și incluzând resursele naturale, și identitatea locală. Un mediu natural și istoric bine conservat, asociat cunoștințelor și obiceiurilor tradiționale poate reduce factorii de risc la excluziune socială și discriminare, poate întări capacitatea de rezistență a unei comunități și salva vieți.

Recunoașterea acestei semnificații s-a extins treptat, în ultimii 50 de ani, începând cu momentul istoric de adoptare a *Convenției privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural* de către UNESCO, la Paris, în noiembrie 1972. De atunci, 192²⁰ de state au aderat la Convenție, agreând să identifice și să nominalizeze situri care să fie înscrise pe lista patrimoniului mondial, numărul obiectivelor de patrimoniu mondiale protejate fiind într-o creștere spectaculoasă în ultimii ani, în prezent ajungând la 1052 situri²¹. Entuziasmul pentru înscrierea de situri pe lista patrimoniului mondial indică sprijinul politic și public nu numai pentru Convenția Patrimoniului Mondial, ci mai ales recunoașterea valorii simbolice pe care o are declararea unui sit - patrimoniu mondial, pentru comunitate și individ, pentru valorificarea lui economică, cultural-socială, etc.

²⁰ Iunie 2016

²¹ Septembrie 2016

Aceeași preocupare în creștere se manifestă și în plan local, în România și Bulgaria, unde din ce în ce mai multe monumente protejate, arii naturale ocrotite sau resurse culturale intangibile reglementate sunt înscrise pe liste de interes local, național sau european, în funcție de valoarea, integritatea sau unicitatea lor. Astfel, în zona de graniță româno-bulgară sunt întregistrate sute de arii naturale protejate, din care circa 190 situri aparținând Rețelei NATURA 2000²², monumente istorice și situri arheologice, incluzând două situri UNESCO în Bulgaria²³. Acest patrimoniu cultural și natural determină nu mai puțin de 423 situri turistice inventariate recent²⁴ care creează premisele unei activități turistice cu beneficii importante pentru regiune și comunitățile locale, chiar dacă la acest moment turismul în zona transfrontalieră este inegal distribuit în lungul graniței, fiind vizibil subdezvoltat prin comparație cu zone cum ar fi coasta Mării Negre sau zonele montane din ambele țări.

Moștenire culturală și naturală este compusă din resurse patrimoniale tangibile și intangibile care sunt bine definite de instituții internaționale, dar pentru a căror identificare și clasificare, fiecare țară utilizează metode și criterii proprii. Astfel, tipul și semnificația moștenirii culturale și naturale pot varia de la o țară la alta. Ceea ce nu variază însă este semnificația patrimoniului în contextul dezvoltării durabile.

Ca termen de referință, cadrul de definire a moștenirii culturale și naturale agreat de Convenția Patrimoniului Mondial este cel mai cuprinzător și, în același timp, sever. Astfel, cadrul de definire stabilește caracteristicile patrimoniului care face obiectul Convenției, indicând patru tipuri de patrimoniu:

- Patrimoniu cultural;
- Patrimoniu natural;
- Patrimoniu mixt, acel patrimoniu care răspunde în întregime sau parțial definițiilor patrimoniului cultural și al patrimoniului natural, iar analiza modului în care răspund acestor definiții se face independent, pe cele două componente;
- Peisaje culturale care reprezintă „lucrări combinate ale naturii și omului”, fiind ilustrative pentru evoluția societății umane în contextul constrângerilor de natură fizică și/sau a oportunităților prezentate de mediul lor natural sau de forțele sociale, economice și culturale, atât externe cât și interne²⁵. În cazul acestui tip de patrimoniu, analiza celor două componente - culturală și naturală - se face interdependent și integrativ.

De asemenea, Convenția recunoaște un set de criterii de atestare, în prezent zece criterii²⁶, permanent revizuite astfel încât să reflecte evoluția conceptului propriu-zis de patrimoniu mondial. Pentru a putea fi înscrisă pe lista patrimoniului mondial,

²² Rețeaua Natura 2000 este o rețea europeană zone naturale protejate care cuprinde un eșantion reprezentativ de specii sălbatice și habitate naturale de interes comunitar (<http://natura2000.ro> și <http://natura2000.moew.government.bg/>)

²³ Bisericile Ivanovo Rock și aria protejată Srebarna

²⁴ Programul Operațional de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2014-2020

²⁵ Ghidul Operațional, paragraf 47

²⁶ <http://whc.unesco.org/en/criteria/>

propunerea trebuie, în primul rând, să aibă o valoare universală excepțională și să răspundă la cel puțin unul din criteriile de analiză următoare:

- i. reprezintă o capodoperă a geniului creator uman;
- ii. prezintă modificări importante ale valorilor umane, într-un interval de timp sau într-o zonă culturală a lumii, cu privire la evoluțiile în domeniul arhitecturii, tehnologiei, artelor monumentale, urbanismului sau peisagisticii;
- iii. poartă o mărturie unică sau cel puțin excepțională a unei tradiții culturale sau civilizații care trăiește sau care a dispărut;
- iv. este un exemplu remarcabil al unui tip de clădire sau peisaj care ilustrează etape semnificative în istoria umană;
- v. este un exemplu remarcabil al unei așezări umane tradiționale, care este reprezentativă pentru o cultură sau un exemplu de interacțiune a omului cu mediul în special atunci când mediul a devenit vulnerabil sub impactul schimbărilor ireversibile;
- vi. este asociată cu evenimente sau tradiții vii, cu idei sau credințe, cu opere artistice și literare având semnificație universală;
- vii. conține fenomene naturale la superlativ sau zone de frumusețe naturală de excepție și de o importanță estetică deosebită;
- viii. este exemplu remarcabil pentru etapele majore ale istoriei pământului, inclusiv evoluția vieții, procese geologice semnificative în curs de desfășurare în dezvoltarea formelor de relief, sau caracteristici fiziografice și geomorfologice semnificative;
- ix. este exemplu remarcabil reprezentând procese semnificative ecologice și biologice în curs de desfășurare în evoluția și dezvoltarea surselor naturale de apă, ecosistemelor de coastă și marine și comunităților de plante și animale;
- x. conține cele mai importante și semnificative habitate naturale pentru conservarea *in-situ* a diversității biologice, inclusiv a celor care conțin specii amenințate de valoare universală excepțională din punct de vedere al științei sau conservării.

Suplimentar, pentru a fi considerată de valoare universală excepțională, propunerea trebuie să îndeplinească condiții de integritate și/sau autenticitate bine definite și trebuie să beneficieze de un sistem de management adecvat care să îi asigure protecția.

Condițiile de integritate privesc calitatea de a fi întreg și intact a patrimoniului cultural și natural și necesită evaluarea măsurii în care propunerea:

- include toate elementele necesare pentru a-și exprima valoarea universală excepțională;
- este de dimensiuni adecvate pentru a asigura reprezentarea completă a caracteristicilor și proceselor care oferă semnificație propunerii;
- suferă de efectele adverse ale dezvoltării și / sau neglijării.

Autenticitatea se apreciază în funcție de tipul de patrimoniu și de contextul său cultural, printr-o varietate de atribute, între care:

- formă și design;

- materiale și substanțe;
- utilizare și funcție;
- tradiții, tehnici și sisteme de management;
- amplasament și poziție;
- limba și alte forme de patrimoniu imaterial;
- spirit și senzație;
- alți factori interni și externi.

I.3.1. Moștenirea culturală

Moștenirea culturală reprezintă mult mai mult decât monumente și mari opere de artă. În prezent, ea include toate aspectele care țin de trecut și prezent pe care o comunitate le consideră valoroase și pe care dorește să le transmită generațiilor viitoare. Cu alte cuvinte, moștenirea este importantă și nu poate fi recreată²⁷ (nu este regenerabilă).

Extinderea noțiunii de moștenire culturală la o diversitate din ce în ce mai mare de obiective permite, în același timp, ca o audiență mult mai largă și variată să beneficieze de impactul direct sau indirect pe care îl are declararea unui obiectiv cultural ca fiind de patrimoniu.

Conform *Convenției privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural*, patrimoniul cultural este definit și grupat în trei categorii:

Monumente: opere de arhitectură, de sculptură sau pictură monumentale, elemente sau structuri cu caracter arheologic, inscripții, grote și grupuri de elemente care au valoare universală excepțională din punct de vedere al istoriei, artei sau științei;

Ansamblu de construcții: grupuri de construcții izolate sau grupate, care, datorită arhitecturii lor, a unității și a integrării lor în peisaj, au o valoare universală excepțională din punct de vedere al istoriei, artei sau științei;

Situri: lucrări ale omului sau opere rezultate din acțiunile conjugate ale omului și ale naturii, precum și zonele incluzând terenurile arheologice, și care sunt de valoare universală excepțională din punct de vedere al istoriei, esteticii, etnologiei sau antropologiei.

În ceea ce privește peisajele culturale, acestea sunt clasificate de Comitetul pentru Patrimoniul Mondial al UNESCO astfel:

- Peisaje proiectate: acele peisaje care au fost proiectate cu intenție și create de om, cum ar fi grădinile și parcurile istorice.

²⁷ Sustainable Tourism as Driving Force for Cultural Heritage Sites Development, Planning, Managing and Monitoring Cultural Heritage Sites in South East Europe, Editors and main authors: Engelbert Ruoss, Loredana Alfarè, în cadrul proiectului CHERPLAN www.cherplan.eu, finanțat prin South East Europe Programme

- Peisaje dezvoltate: includ atât peisaje în conservare, cât și peisaje în devenire, rezultate din imperative de natură socială, economică, administrativă și/sau religioasă, și care s-au dezvoltat în formele prezente ca rezultat al contextului natural de mediu.
- Peisaje asociative: sunt peisajele care asociază un impact religios, artistic sau cultural elementelor naturale, punând accentul pe respectivul impact și mai puțin pe elementele culturale construite sau materiale.

Legislațiile naționale ale României sau Bulgariei, reiau aceste definiții și le adaptează specificului și înțelesurilor naționale.

Astfel, în România Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, reiau într-o măsură substanțială definițiile date de Convenție, stabilind următoarele categorii de monumente istorice, bunuri imobile situate supateran, subteran sau subacvatic:

- a) monument - construcție sau parte de construcție, împreună cu instalațiile, componentele artistice, elementele de mobilare interioară sau exterioară care fac parte integrantă din acestea, precum și lucrări artistice comemorative, funerare, de for public, împreună cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;
- b) ansamblu - grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic ori muzeistic de construcții urbane sau rurale care împreună cu terenul aferent formează o unitate delimitată topografic ce constituie o mărturie cultural-istorică semnificativă din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;
- c) sit - teren delimitat topografic cuprinzând acele creații umane în cadru natural care sunt mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific, tehnic sau al peisajului cultural.

Patrimoniul cultural național mobil²⁸ este alcătuit din bunuri cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literală, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului creator uman și ale contribuției românești, precum și a minorităților naționale la civilizația universală.

Lege privind protejarea patrimoniului cultural imaterial, legea nr. 26/2008, definește altă categorie de patrimoniu cultural, astfel:

- a) patrimoniu cultural imaterial - totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural;

²⁸ Legea nr. 182 din 25 octombrie 2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil

- b) expresii culturale tradiționale - forme de manifestare ale creativității umane cu exprimare materială, orală - forme de artă a cuvântului și expresii verbale tradiționale - forme de exprimare muzicală - cântece, dansuri, jocuri populare - forme de expresie sincretică - obiceiuri, ritualuri, sărbători, etnoiatrie, jocuri de copii și jocuri sportive tradiționale - forme ale creației populare în domeniul tehnic, precum și meșteșuguri ori tehnologii tradiționale;
- c) tezaure umane vii - titlul onorific ce poate fi conferit acelor persoane care sunt recunoscute de către comunitate drept creatoare și transmițătoare de elemente ale unui domeniu al patrimoniului cultural imaterial, în forma și cu mijloacele tradiționale nealterate;
- d) marcă tradițională distinctivă - elementul specific de autenticitate al expresiei culturale tradiționale pe care o definește ca fiind reprezentativă pentru un grup de creatori, interpreți ori meșteșugari tradiționali, păstrători sau transmițători ai elementelor patrimoniului cultural imaterial.

În Bulgaria, Actul privind Patrimoniul Cultural adoptat în anul 2009, definește cadrul general de reglementare pentru moștenirea culturală pe care o definește după cum urmează:

Patrimoniul cultural include patrimoniul tangibil și intangibil, mobil și imobil, ca agregat al valorilor culturale care poartă memoria istorică și identitatea națională și dețin importanță științifică sau culturală.

1. Situri, obiective și rezervații arheologice terestre, subterane și subacvatice;
2. Situri și complexuri istorice;
3. Obiective și complexuri arhitecturale;
4. Obiective și complexuri etnografice;
5. Obiective de artă a grădinăritului și arhitectură peisagistică;
6. Valori naturale (probe), inclusiv resturi antropologice constatate în timpul muncii de teren, paleozoologice și plante cultivate;
7. Patrimoniu industrial;
8. Lucrări de arte aplicate;
9. Meșteșuguri populare;
10. Patrimoniul documentar;
11. Patrimoniul audiovizual;
12. Tradiția și limbajul oral;
13. Valori literare;
14. Obiceiuri, ritualuri, sărbători, ritualuri și credințe;
15. Muzică, cântece și dansuri;
16. Medicina tradițională;
17. Tradițiile culinare și oenologice;
18. Jocuri populare și sport.

Aceste definiții propuse de cadrul de reglementare a patrimoniului cultural pot fi grupate în două categorii de obiective de patrimoniu: patrimoniul tangibil/material, care este imobil sau mobil, și patrimoniul imaterial.

Moștenirea tangibilă poate fi descrisă ca fiind o manifestare sau un simbol fizic al expresiei culturale sau al tradițiilor unei societăți care a trăit sau trăiește într-o anumită zonă. Monumentele, construcțiile tradiționale, siturile arheologice, templele, orașele istorice, etc. sunt exemple de obiective de patrimoniu tangibil.

- Moștenirea tangibilă inamovibilă: obiective ale patrimoniului cultural tangibil care nu pot fi deplasate din loc (monumente, situri arheologice, grădini, etc.);
- Moștenirea tangibilă mobilă: acest tip de obiective pot fi deplasate dintr-un loc într-altul: opere de artă, artefacte, cărți, obiecte tradițional-meșteșugărești, etc.

Moștenirea culturală intangibilă este reprezentată de manifestările non-fizice ale expresiei culturale sau ale tradițiilor unei societăți și care își au rădăcinile în valorile culturale sau practicile generațiilor anterioare: muzica, dansul, tradiții locale, meșteșuguri, credințe spirituale, valori sociale, limba, teatrul, literatura, etc.

I.3.2. Moștenirea și resursele naturale

Aceeași extindere treptată a noțiunii de patrimoniu natural, ca și în cazul patrimoniului cultural, a făcut loc unui număr mai mare de tipuri de resurse naturale să fie protejate, conservate și redade comunităților într-o formă îmbunătățită, spre valorificare.

Ca și în cazul patrimoniului cultural, patrimoniul natural este definit cu claritate de Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural:

Monumentele naturale constituite de formațiuni fizice și biologice sau de grupări de asemenea formațiuni care au o valoare universală excepțională din punct de vedere estetic sau științific;

Formațiunile geologice și fiziografice și zonele strict delimitate constituie habitatul speciilor animale și vegetale amenințate, care au o valoare universală excepțională din punct de vedere al științei sau conservării;

Siturile naturale sau zonele naturale strict delimitate, care au o valoare universală excepțională din punct de vedere științific, al conservării sau al frumuseții naturale.

Complementar, pentru concretizarea definițiilor date de Convenția Patrimoniului Mondial, Convenția asupra Diversității Biologice, adoptată de ONU în anul 1992, definește ecosistemul ca fiind un complex dinamic de plante, animale și microorganisme și mediul lor fără viață care interacționează ca o unitate funcțională. În ceea ce privește biodiversitatea, aceasta reprezintă variabilitatea la nivelul organismelor vii provenind din toate sursele posibile, incluzând, *inter alia*, sursa terestră, marină și alte ecosisteme acvatice, și ansamblurile ecologice din care acestea fac parte - cu alte cuvinte, biodiversitatea include diversitatea în cadrul speciilor, între specii și la nivel de ecosisteme.

Astfel, caracteristicile comune ale resurselor patrimoniului natural se referă la zone bine delimitate geografic, recunoscute ca atare, administrate prin mijloace legale sau de altă natură astfel încât să se atingă conservarea naturii lor pe termen lung, prin asociere cu ecosistemele lor și valorile culturale.

În România, definiția patrimoniului natural reia esența definițiilor internaționale în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice:

Ansamblul componentelor și structurilor fizico-geografice, floristice, faunistice și biocenotice ale mediului natural a căror importanța și valoare ecologică, economică, științifică, biogenă, sanogenă, peisagistică, recreativă și cultural-istorică au o semnificație relevantă sub aspectul conservării diversității biologice floristice și faunistice, al integrității funcționale a ecosistemelor, conservării patrimoniului genetic, vegetal și animal, precum și pentru satisfacerea cerințelor de viață, bunăstare, cultură și civilizație ale generațiilor prezente și viitoare.

Pentru asigurarea măsurilor speciale de protecție și conservare *in situ* a resurselor patrimoniului natural, un regim diferențiat de protecție, conservare și utilizare este instituit la nivel național, potrivit următoarelor categorii de arii naturale protejate:

- a. de interes național: rezervații științifice, parcuri naționale, monumente ale naturii, rezervații naturale, parcuri naturale;
- b. de interes internațional: situri naturale ale patrimoniului natural universal, geoparcuri, zone umede de importanță internațională, rezervații ale biosferei;
- c. de interes comunitar sau situri "Natura 2000": situri de importanță comunitară, arii speciale de conservare, arii de protecție specială avifaunistică;
- d. de interes județean sau local: stabilite numai pe domeniul public/privat al unităților administrativ-teritoriale, după caz.

Legislația specifică din Bulgaria²⁹, reglementând cadrul consacrat ariilor protejate, definește ariile protejate ca fiind ariile dedicate conservării diversității biologice în cadrul ecosistemelor și a proceselor naturale care au loc, precum și a aspectelor tipice sau remarcabile ale naturii fără viață sau ale peisajelor. Ariile protejate includ păduri, zone terestre și zone acvatice. În cazul în care în ariile protejate se definesc obiective de patrimoniu cultural, acestea se supun reglementărilor și procedurilor impuse de Actul privind Patrimoniul Cultural.

Categoriile de arii protejate din Bulgaria sunt după cum urmează:

1. Arii strict protejate;
2. Parcuri naționale;
3. Monumente ale naturii;
4. Arii naturale administrate;

²⁹ Actul privind Ariile Protejate, adoptat în anul 1998, cu modificările și completările ulterioare, disponibil la http://www3.moew.government.bg/files/file/PNOOP/Acts_in_English/Protected_Areas_Act.pdf

5. Parcuri naturale;
6. Arii protejate.

Actul privind Ariile Protejate stabilește funcțiunile permise pentru diversele tipuri de arii protejate, precum și cele interzise, constituind baza pentru regulamentele locale de urbanism și proiecte de dezvoltare. Funcțiunile și interdicțiile sunt diferențiate în funcție de nivelul de protecție instituit asupra ariei, respectiv pentru arii strict protejate, parcuri naționale, monumente naturale, arii protejate administrate.

Legislațiile din ambele țări reglementează principalul instrument de gestionare a ariilor protejate, și anume planul de management care este un document oficial ce stabilește cadrul pentru un management eficient, productiv și adecvat ariei protejate. Valorificarea economică durabilă a unui sit natural trebuie să se conformeze prevederilor acestor planuri de management și să contribuie la implementare lor, astfel încât să existe o comuniune în scopurile întreprinderii și ale stakeholderilor.

1.4. Contextul internațional al valorificării sustenabile a moștenirii culturale și naturale

Cadrul legislativ privitor la moștenirea culturală sau naturală variază substanțial, pe verticală, de la cel internațional la cel local, sau între țări, regiuni, etc., având varii scopuri: să reglementeze, să autorizeze, să interzică, să asigure resurse, să sancționeze, să acorde drepturi sau să restricționeze. Prevederile care tratează patrimoniul pot fi special concepute pentru acest domeniu sau pot fi integrate în convenții sau legislații mai largi, generaliste, care pot să se adreseze domeniul culturii sau al protecției mediului înconjurător, de exemplu.

Indiferent de natura sau nivelul legislației, cadrul legislativ trebuie să prevadă suficiente instrumente de natură juridică și reglementativă încât să protejeze patrimoniul cultural sau natural³⁰. El guvernează toate aspectele unui sistem de management al proprietății. Prin intermediul cadrului legislativ poate cel mai adesea un stat să definească patrimoniul cultural care necesită protecție, utilizând criterii care pot să depindă de vechime sau proveniență, sau o combinație a acestor două, sau alți factori. Există două tipuri de legislații: legislații care desemnează anumite obiective de patrimoniu ca fiind de o importanță specială pentru statul respectiv și, astfel, subiectul unui cadru de reglementare propriu, sau reglementări generale privind planificarea teritorială care includ politici specifice de protecție a patrimoniului.

Cadrul legislativ cuprinde o serie de tipuri comune de reglementări:

- Decrete constituționale, derivând din constituția unei țări;
- Legislație națională, regională sau locală specifică protecției, conservării și managementului patrimoniului cultural și natural;
- Obiceiuri tradiționale și practici stabile;

³⁰ *Managing world cultural heritage*, UNESCO/ICCROM/ICOMOS/IUCN, 2013

- Prevederi legate de urbanism, export, etc.;
- Cadrul internațional format din convenții internaționale ale căror prevederi au fost încorporate în legislațiile naționale.

1.4.1. Convenții mondiale privind moștenirea culturală și naturală³¹

Convenția privind protejarea patrimoniului mondial, cultural și natural³²

UNESCO³³ urmărește să încurajeze identificarea, protejarea și conservarea patrimoniului cultural și natural din întreaga lume. Acest demers este încorporat într-un tratat internațional numit Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural, adoptată de UNESCO în 1972, la Paris. Convenția a apărut ca urmare a faptului că "patrimoniul cultural și patrimoniul natural sunt din ce în ce mai amenințate de distrugere nu numai datorită cauzelor obișnuite de degradare, dar și prin evoluția vieții sociale și economice care le agravează prin fenomene de alterare și de distrugere și mai grave".

După considerentele care stau la baza acestei Convenții, legate de patrimoniul cultural și natural al omenirii, documentul analizează următoarele aspecte:

1. Definiția patrimoniului cultural și natural;
2. Protejarea națională și internațională a patrimoniului cultural și natural;
3. Comitetul interguvernamental pentru protejarea patrimoniului cultural și natural
4. Crearea "Fondului pentru Patrimoniul Universal" în scopul protejării patrimoniului cultural și natural;
5. Condiții și măsuri pentru asistență internațională;
6. Raportarea către Comitetul interguvernamental pentru protejarea patrimoniului cultural și natural;
7. Clauze finale unde se recomandă ratificarea sau acceptarea de către statele membre a convenției, cu posibilitate de preluare în legislațiile naționale a principiilor Convenției Mondiale privind protejarea moștenirii culturale și naturale.

Convenția prevede și adoptarea de noi prevederi, tot sub formă de convenții care să determine un sistem eficient din punct de vedere științific, cât și modern, pentru refacerea sau protejarea bunurilor de patrimoniu.

Sunt enumerate ca bunuri aparținând patrimoniului mondial următoarele: monumentele, ansamblurile care datorită arhitecturii au o valoare excepțională din punct de vedere istoric, artistic sau științific, siturile ce au o valoare din punct de vedere estetic, etnologic sau antropologic. De asemenea, intră sub protecție monumentele naturale constituite de formațiuni fizice și biologice, formațiunile geologice și fiziografice, zone

³¹ Prezentarea cuprinde anumite convenții internaționale, fără a fi exhaustivă

³² <http://whc.unesco.org>

³³ Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură

strict delimitate ce constituie habitatul speciilor de animale și plante în pericol de dispariție.

Prima obligație a unei țări după ratificarea convenției a fost identificarea și delimitarea diferitelor bunuri aflate pe teritoriul său. Se menționează de asemenea obligația de a ocroti, conserva, valorifica și de a transmite generațiilor următoare a patrimoniului cultural și natural.

Convenția prevede și susținerea și cooperarea internațională, în special pe plan financiar dar și artistic, științific și tehnic, punând la dispoziție orice este nevoie pentru conservarea sau restaurarea bunurilor. Deși convenția prevede ajutorul de care poate beneficia țara pentru protejarea și identificarea acestor bunuri, obligațiile au un rol foarte important în clarificarea îndatoririlor pe care le are țara pe teritoriul căreia se afla obiectivul de patrimoniu:

- Să integreze patrimoniul cultural și natural în viața colectivă;
- Să ia măsuri juridice, administrative și financiare corespunzătoare;
- Să facă studii și cercetări și să îmbunătățească metodele de intervenție.

România a ratificat Convenția privind Patrimoniul Mondial în anul 1990, iar Bulgaria în anul 1974.

Convenția privind protejarea patrimoniului cultural subacvatic

În linii generale, Convenția privind protejarea patrimoniului cultural subacvatic, adoptată în anul 2001 la Paris, stabilește principiile de bază pentru patrimoniul cultural subacvatic, punând la dispoziție un sistem de cooperare detaliat și bune practici, recunoscute pentru tratarea și cercetarea moștenirii cultural subacvatice.

Principiile de bază enunțate de Convenție se referă la:

- Obligația conservării patrimoniului cultural subacvatic - Convenția încurajează cercetarea științifică și accesul public;
- Conservarea *in situ* ca primă opțiune;
- Interzice exploatarea comercială;
- Diseminarea bunelor practici și a informației - statele vor coopera și schimba informații, vor promova antrenamentele pentru arheologia subacvatică și atenția publică în ceea ce privește importanța moștenirii cultural subacvatice;
- Convenția nu reglementează proprietatea și nu schimbă zonele maritime existente.

Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural intangibil

În sensul prezentei convenții adoptate la Paris în anul 2003, prin patrimoniu cultural imaterial se cuprind practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, abilitățile - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora -, pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din

generație în generație, este recreat în permanență de comunități și grupuri, în funcție de mediul lor, de interacțiunea cu natura și istoria lor, conferindu-le un sentiment de identitate și continuitate și contribuind, astfel, la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană. În sensul *Convenției privind salvagardarea patrimoniului cultural intangibil*, va fi luat în considerare numai patrimoniul cultural imaterial compatibil cu instrumentele internaționale privind drepturile omului și cu exigențele respectului mutual între comunități, grupuri și persoane și de dezvoltare durabilă.

Convenția are următoarele scopuri:

- a) salvagardarea patrimoniului cultural imaterial;
- b) respectarea patrimoniului cultural imaterial al comunităților, grupurilor și indivizilor care aparțin acestora;
- c) sensibilizarea, la nivel local, național și internațional, asupra importanței patrimoniului cultural imaterial și recunoașterii sale reciproce;
- d) cooperarea și asistența internațională.

Din aceste scopuri derivă articolele Convenției care se referă la:

- Organele Convenției;
- Salvagardarea patrimoniului cultural imaterial la nivel național;
- Salvagardarea patrimoniului cultural imaterial la nivel internațional;
- Cooperarea și asistența internațională;
- Fondul pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial.

Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale

Convenția asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale a fost adoptată în anul 2005 la Paris.

Diversitatea culturală este o caracteristică definitorie a umanității și constituie un patrimoniu cultural comun, care trebuie ocrotit și păstrat în beneficiul tuturor. Convenția oferă obiectivele și principiile protecției și promovării diversității expresiilor culturale, creând un cadru instituțional la care se pot racorda legislațiile naționale.

Dintre obiectivele prezentei Convenții se menționează:

- să protejeze și să promoveze diversitatea expresiilor culturale;
- să creeze condițiile pentru îmbogățirea culturilor și interacțiunea liberă a acestora într-o manieră reciproc benefică;
- să încurajeze dialogul dintre culturi pentru a asigura în lume schimburi culturale mai largi și echilibrate, în favoarea respectului intercultural și a unei culturi a păcii;
- să cultive interculturalitatea pentru a dezvolta interacțiunea culturală în spiritul construirii de punți între popoare;
- să promoveze respectul pentru diversitatea expresiilor culturale și să cultive înțelegerea valorii acestora la nivel local, național și internațional;

- să reafirme importanța legăturii dintre cultură și dezvoltare pentru toate țările, în special pentru țările în curs de dezvoltare, și să sprijine acțiunile întreprinse la nivel național și internațional pentru a asigura recunoașterea adevăratei valori a acestei legături;
- să acorde recunoaștere naturii distincte a activităților, bunurilor și serviciilor culturale ca vehicule ale identității, valorilor și semnificațiilor;
- să reafirme drepturile suverane ale statelor în ceea ce privește păstrarea, adoptarea și implementarea politicilor și măsurilor pe care le consideră potrivite pentru a proteja și a promova diversitatea expresiilor culturale pe teritoriile proprii;
- să întărească cooperarea și solidaritatea internațională în spiritul parteneriatului, în special în vederea întăririi capacității statelor în curs de dezvoltare pentru a proteja și a promova diversitatea expresiilor culturale.

Dezvoltarea acestor obiective este conținută în articole precum:

1. Principii directoare;
2. Sfera de aplicare;
3. Definiții;
4. Reguli generale referitoare la drepturi și obligații;
5. Drepturile părților la nivel național;
6. Măsuri de promovare a expresiilor culturale;
7. Transparența și comunicarea informațiilor;
8. Educație și sensibilizare a publicului;
9. Participarea societății civile;
10. Promovarea cooperării internaționale;
11. Integrarea culturii în dezvoltarea durabilă;
12. Cooperare pentru dezvoltare;
13. Cooperarea internațională în situații de amenințare gravă la adresa expresiilor culturale;
14. Schimbul, analiza și diseminarea informațiilor;
15. Raportul cu alte tratate: sprijin reciproc, complementaritate și nesubordonare;
16. Consultare și coordonare internațională.

Convenția privind Diversitatea Biologică³⁴

Convenția privind diversitatea biologică (CBD) este un acord internațional, adoptată la Summit-ul Pământului, de la Rio de Janeiro, în 1992. Ea are trei obiective principale:

- conservarea diversității biologice;
- utilizarea componentelor sale într-un mod durabil;
- partajarea corectă și echitabilă a beneficiilor care decurg din utilizarea resurselor genetice.

³⁴ www.cbd.int

Spre deosebire de alte acorduri internaționale care stabilesc obiective obligatorii și obligații, CBD are o abordare flexibilă a punerii în aplicare. Aceasta identifică obiectivele generale și ale politicilor, iar țările sunt libere să stabilească modul în care acestea doresc să le pună în aplicare. Una dintre cele mai importante realizări CBD de până acum a fost creșterea interesului privind biodiversitatea, atât în țările dezvoltate cât și în țările în curs de dezvoltare. Biodiversitatea este acum văzută ca un subiect de o importanță majoră și în dezvoltare.

Convenția cuprinde peste 40 de articole care tratează:

- Domeniul de aplicare;
- Cooperare;
- Măsuri generale pentru conservare și utilizare durabilă;
- Identificare și monitorizare;
- Conservare "in situ";
- Conservare "ex situ";
- Utilizarea durabilă a componentelor diversității biologice;
- Cercetare și instruire ;
- Educarea și conștientizarea publicului;
- Evaluarea impactului și reducerea efectelor negative ;
- Accesul la resurse genetice ;
- Accesul la tehnologie și transferul de tehnologie ;
- Administrarea biotehnologiei și repartizarea beneficiilor, etc.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului

În 2012, Conferința Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Sustenabilă a luat în discuție dezvoltarea unui set de obiective pe care să se concentreze în continuare. Aceste obiective au devenit „Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului” care și-au propus să reducă sărăcia la scară globală, în același timp acceptând că mai este mult de făcut.

Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului s-au materializat într-o listă de 17 obiective care au inclus, între altele:

- Eradicarea sărăciei și foametei;
- Standarde mai bune pentru educație și sănătate, în particular în ceea ce privește calitatea apei și un nivel de igienă mai bun;
- Promovarea egalității de gen;
- Creștere economică sustenabilă, în același timp cu crearea de locuri de muncă și economii mai puternice;
- Adresarea efectelor schimbărilor climatice, poluării și altor factori de mediu care pot dăuna sănătății oamenilor, naturii sau viețuitoarelor;
- Sustenabilitatea să includă starea solului, aerului și apelor mărilor și oceanelor.

Declarația admite conceptul potrivit căruia natura are anumite drepturi - oamenii administrează întreaga lume și importanța de a plasa oamenii în primul plan în rezolvarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului printr-un management al mediului și

al consumului (de exemplu, prin reducerea ambalajelor și descurajarea deșeurilor alimentare, precum și prin promovarea reciclării materialelor).

1.4.2. Cadrul european de reglementare a protecției moștenirii culturale și naturale

Pentru întărirea relațiilor bilaterale sau multilaterale³⁵ cât și pentru adoptarea unor politici de acțiune comună pentru apărarea patrimoniului natural și cultural european, statele europene au adoptat o serie de convenții internaționale. Printre domeniile în care statele și-au asumat că vor colabora sunt protecția mediului, a peisajului, a patrimoniului arhitectural, a siturilor arheologice și a patrimoniului mobil. Atât România, cât și Bulgaria au ratificat aceste convenții, transpunându-le în corpul legislativ aflat în prezent în vigoare la nivelul fiecărei țări.

- Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei adoptată la Granada în 1985;
- Convenția europeană a peisajului adoptată la Florența în 2000;
- Convenția pentru protecția patrimoniului arheologic, adoptată La Valetta în 1992
- Convenția UNIDROIT privind bunurile furate sau exportate ilegal, adoptată la Roma în 1995;
- Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, adoptată la Paris în 2005 ;
- Convenția cadru a Consiliului Europei asupra Valorii Patrimoniului Cultural pentru Societate (Convenția Faro), adoptată la Faro în anul 2005.

1.4.3. Strategii locale și europene

Pentru ca *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* să fie relevantă și aplicabilă atât pentru mediul de afaceri din zona de graniță româno-bulgară, cât și pentru actorii instituționali implicați în dezvoltarea locală și transfrontalieră, este esențial ca *Strategia* să fie în acord cu strategiile în baza cărora acești actori își fundamentează planurile și inițiativele de dezvoltare, de investiții și cooperare. *Strategia* trebuie să fie în acord cu obiectivele pe termen lung ale acestora și să aprofundeze măsurile lor de implementare care reflectă preocupările comune privind patrimoniul cultural și natural, precum și interesele antreprenorilor, evitând dezacordurile sau, mai grav, măsurile antagoniste. Secundar, scopul acestei corelări este de a evita utilizarea redundantă a resurselor și dubla finanțare.

Acest acord va permite actorilor instituționali să integreze măsurile propuse prin prezenta *Strategie* în propriile inițiative, să sprijine implementarea ei și acțiunile entităților de implementare, iar *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* să devină un

³⁵ <http://peisaje-arheologice.ro/index.php/concept/concept/legislatia-in-domeniul-peisajului-si-al-patrimoniului-cultural>

instrument de lucru și pentru acești actori, un sprijin care să ofere soluții și răspunsuri. Mai mult, va pune bazele colaborării cu actorii instituționali fără de care nu se poate concepe implementarea.

„Dimensiunea de sustenabilitate” va pleda pentru înțelegerea rolului pe care îl joacă asigurarea integrității, calității și autenticității moștenirii la nivel de comunitate locală sau regiune, iar de aici extinderea modului de abordare a acesteia, prin implicarea comunităților locale, a stakeholderilor și altor actori în valorificare, fără periclitatea nevoilor și solicitărilor locale de a asigura dezvoltarea comunității și exploatarea resurselor culturale și naturale.

La nivel transfrontalier, *Strategia comună de dezvoltare teritorială durabilă a zonei transfrontaliere România - Bulgaria*³⁶ poate fi considerată cea mai completă strategie care adresează zona de graniță și a fost elaborată în cadrul proiectului omonim, SPATIAL, implementat în cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2007 - 2013, în perioada 2012-2015. *Strategia* are un orizont lung de timp, până în anul 2045, a constituit baza pentru definirea priorităților de intervenții în perioada de programare 2014-2020 pentru ambele țări și definește cadrul de cooperare în vederea utilizării și valorificării capitalului teritorial în scopul creșterii competitivității și inovării pentru întreaga arie transfrontalieră.

Viziunea de dezvoltare propusă de Strategia spațială este ca la orizontul anului 2045 zona transfrontalieră să se constituie în regiunea dunăreană în care contribuția comună a României și Bulgariei să conducă la conectarea locurilor și oamenilor pentru consolidarea unui teritoriu competitiv, într-un cadru natural și cultural valoros.

Trimiterea la cadrul natural și cultural valoros, ca element esențial al unui teritoriu competitiv este asumată încă din enunțul viziunii, iar cel de al treilea obiectiv strategic propune consolidarea rețelei de valori culturale și naturale și conectarea acesteia la rețele similare din regiunea Dunării și a Mării Negre. În acest sens, Strategia spațială propune politici și programe care introduc noțiunea de dezvoltare și valorificare durabilă a moștenirii culturale, având în vedere satisfacerea comunităților locale și a oamenilor, locuitor sau vizitator astfel încât, prin acțiunile de protecție și conservare, moștenirea (istoria) să rămână vizibilă și generațiilor viitoare. În ce privește resursele ecologice, incluzând aici și siturile naturale, politicile propuse vizează păstrarea calității și sănătății habitatelor naturale și monitorizarea efectelor negative antropice asupra ecosistemelor, precum modul de folosire a terenurilor și poluarea din activități economice. Aceste politici, diferențiate pentru patrimoniul cultural și cel natural, au în comun preocuparea față de efectele activităților economice asupra patrimoniului, iar prioritățile de intervenție în perioada 2014-2020 includ proiecte care asigură restaurarea și conservarea monumentelor și siturilor cu valoare culturală, valorificarea patrimoniului cultural intangibil, a elementelor naturale valoroase, inclusiv a peisajelor transfrontaliere spectaculoase, amenajarea și dotarea acestora în vederea valorificării

³⁶ Disponibil la adresa <http://www.spatial.mdrap.ro> în limbile română, bulgară și engleză

lor economice, cu precădere turistice. Așadar, noțiunea de patrimoniu este tratată extensiv prin Strategia spațială, iar proiectele includ restaurarea și conservarea clădirilor de patrimoniu, clădirilor tradiționale, monumentelor, siturilor arheologice, evenimente legate de cunoșterea și promovarea tradițiilor și istoriei, educația în școli privind cultura transfrontalieră, refacerea peisajului natural afectat de activități economice, reabilitarea mediului natural al Dunării, asigurarea de căi de acces și facilități pentru vizitarea obiectivelor turistice culturale sau naturale, dezvoltarea de trasee turistice culturale, etc.

După cum este evident, pentru ca valorificarea economică facilitată prin aceste propuneri care vor putea fi finanțate prin fondurile structurale și de investiții, atât prin Programul INTERREG V-A România-Bulgaria³⁷, cât și prin programe operaționale naționale, ca să devină sustenabilă are nevoie de intervenții de tip soft la nivel de mediu de afaceri de pe granița româno-bulgară. Doar o valorificare economică sustenabilă poate asigura atingerea obiectivelor Strategiei spațiale și viziunea până în anul 2045.

Această abordare a fost adoptată de Programul INTERREG V-A România-Bulgaria aferent perioadei 2014-2020. Programul își propune o serie de priorități din care prioritatea a doua, „O regiune verde”, are ca obiectiv specific îmbunătățirea valorificării sustenabile a moștenirii și resurselor naturale și culturale prin care să se genereze un model de valorificare sustenabilă (pentru dezvoltarea economică prietenoasă față de moștenire) a moștenirii naturale și culturale în regiunea transfrontalieră și, astfel, îmbunătățirea activității de turism.

Astfel, se poate aprecia că *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* este un document care aprofundează obiectivele specifice ale Strategiei spațiale și răspunde intereselor Programului INTERREG V-A România-Bulgaria.

Suplimentar, *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* se va corela, prin obiectivele propuse și complementaritate, cu strategiile naționale de dezvoltare regională din România³⁸ (draft 2014-2020) și din Bulgaria³⁹ (2012-2022). Ambele strategii propun obiective privind crearea condițiilor pentru protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural, pe de o parte, și dezvoltarea durabilă a turismului și a competitivității firmelor active în domeniul turismului, a culturii și industriilor creative. Ambele strategii consideră conservarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural ca o modalitate de promovare a dezvoltării economice locale.

De asemenea, strategia prezentă va fi relevantă pentru *Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă 2013-2020-2030 pentru România*⁴⁰ care își propune între principalele direcții de acțiune protejarea și întărirea moștenirii naționale culturale și naturale,

³⁷ Disponibil la adresa <http://www.interregrobg.eu/en/programme/programme-general-data.html>

³⁸ Disponibil la adresa <http://www.inforegio.ro/ro/por-2014-2020/documente-de-programare.html>

³⁹ Disponibil la adresa <http://www.mrrb.government.bg/en/?controller=articles&id=8>

⁴⁰ Disponibilă la adresa <http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/>

armonizarea cu normele și standardele de viață europene, precum și față de *Conceptul Național de Dezvoltare Spațială a Bulgariei pentru perioada 2013-2025*⁴¹ care și-a setat ca obiectiv strategic protejarea și dezvoltarea sistemului național de situri naturale și culturale protejate în scopul menținerii echilibrului biologic, a identității spațiale culturale și naturale a teritoriului, precum și pentru integrarea acestor valori în viața modernă.

Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria va urmări și corelarea cu *strategia Europa 2020*⁴², respectiv relevanța față de obiectivul tematic 6 care prevede preservarea și protejarea mediului și a eficienței resurselor - conservarea, protejarea și dezvoltarea moștenirii culturale și naturale, precum și cu *Strategia Dunării*⁴³, respectiv acțiunea prioritară 03 Cultură și turism - preservarea biodiversității, peisajelor și calității aerului și solului și acțiunea prioritară 09 Oameni și competențe.

I.4.4. Valorificare economică sustenabilă a moștenirii culturale și naturale. Explorarea posibilităților

Ultimii douăzeci și cinci de ani au adus subiectul dezvoltării sustenabile, incluzând valorificarea durabilă a resurselor, în toate planurile de reflecție și dezbateri, iar mediile academice, administrația publică, societatea civilă, mediul de afaceri și învățământul, toate au preluat în agenda lor dezvoltarea durabilă, preocupându-se de responsabilizarea și angajarea generației de astăzi pentru generațiile viitoare. Documentele programatice și declarațiile, mobilizarea de resurse și eforturile sunt an de an mai coerente și sonore, ca să răspundă amenințărilor anunțate:

- Teamă că scara la care se derulează activitatea economică și impactul acesteia asupra ecosistemului global ar putea fi ireversibile, având un potențial dezastruos;
- Complexitatea ecosistemelor terestre și amplificarea dificultăților cărora trebuie să li se facă față, legat de problemele mediului;
- Disparitățile dintre venituri și în special între națiunile bogate și cele sărace, referitor la presiunea exercitată asupra mediului⁴⁴.

Se poate vorbi de o sensibilizare generală cu privire la importanța protecției conștiente a mediului, la eficientizarea energetică sau valorificarea durabilă a resurselor. S-a investit enorm în introducerea acestor subiecte în educația noilor generații, a managerilor și a funcționarilor publici, în construirea unui cadru de analiză, măsurare, recunoaștere, constrângere sau sancționare, etc. a modului în care societatea aplică principiile care guvernează aceste obiective, iar anual rapoarte ale micilor și marilor organizații dedicate dezvoltării durabile ne indică starea de sănătate a planetei.

⁴¹ Disponibil la adresa http://www.bgregio.eu/media/Programirane/NKPR_28012013_Last_en.pdf

⁴² Disponibil la adresa http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_en.htm

⁴³ Disponibil la adresa <http://www.danube-region.eu/about>

⁴⁴ <http://www.agir.ro/buletine/271.pdf>

La fiecare doi ani, una dintre cele mai largi și experimentate organizații mondiale independente, cu peste 5 milioane de susținători și activă în peste 100 de țări, World Wide Fund For Nature⁴⁵ (WWF), publică raportul „The Living Planet”⁴⁶ - Planeta Vie. Ultimul raport, publicat în anul 2014, indică faptul ca starea biodiversității la nivel planetar nu a fost mai rea ca acum. Dimensiunile populațiilor de vertebrate măsurate de WWF s-au înjumătățit în ultimii 40 de ani. Cu alte cuvinte, numărul mamiferelor, păsărilor, reptilelor, amfibienilor și peștilor⁴⁷, la scară globală, a scăzut cu 52% față de anul de referință 1970. Raportul „The Living Planet” indică faptul că România și Bulgaria ocupă poziții diferite în ceea ce privește unul dintre indicatorii principali ai raportului - respectiv amprenta ecologică⁴⁸, indicator care semnalează nivelul de limitare a resurselor naturale în țara respectivă și stă la baza politicilor publice de mediu. Astfel, România ocupă poziția 46 din 152 de țări, după Serbia, Bolivia și Costa Rica, iar Bulgaria, 34, după Mexic, Venezuela și Noua Zeelandă. România se găsește sub media mondială, cu alte cuvinte consumul de resurse naturale și stilul de viață depășesc capacitatea de suport a ecosistemelor naturale, în timp ce Bulgaria peste, dar fără a fi foarte departe una de cealaltă.

Cu toate acestea, oameni și guverne, firme și organizații non-profit, vorbesc serios și cinstit despre dezvoltare durabilă, despre dimensiunile de mediu, sociale și economice ale dezvoltării. „Millenium Declaration” trimite la respectul pentru natură și îndeamnă la prudența care trebuie arătată în administrarea speciilor în viață și resurselor naturale, în concordanță cu principiile dezvoltării durabile. Aceasta este singura cale prin care bogățiile incomensurabile pe care ni le-a dat natura pot fi protejate și trecute descendenților noștri. Actualele modele de producție și consum, nesustenabile, trebuie schimbate în interesul bunăstării viitoare a noastre și a descendenților noștri⁴⁹. În tot acest timp, componenta economică se extinde în detrimentul considerabil al componentei de mediu. Această stare a biodiversității indică fără dubii riscul de a ne periclita realizările sociale și economice datorită imposibilității de a ne accepta dependența fundamentală de sistemele ecologice.

Biodiversitatea este una din componentele moștenirii naturale. Ea creează și primul cadru care definește dezvoltarea durabilă, incluzând valorificarea durabilă a resurselor naturale și culturale.

Pentru comunitățile locale, moștenirea naturală nu se limitează însă la biodiversitate, la zone bine delimitate și protejate sau specii pe cale de dispariție, pentru comunitățile locale patrimoniul local poate include zone rurale frumoase și zone costiere, spații verzi în interiorul localităților sau în afara lor, peisaje de excepție, lacuri și pârauri care au influențat dezvoltarea locală. Aceste resurse naturale fie sunt ne-regenerabile -

⁴⁵ Misiunea WWF este de a stopa degradarea mediului natural al planetei și de a construi un viitor în care omul să trăiască în armonie cu natura, prin conservarea biodiversității lumii, utilizarea resurselor naturale într-un mod sustenabil și promovarea reducerii poluării și consumului sustenabil.

⁴⁶ http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/lpr_2014/living_planet_index2/

⁴⁷ WWF masoara evolutia a peste 10.000 specii reprezentative de animale.

⁴⁸ Amprenta ecologica masoara suprafata in hectare de care este nevoie pentru a se asigura bunurile si serviciile ecologice pe care le utilizam per capita

⁴⁹ Millenium Declaration

minerale, combustibili fosili, calitățile naturale cum ar fi peisajele sau sălbăticia, fie se regenerează într-un ritm foarte redus - turba, etc.

În ceea ce privește patrimoniul regenerabil - animale și plante care cresc în arii protejate, animale și plante protejate sau păduri și parcuri, acestea sunt supuse riscului de a fi utilizate peste capacitatea lor de regenerare, precum și de a fi supuse poluării. Solul se poate eroda sau epuiza, peștii și pădurile se pot supra-exploata, poluanții pot fi atât de agresivi încât natura să nu fie capabilă să le anuleze efectul, dezvoltarea urbană poate să creeze premisele pentru dezastre naturale - inundații, sau să schimbe clima. Pentru a rămâne funcțional, patrimoniul natural trebuie să își păstreze capacitatea de regenerare și productivitatea.

Patrimoniul natural are limite peste care modificarea lui sau folosirea resurselor ar conduce la diminuarea sau chiar pierderea diversității sau a frumuseții naturale. De la zonă la zonă, specificul, sensibilitatea, speciile și habitatul variază, acestea putând face față uzurii datorate activităților economice, presiunii datorate turiștilor în moduri diferite, imprevizibile și care ghidează autoritățile locale și mediul de afaceri în planurile de management și de dezvoltare adaptate specificului zonei.

Aceste elemente ajută comunitatea să dezvolte activități economice, să atragă venituri locale din petrecerea turiștilor, să adauge valoare produselor naturale și să atragă investitori. Modul în care o comunitate locală reușește să își folosească patrimoniul natural - înțelept și cu moderație, este esențial pentru asigurarea opțiunilor de dezvoltare viitoare.

Activitățile economice - turismul, agricultura, silvicultura, producția de alimente, pescuitul, etc., care valorifică patrimoniul și resursele naturale au un impact direct asupra acestora. Acest impact poate fi benefic, cum ar fi dezvoltarea de ferme atractive, nu rareori incluzând o componentă turistică, sau menținerea speciilor de animale și plante autentice, vechi, sau dăunător, cum ar fi poluarea, epuizarea resurselor, crearea de peisaje neatractive, sau reducerea biodiversității. Pentru comunitate, activitățile economice bazate pe patrimoniul natural generează locuri de muncă, întrețin resursele respective și le pun în valoare, atrag alți investitori încurajați de succesul primilor, stimulează un întreg lanț valoric pe verticala industriei. În același timp, activitățile economice trebuie să fie atrase și susținute de sectorul public, prin investiții în protejarea și conservarea patrimoniului și resurselor naturale, prin crearea de infrastructură publică în vederea implantării și funcționării firmelor, menținând un echilibru între beneficiile pe termen lung în cadrul comunității, beneficiile pentru mediul de afaceri și păstrarea integrității și autenticității moștenirii naturale.

În acest sens, Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (IUCN)⁵⁰ susține rolul activ pe care mediul de afaceri care valorifică patrimoniul și resursele naturale îl poate avea în promovarea de soluții inovatoare pentru conservare, ca rol diametral opus celui

⁵⁰ <https://www.iucn.org/secretariat/about>

cu care este în mod tradițional percepută, cel de generator al problemelor pentru mediu. Luând în considerație amprenta pe care o lasă activitatea sa economică asupra mediului înconjurător, mediul de afaceri poate oferi noi oportunități, răspunzând cererii consumatorilor - turiștilor pentru produse responsabile față de mediu, să se implice în procesul legislativ aferent patrimoniului natural, și, astfel, să economisească atât costuri, cât și resurse.

Într-un mod similar și complementar, cu accente la fel de imperative și mobilizatoare, moștenirea culturală este o temă tratată consecvent și aproape solemn în strategii la toate nivelurile, internațional și european, regional sau local. Strategii de dezvoltare durabilă, integrată, strategii sectoriale, strategii culturale, toate admit rolul patrimoniului cultural în exprimarea valorilor și identității unei comunități, unei nații, în asigurarea cadrului pentru organizarea unei comunități, dezvoltarea relațiilor externe și interne ale acesteia, datorită dimensiunilor simbolice și estetice⁵¹ puternic asociate moștenirii culturale, care întăresc sentimentul individului de apartenență într-o comunitate și la un loc anume. Relația dintre cultură - moștenirea culturală și comunitate - societate este însă reciprocă și interdependentă, societatea fiind cea care creează cultura. Pentru a face o analogie⁵², de mii de ani, oamenii au reflectat în arhitectura lor stilul de viață și activitățile economice specifice, dimensionate de cultura locală, iar odată construită, arhitectura la rândul ei creează o nouă structură și schimbă modul în care trăiesc oamenii, astfel încât viitorul lor stil de viață, „cultura” lor, să se potrivească în arhitectura devenită pre-existentă la acea dată.

Importanta dezvoltare urbană și industrială din ultimele decenii, crizele economice, conflictele și războaiele sau migrația reprezintă factori care vulnerabilizează patrimoniul cultural, până la distrugere, până la denaturarea patrimoniului intangibil - tradiții sau meșteșuguri, diminuarea diversității și autenticității, pierzându-se țesutul sănătos și peren al comunității, cel care are puterea de a o coagula, de a estompa barierele sociale și transforma societatea prin împărtășirea aceluiasi patrimoniu, de a crea bunăstare locală cu resurse locale, sau de a inspira noile generații în ce privește drepturile pe care le au prin înțelegerea istoriei și culturii proprii. Astfel, moștenirea culturală reprezintă o oportunitate pentru toate componentele dezvoltării sustenabile - socială, economică și de mediu, iar rolul unic pe care îl are în a răspunde nevoilor spirituale ale oamenilor și calității vieții va determina, într-un viitor, să fie încorporată în arhitectura dezvoltării durabile ca al patrulea pilon, alături de dezvoltarea socială incluzivă, dezvoltarea economică incluzivă și protecția mediului înconjurător. Complexitatea, multidisciplinaritatea și amploarea conceptelor de cultură, incluzând moștenirea culturală, amână însă această încorporare care ar trebui să revoluționeze abordările științifice și politice ale dezvoltării sustenabile, printr-un efort amplu la nivel global.

⁵¹ *Introducing Cultural Heritage into Sustainable Development Agenda*, Nota de concept elaborata de Giovanni Boccardi si Cecile Duvelle, UNESCO, sesiunile 3A si 3A-a, 2013

⁵² *Culture in, for and as Sustainable Development, Conclusions from the cost action IS1007 Investigating cultural sustainability*, editată de Joost Dessein, Katriina Soini, Graham Fairclough și Lumina Horlings, Universitatea Jyväskylä, Finlanda, 2015

În acest context, valorificarea economică durabilă a patrimoniului cultural devine esențială pentru menținerea sau sporirea calității, integrității și autenticității lui, aspecte fără de care își poate pierde semnificația și, astfel, rolurile descrise anterior.

Inițiativa valorificării sustenabile a patrimoniului, prin activități economice directe asupra lui sau datorită lui, cum ar fi turismul, industriile creative sau arhitectura, sau indirecte, acțiunile fiind doar întâmplător atașate obiectivului de patrimoniu, de exemplu agricultura, energiile regenerabile, construcțiile, este luată fie de mediul de afaceri, care propune stakeholderilor patrimoniului proiecte, afaceri sau acțiuni punctuale cu conotații economice indirecte, sau de stakeholderi, respectiv proprietari, administratori sau custozii care identifică oportunități de punere în valoare a obiectivului, inclusiv prin activități producătoare de profit. Indiferent de persoana care propune valorificarea economică, efectele ei asupra moștenirii culturale sau naturale este aceeași: poate genera un lanț de oportunități de afaceri legate direct sau indirect de patrimoniul respectiv, poate genera noi parteneriate, noi sponsori, atragerea de talente sau evenimente care să dea o nouă dinamică locului și poate chiar să conducă, pe termen lung, la îmbunătățirea mediului urban sau natural. Desigur, acest proces presupune identificarea oportunităților de piață realiste și documentate, atragerea de investitori - firme interesate, de parteneri și, de multe ori, voluntari, stabilirea unui plan sau proiect de afacere - colaborare sau, pentru termenul lung, planul de regenerare urbană. O planificare riguroasă care să armonizeze interesele de patrimoniu pe termen scurt cu cele pe termen lung presupune un proces care reunește toate părțile interesate, fie direct în acest proces, la masa de discuții, fie indirect, prin consultări care să asigure că au fost luate în considerație interesele, opiniile și așteptările lor. Planurile de lucru curente trebuie armonizate cu cele strategice, mai ales ca obiectivele de patrimoniu de impact, acestea fiind și cele care atrag cele mai multe afaceri pentru că, aparent, oferă ingredientul sigur pentru succes, sunt menționate sau tratate în strategiile de dezvoltare locală sau regională, chiar națională, iar firmele interesate să desfășoare activități în directă legătură cu obiectivul de patrimoniu, este bine să integreze intențiile deținătorilor moștenirii, astfel încât eforturile tuturor părților să fie complementare și coerente, să se potențeze reciproc.

Astfel, devine evident faptul că valorificarea durabilă a patrimoniului presupune o colaborare și un parteneriat aprofundat între toate părțile interesate.

Părți implicate

Patrimoniul propriu-zis, ca fiind elementul de integrare și coagulare a actorilor economici și instituționali, a comunității locale

Comunitatea locală

Stakeholderii: autoritățile publice, proprietarii sau administratorii prin lege a patrimoniului, custozii

Actorii: mediul de afaceri, alte entități private cum ar fi ONG-urile, turiștii/utilizatorii/consumatorii finali ai serviciilor și produselor lor care integrează obiectivul de patrimoniu

Acest parteneriat este esențial pentru asigurarea sustenabilității, iar el se traduce în abordarea patrimoniului de către firme prin extinderea viziunii de afaceri și introducerea în câmpul de acțiune al activității economice și comunitatea locală, stakeholderii și actorii, așa cum sunt definiți prin raportarea la moștenirea culturală și naturală. Această lărgire a sferei de cuprindere a afacerii care încorporează direct sau indirect obiective de patrimoniu necesită, pe de o parte, modificarea mentalității oamenilor de afaceri implicați, și trecerea de la percepția asupra obiectivului de patrimoniu ca fiind un bun comun al tuturor, dar al nimănui și, deci, asupra căruia oricine poate interveni și îl poate exploata în nume propriu, la percepția asupra obiectivului de patrimoniu ca fiind un bun colectiv, care aparține tuturor, dar față de care toți oamenii au drepturi și obligații, iar administrarea lui îi implică pe toți. Mai mult, odată înțeleasă semnificația cultural-identitară a obiectivului de patrimoniu pentru comunitate, pentru umanitate dacă este cazul, raportarea față de el se va modifica în sensul trecerii treptate, la nevoia de a împărtăși ceva din beneficiile obținute prin valorificarea directă sau indirectă a patrimoniului, cu „comunitatea”, cu stakeholderii sau cu ceilalți actori prin care se consumă „valorificarea”, de a trece de la o valorificare exclusiv pe palierul economic, la o valorificare care integrează problematica socială incluzivă și componenta de protecție a mediului. Astfel, se face trecerea la o valorificare sustenabilă a moștenirii culturale și naturale, care deplasează activitatea economică în afara convențiilor privind afacerea ca sistem prin care bunuri sau servicii sunt schimbate pentru alte bunuri sau servicii sau pentru bani, într-un context hibrid în care beneficiile pot fi de natură spirituală, culturală, civică.

I.5. Contextul local al activităților economice care valorifică patrimoniul cultural și natural în zona de graniță româno-bulgară

I.5.1. Legislație în România - protecție și valorificare

Cele mai relevante legi care reglementează protecția și valorificarea patrimoniului cultural și natural în România sunt inițiate și implementate de Ministerul Culturii și Ministerul Mediului:

Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice stabilește definiția monumentelor istorice, dezvoltând modul în care se constituie evidența și clasarea acestora. Intervențiile asupra monumentelor formează corpul principal al legii. Sunt numite instituțiile și organismele cu atribuții în protejarea monumentelor istorice, pentru a defini în continuare responsabilitățile proprietarilor de monumente istorice și ale autorităților publice locale. În final, se legiferează finanțarea protejării monumentelor istorice. Se creează, astfel, cadrul legal complet al protejării monumentelor istorice.

Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil

Legea instituie regimul juridic al bunurilor aparținând patrimoniului cultural național mobil, ca parte a patrimoniului cultural național, și reglementează activitățile specifice de protejare a acestora. Patrimoniul cultural național cuprinde ansamblul bunurilor identificate ca atare, indiferent de regimul de proprietate asupra acestora, care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție; cuprinde toate elementele rezultate din interacțiunea, de-a lungul timpului, între factorii umani și cei naturali.

Legea tratează următoarele teme:

- Cercetarea, inventarierea și clasarea patrimoniului cultural național mobil;
- Păstrarea, depozitarea și asigurarea securității bunurilor culturale mobile;
- Conservarea și restaurarea bunurilor culturale mobile clasate;
- Circulația bunurilor mobile clasate;
- Regimul juridic al bunurilor arheologice mobile descoperite;
- Finanțarea activităților specifice de protejare a patrimoniului cultural mobil;
- Organisme și instituții specializate;
- Restituirea bunurilor culturale mobile care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene;
- Recuperarea bunurilor culturale mobile care au părăsit ilegal teritoriul României.

Legea 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial

Legea stabilește cadrul general necesar pentru identificarea, documentarea, cercetarea, protejarea, conservarea, promovarea, punerea în valoare, transmiterea și revitalizarea obiectivelor patrimoniului cultural imaterial, caracteristică definitorie a comunităților umane, ca factor de coeziune socială și de dezvoltare economică. Legea definește:

- a) Expresiile culturale tradiționale
- b) Măsurile de protejare a patrimoniului cultural imaterial;
- c) Instituții și organisme cu atribuții în domeniul patrimoniului cultural imaterial.

Ordonanța de urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice

Scopul ordonanței de urgență îl constituie garantarea conservării și utilizării durabile a patrimoniului natural, obiectiv de interes public major și componentă fundamentală a strategiei naționale pentru dezvoltare durabilă.

Prezenta ordonanță de urgență reglementează:

- a) asigurarea diversității biologice, prin conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice pe teritoriul României;
- b) menținerea sau restabilirea într-o stare de conservare favorabilă a habitatelor naturale și a speciilor din flora și fauna sălbatică;

- c) identificarea bunurilor patrimoniului natural care necesită un regim special de protecție, pentru conservarea și utilizarea durabilă a acestora;
- d) categoriile de arii naturale protejate, tipurile de habitate naturale, speciile de floră și faună sălbatică și alte bunuri ale patrimoniului natural ce se supun regimului special de protecție, conservare și utilizare durabilă;
- e) constituirea, organizarea și dezvoltarea rețelei naționale de arii naturale protejate, precum și a regimului acesteia;
- f) regimul de administrare a ariilor naturale protejate și procedurile de instituire a regimului de protecție pentru alte arii naturale și bunuri ale patrimoniului natural;
- g) măsurile pentru protecția și conservarea speciilor de animale și plante sălbatice periclitare, vulnerabile, endemice și/sau rare, precum și cele pentru protecția formațiunilor geomorfologice și peisagistice de interes ecologic, științific, estetic, cultural-istoric și de altă natură, a bunurilor naturale de interes speologic, paleontologic, geologic, antropologic și a altor bunuri naturale cu valoare de patrimoniu natural, existente în perimetrele ariilor naturale protejate și/sau în afara acestora;
- h) responsabilitățile și atribuțiile pentru punerea în aplicare a prevederilor prezentei ordonanțe de urgență.

1.5.2. Legislația în Bulgaria - protecție și valorificare

Cadrul de reglementare în Bulgaria este reprezentat de două piese ample și cuprinzătoare, un act referind-se la patrimoniul cultural, iar celălalt la patrimoniul natural.

Actul ariilor protejate

Actul definește categoriile de arii protejate, destinația lor și regimul lor de protecție și folosință, precum și managementul lor. Scopul acestui Act este conservarea și protejarea ariilor protejate, ca produs național și universal de bunăstare și bogăție și ca formă specială de conservare a cadrului natural bulgar, în scopul dezvoltării culturii și științei și a bunăstării publice. De asemenea, definește destinația și managementul acestor arii protejate.

Categoriile ariilor protejate:

- rezervație naturală;
- parc național;
- monument natural;
- rezervație naturală administrată;
- parc natural;
- sit protejat.

În continuare, actul definește proprietatea ariilor protejate în contextul fiecărei categorii.

Actul definește și legiferează:

- Scopul și regimul de protecție și folosință al ariilor protejate;
- Destinația și modificarea ariilor protejate;
- Managementul și siguranța ariilor protejate sunt legiferate sub trei aspecte:
 - planuri de management;
 - autoritățile de management;
 - securitatea ariilor protejate.
- Finanțarea ariilor protejate;
- Penalități administrative, măsuri coercitive;
- Măsuri suplimentare.

Actul patrimoniului cultural

Acest Act reglementează conservarea și protejarea moștenirii culturale a Republicii Bulgaria. Statul garantează protejarea moștenirii culturale, independent de locație.

Moștenirea culturală include bunurile materiale sau imateriale, mobile sau imobile, ca un agregat de valori culturale, care susțin memoria istorică și identitatea națională, și care au o importanță științifică sau culturală.

Următoarele capitole ale Actului se referă la:

- Sistemul național de conservare a moștenirii culturale;
- Moștenirea culturală imaterială;
- Moștenirea culturală materială;
- Conservarea moștenirii culturale inamovibile;
- Garantarea statusului moșteniri culturale inamovibile;
- Drepturile și obligațiile proprietarilor și utilizatorilor moștenirii culturale inamovibile;
- Protejarea dezvoltării teritoriale;
- Concesionarea valorilor culturale inamovibile;
- Conservarea moștenirii culturale mobile;
- Identificare și înregistrarea moștenirii culturale;
- Drepturile și obligațiile proprietarilor și utilizatorilor moștenirii culturale mobile;
- Comercializarea valorilor culturale mobile;
- Exportul și exportul temporar al valorilor culturale mobile;
- Returnarea valorilor culturale ridicate ilegal care au rang de bogăție națională;
- Moștenirea culturală arheologică;
- Conservarea și restaurarea valorilor culturale;
- Reproducerea și diseminarea valorilor culturale;
- Prezentarea și documentarea valorilor culturale;
- Controlul valorilor culturale;
- Măsuri administrative.

I.5.3. Activități economice cu impact asupra moștenirii culturale și naturale

Proiectul „A heritage-friendly cross-border economy in Romania and Bulgaria” se adresează mediului de afaceri din patru sectoare economice relevante pentru efectele pe care le au asupra integrității, autenticității, calității, etc. a patrimoniului cultural și natural, pe de o parte, și sunt de interes pentru regiunea de graniță româno-bulgară, inclusiv pentru județul Constanța, România, și districtul Dobrici, Bulgaria, din care provin partenerii proiectului.

Identificarea și agrearea celor patru sectoare a parcurs două etape succesive în cadrul proiectului, și anume etapa de propunere și etapa de validare a propunerilor, realizată în cadrul activităților proiectului, prin interacțiunea cu părțile interesate ale proiectului, respectiv proprietari și administratori ai patrimoniului cultural și natural, custozii, organizații non-guvernamentale, instituții de cercetare și învățământ superior, autorități publice locale sau centrale.

Sectoarele economice propuse au fost turismul, agricultura (incluzând pescuitul și silvicultura) și un lanț pe verticala de activități cu atingere directă asupra patrimoniului, și anume arhitectura, urbanismul și construcțiile. Cel de al patrulea sector propus a fost cel al transporturilor (rutiere, maritime și fluviale), iar în plan secundar au fost identificate spre dezbateră sectoarele producției de energie din surse regenerabile, industria farmaceutică și de sănătate bazate pe practici tradiționale, industria extractivă și managementul deșeurilor.

Etapa de validare a stabilit ca proiectul să se concentreze la nivelul următoarelor sectoare:

1. Turism și activități conexe;
2. Agricultură, pășunat, pescuit și silvicultură;
3. Arhitectură, urbanism și construcții;
4. Producția de energie din surse regenerabile, cu precădere eoliene.

Argumentele care justifică aceste sectoare prezintă contextul și acțiunile pe care acestea le au direct sau indirect asupra patrimoniului natural și cultural.

Turism și activitățile conexe

La nivel global, turismul este cea de a doua mare industrie și unul dintre sectoarele cu cea mai mare expansiune, iar ambele țări, România și Bulgaria, mizează pe turism pentru deschiderea internațională și dezvoltare economică, cu atât mai mult cu cât turismul generează efecte economice adicente, în alte sectoare precum transporturi, divertisment și servicii⁵³. La nivel internațional, acest sector înregistrează două orientări principale, respectiv turismul cultural și de patrimoniu, forma de turism cu cea mai

⁵³ Master Planul pentru Dezvoltarea Turismului Național în România 2007-2026

importantă și rapidă rată de creștere la nivel global⁵⁴ - reprezentând 35-40% din totalul călătoriilor internaționale și cu o creștere de 15% în fiecare an și eco-turismul, ca răspuns față de interesul și îngrijorarea pentru natură, biodiversitate și sustenabilitate - cu o creștere de 10-20% a sosirilor, în fiecare an. Legătura între cultură, în sens larg, și turism este cea mai vizibilă la nivelul contribuției la dezvoltarea locală: 37% din turismul mondial are o motivație culturală⁵⁵.

Paradoxul este că într-o perioadă în care în multe țări occidentale calitatea mediului rural și a peisajului, în general, elemente care definesc într-o măsură importantă eco-turismul și turismul cultural, sunt într-o modificare radicală și chiar dispar, activitățile rurale tradiționale și stilul de viață specific fiind înlocuite, turismul bazat pe valorificarea moștenirii a crescut foarte mult. Deși multe din activitățile rurale au fost considerate ca fiind esența turismului cultural rural și eco-turismului, turismul și agreementul înșiși le-au determinat schimbări semnificative⁵⁶.

- Turismul este activitatea care valorifică cel mai vizibil și amplu „moștenirea culturală și naturală”, cu țări, regiuni sau localități ale căror venituri depind uneori în întregime de turism. Majoritatea tipurilor de turism, și mai ales cele în ascendență (turism cultural, ecoturism, turismul în arii protejate), depinde direct de calitatea, integritatea, etc. a „moștenirii”;
- Turismul poate să capaciteze caracteristicile economice ale patrimoniului și să le valorifice generând finanțare, educație la nivelul comunității locale și influențând politicile locale⁵⁷;
- Turismul este o industrie foarte greu de controlat și planificat datorită părților care intervin, turiștii (având așteptări deseori nerealiste în ceea ce privește evenimentul de descoperire a patrimoniului cultural sau natural), agențiile de turism (de cele mai multe ori concentrate exclusiv pe mărirea fluxurilor de turiști), și comunitățile locale asupra cărora se manifestă activitatea de turism;
- Comunitățile locale sunt dispuse să se adapteze cerințelor turiștilor și agențiilor de turism pentru a-și asigura veniturile și bunăstarea locală din aceasta activitate, fără a ține seama de varietatea mare de efecte pe care turismul o are asupra comunității și fără o planificare riguroasă, uneori alterând contextul local, fizic și uman, care a fost chiar motivul pentru dezvoltarea turismului;
- Preponderent se practică un turism de tipul „hit-and-run” la siturile culturale sau naturale, negativ datorită repercusiunilor pentru monumente (deșeuri, consum de apă, trafic și fără venituri locale consistente - cazare, agreement, etc.);
- Turiștii, din ce în ce mai interesați de conservare, protejare.

⁵⁴ From cultural tourism to creative tourism - Part 1: The changing context of cultural tourism, Greg Richards și Julie Wilson, Arnhem: ATLAS, ianuarie 2008, ISBN 978-90-75775-30-3

⁵⁵ *Sustainable Tourism as Driving Force for Cultural Heritage Sites Development, Planning, Managing and Monitoring Cultural Heritage Sites in South East Europe*, principalii autori: Engelbert Ruoss, Loredana Alfarè, în cadrul proiectului CHERPLAN www.cherplan.eu, finanțat prin South East Europe Programme

⁵⁶ *The Loss of Regional Heritage and the Development of Regional Heritage Tourism in Western Countries: a Reoccurring Paradox?* In *Heritage Economics: Challenges for Heritage Conservation and Sustainable Development in the 21st Century* (Conference Proceedings 2000). Butler, R. 2000. Canberra: Australian Heritage Commission.

⁵⁷ *Idem* 39

Agricultură, pășunat, pescuit, silvicultură

Sunt activitățile economice care au un impact direct dintre cele mai semnificative - pozitiv sau negativ -, asupra patrimoniului și resurselor naturale, asupra biodiversității.

- Exploatare necontrolată a resurselor naturale, excesivă, epuizarea lor prin braconaj (resursele vegetale, acvatice);
- Aplicarea de măsuri agro-tehnice neadecvate, prin utilizarea de pesticide, fertilizatori, etc.;
- Intervenții vătămătoare pe teren/în apa (supraproducție și sărăcirea solului, introducerea de organisme modificate genetic sau specii străine, utilizarea de metode de pescuit invazive);
- Intervenții necontrolate și distrugeri ale pădurilor;
- Provocarea de incendii;
- Subordonarea agriculturii și pescuitului față de programarea industrială, pierderea practicilor rurale și a tiparelor de cultivare.

Arhitectura, urbanism, construcții

Cu peste jumătate din populația celor două țări, România și Bulgaria, locuind în orașe, și cu perspectivele de creștere a gradului de urbanizare în următoarele decenii, investițiile în infrastructură, locuințe, spații pentru birouri, agrement și petrecerea timpului liber vor constitui elemente de risc pentru patrimoniul cultural și cel natural. Presiunea asupra monumentelor istorice, ariilor protejate din interiorul sau din preajma localităților, siturile urbane și orașele istorice în totalitate, etc. va continua să crească, protejarea și conservarea lor urmând să devină unele din cele mai dinamice și consumatoare de energie activități ale părților implicate. Suplimentar, limitările legale sau voluntare care asigură protecția obiectivelor de patrimoniu și includerea lor pe listele de monumente protejate, vor solicita nu numai autoritățile locale, ci și profesioniștii din domeniile arhitecturii, urbanismului și construcțiilor privind modul în care se va răspunde nevoilor de modernizare, extindere sau dezvoltare urbană, fără a se compromite caracterul și identitatea obiectivelor de patrimoniu⁵⁸.

- Coerența între propunerile arhitecturale, planurile urbanistice urbane sau rurale și menținerea autenticității istorice sau semnificației culturale a obiectivelor de patrimoniu;
- Modificarea destinației terenurilor, consumarea terenurilor printr-o urbanizare excesivă;
- Lucrările directe asupra monumentelor culturale și naturale - întreținere și reparații, investiții care afectează ariile naturale, monumentele istorice și zonele lor de protecție, zonele construite aflate sub un regim special de protecție, etc.;

⁵⁸ *Vienna Memorandum on the World Heritage and Contemporary Architecture - Managing the Historic Urban Landscape*, în cadrul conferinței internaționale „World Heritage and Contemporary Architecture - Managing the Historic Urban Landscape, Vienna, Austria, 12-14 mai 2005, UNESCO

- Studii de teren insuficiente (geotehnice, hidrologice, arheologice, impact asupra mediului și biodiversității, etc.), situații neprevăzute în execuție tratate superficial;
- Utilizarea de materiale de construcții și metode neadecvate nivelului de protecție instituit asupra obiectivelor de patrimoniu;
- Lucrările de construcție care pot afecta temporar orice tip de patrimoniu cultural sau natural tangibil.

Producția de energie din surse regenerabile

Strategia Europa 2020 stabilește pentru domeniul energie, trei obiective majore 20/20/20, respectiv 20% reducere emisii de gaze cu efect de seră comparativ cu nivelul de referință înregistrat în 2005, 20% pondere în consumul final de energie, a producției provenită din surse regenerabile respectiv 20% creștere a eficienței energetice la nivel național. Aceste obiective la care au aderat România și Bulgaria ca state membre ale Uniunii Europene impun investiții care sunt susținute și, astfel, stimulate de fonduri externe. Tema energiei din surse alternative rămâne prioritară pentru următorul deceniu, accesul la energie fiind esențial pentru dezvoltarea durabilă și eradicarea sărăciei, dezvoltarea socio-economică și egalitatea de șanse. În acest context, sursele regenerabile de energie oferă soluția ideală pentru extinderea accesului la energie prin scăderea costurilor sau realizarea de proiecte locale, adăugându-se aspectele importante ale unui impact redus asupra mediului și adresarea schimbărilor climatice. În funcție de sursa regenerabilă pentru producerea de energie, o varietate de efecte pot să apară asupra patrimoniului cultural sau natural:

- Perturbarea biodiversității, în cazul proiectelor pe mari suprafețe de teren, datorită întreruperii culoarelor de deplasare a animalelor, rețelelor electrice subterane, vibrațiilor, etc.;
- Proiectele eoliene pot intersecta culoarele de zbor ale păsărilor migratoare, pot perturba activitatea păsărilor răpitoare de zi din ariile de protecție avifaunistică, păsările de noapte pot fi derutate de luminile de semnalizare, mai ales dacă acestea sunt de culoare albă sau roșie;
- Poluarea estetică a peisajului;
- Degradarea autenticității locale.

I.5.4. Elementele de risc în procesul de utilizare sustenabilă a moștenirii și resurselor culturale și naturale, din punct de vedere al deținătorilor, administratorilor, custozilor, etc. acestora

Valorificarea sustenabilă a moștenirii culturale și naturale poate fi considerată o contribuție în sine la starea de bine a unei comunități, prin implicațiile pe care le are la nivelul dezvoltării sustenabile incluzive și, astfel, la dezvoltarea sustenabilă a comunității și zonei de referință⁵⁹. Astfel, patrimoniul atrage investiții directe de punere

⁵⁹ *Introducing Cultural Heritage into Sustainable Development Agenda*, Nota de concept elaborată de Giovanni Boccardi și Cecile Duvelle, UNESCO, sesiunile 3A și 3A-a, 2013

a sa în valoare, dar și investiții în activități economice din sfera de produse și servicii indirect legate de punerea în valoare a obiectivului de patrimoniu - servicii de arhitectură-urbanism, executarea lucrărilor de construcție noi - reparații - întreținere, servicii de primire a turiștilor, alimentație publică, producție de suveniruri, agrement, publicitate și organizare de evenimente, servicii de urmărire în timp a efectelor asupra biodiversității, ariei protejate, etc. Patrimoniul, odată valorificat, creează locuri de muncă „verzi”, datorită cadrului de protecție a patrimoniului care implică utilizarea de tehnologii, metode și procese de muncă prietenoase cu patrimoniul, reducând astfel impactul negativ asupra mediului și asupra patrimoniului însuși. Locurile de muncă sunt, cel mai adesea, decente, locale și stabile - patrimoniul nu poate fi delocalizat în alte zone mai atractive pentru investitor -, oferind oportunități de angajare tuturor categoriilor socio-profesionale, inclusiv femei și tineri. Odată pus în valoare, obiectivul de patrimoniu rezonează cu vecinătățile care devin, astfel, mai atractive, și atrag afaceri atractive, industrii creative sau talente, localnicii, vizitatorii și agenții imobiliare care recunosc valoarea sporită a zonei.

Reversul acestei imagini idealizante constă în multitudinea de posibile efecte negative pe care activitățile economice, indiferent de natura lor, o pot avea asupra obiectivului de patrimoniu pe care îl valorifică.

Nenumărate motive justifică efectele negative ale activităților mediului de afaceri:

- Ignoranța⁶⁰, lipsa de cunoștințe tehnice, istorice, de biologie, etc. despre obiectivul de patrimoniu exploatat, a semnificației lui, lipsa noțiunilor de durabilitate, etc.;
- Nepăsarea, delăsarea, lipsa de preocupare pentru protecția patrimoniului;
- Proiectele de dezvoltare rezidențială sau economică implementate intempestiv;
- Lipsa de implicare a proprietarilor/administratorilor/custozilor, mai ales a celor cheie, în proiectele/inițiativele mediului de afaceri, încă din fazele incipiente;
- Amploarea comerțului ilegal cu obiecte istorice și de artă, furtul;
- Contextul politic local care nu încurajează participarea mediului de afaceri în procesul de luare a deciziilor, în implementare lor, etc. datorită lipsei de încredere;
- Lipsa comunicării și, în general, a unui marketing centrat pe valorificarea sustenabilă a patrimoniului, cu promovarea principiilor într-o manieră prietenoasă față de end-user, cu mesaje adecvate tuturor vârstelor și categoriilor socio-profesionale, etc.;
- Exploatarea necontrolată a resurselor vegetale, chiar și pentru scopuri comunitare (ex. pășunat) sau economico-sociale;
- Lucrări de construcții neadaptate estetic, funcțional, etc.;
- Măsuri agro-tehnice neadecvate și alte intervenții asupra ariilor protejate;
- Poluarea, deșeurile, etc.;
- Măsuri insuficiente pentru limitarea efectelor schimbărilor climatice.

⁶⁰ Sustainable Tourism as Driving Force for Cultural Heritage Sites Development, Planning, Managing and Monitoring Cultural Heritage Sites in South East Europe, Editors and main authors: Engelbert Ruoss, Loredana Alfarè, în cadrul proiectului CHERPLAN www.cherplan.eu, finanțat prin South East Europe Programme

Aceste motive determină reacțiile proprietarilor, administratorilor sau custozilor patrimoniului cultural sau natural, determină acțiuni individuale sau în comun cu autoritățile publice care să limiteze, sau chiar să suprime activitățile economice, astfel încât uneori conservarea și protejarea patrimoniului devine atât de restrictivă încât populația interesată să desfășoare activități economice sau să locuiască în condiții moderne se retrage, iar obiectivul de patrimoniu și zona lui de protecție se degradează izolate, depopulate și nevalorificate socio-economic.

Pentru identificarea cadrului în care proprietarii, administratorii sau custozii patrimoniului cultural și natural din zona Constanța - Dobrici colaborează cu mediul de afaceri și percepțiile acestora asupra efectelor produse de activitățile economice asupra acestuia, au fost testate⁶¹ o serie de aspecte considerate esențiale, grupate în cinci categorii.

În termeni generali, proprietarii, administratorii sau custozii patrimoniului cultural și natural din zona Constanța - Dobrici sunt familiarizați cu conceptele de dezvoltare sustenabilă și valorificare economică sustenabilă a patrimoniului, însă subiectul valorificării economice durabile a patrimoniului nu se găsește ca atare pe agenda de preocupări curente a niciunei entități. Prioritățile entităților sunt, în prezent, centrate pe salvagardarea patrimoniului, asigurarea de fonduri și inițierea de proiecte finanțabile mai ales din surse terțe, precum și pe asigurarea implementării legislației de protecție a patrimoniului, mai ales de către mediul privat. Autoritățile locale au priorități de natură investițională pentru asigurarea infrastructurii primare sau de stimulare a atractivității localităților. Cu toate acestea, strategiile de dezvoltare locale sau regionale cuprind obiective și proiecte legate de „moștenirea culturală”, „protecția mediului înconjurător” sau „conservarea biodiversității”, fără însă a insista pe o legătură aprofundată cu mediul de afaceri, în ceea ce privește corelarea acțiunilor dintre părțile interesate, astfel încât să se aibă în vedere o valorificare economică durabilă a patrimoniului.

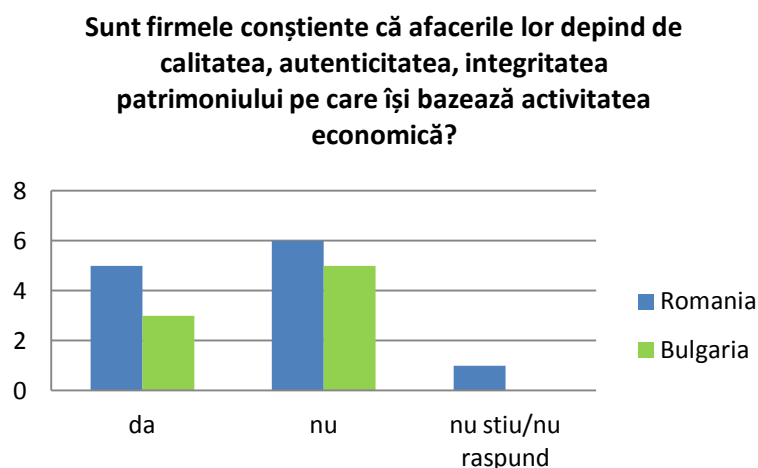
În paralel, există o preocupare constantă pentru crearea de legături viabile și funcționale cu entități - private sau non-guvernamentale - care să asigure valorificarea patrimoniului, dar, pe cât posibil, fără atingerea acestuia, fără crearea de valoare adăugată prin dimensiunea economică, o valorificare pasivă care să genereze alocare de resurse, inclusiv timp, cât mai reduse din partea proprietarilor, administratorilor sau custozilor patrimoniului cultural și natural din zona Constanța - Dobrici.

În termeni de detaliu, cele cinci categorii testate în zona Constanța - Dobrici au fost interpretate după cum urmează:

⁶¹ Testarea a constat în dezbaterile aspectelor legate de cadrul de colaborare și percepțiile proprietarilor, administratorilor sau custozilor asupra activităților economice pe parcursul a patru focus-grupuri organizate în Constanța, România, și Dobrici, Bulgaria, la care au participat 96 de persoane reprezentând entități relevante pentru tematica proiectului.

1. Relația dintre comunitatea de afaceri și stakeholderii⁶² patrimoniului cultural și natural

Atât în România, cât și în Bulgaria, percepția stakeholderilor este că mediul de afaceri, în general, nu este conștient de faptul că însăși afacerile lor depind de starea obiectivului de patrimoniu, de calitatea lui, integritatea sau autenticitatea lui, ceea ce sugerează că nu există nici motivații subtile pentru ca firmele să se implice în aplicarea de măsuri avansate de valorificare durabilă a patrimoniului, sau să inițieze proiecte mai complexe cu deținătorii acestora.

În ambele țări, relațiile concrete între stakeholderi și mediul de afaceri sunt din sfera inițiativelor de promovare sau comunicare în comun, pe tema patrimoniului de interes comun, precum și proiecte comune, însă fără beneficii financiare de ambele părți. Percepția generală a stakeholderilor este, însă, că firmele nu sunt interesate de derularea de acțiuni comune cu aceștia, care să le sprijine direct în activitatea economică. În aceeași măsură, stakeholderii consideră că majoritatea firmelor nu s-ar angaja în proiecte de protejare sau conservare a patrimoniului, în regim de voluntariat, deși există excepții.

Tot în sfera relațiilor între părțile interesate, s-a constatat că mediul de afaceri își implică proprii clienți, de exemplu turiștii, în activități care să îi sensibilizeze față de nevoia de a proteja patrimoniul cultural și natural.

Iar motivele pentru care mediul de afaceri nu se implică mai mult în acest tip de relații sunt în mod preponderent lipsa moderată de interes și indiferența față de starea patrimoniului.

2. Aspecte de natură fizică datorate activităților economice desfășurate cu/prin intermediul obiectivelor de patrimoniu

⁶² Proprietarii, administratorii sau custozilor patrimoniului cultural și natural

Stakeholderii români și bulgari au apreciat că, în general, există un risc ridicat și foarte ridicat ca activitățile economice să afecteze fizic monumentele, ariile protejate, etc., în același timp considerând că proiectele inițiate de autoritățile publice sunt doar într-o măsură redusă susceptibile să afecteze patrimoniul.

În același timp, toate entitățile care concură la valorificarea patrimoniului sunt preocupate de asigurarea unui spațiu suficient pentru dezvoltare - rezidențială, industrială, turistică, spații verzi, etc. - încât să nu fie afectat patrimoniul și zona sa de protecție, inclusiv cu menținerea compoziției vizuale și a componentelor culturale ale sitului, sau calitatea vieții și specificul comunității locale.

3. Aspecte de natură ecologică datorate activităților economice desfășurate cu/prin intermediul obiectivelor de patrimoniu

Poluarea pare a fi percepută de stakeholderi ca fiind cea mai acută problemă datorată activităților economice: în mod unanim, atât stakeholderii români, cât și bulgari au nominalizat ca având efecte asupra patrimoniului deșeurile, noxele, îngrășămintele chimice, hidrocarburi, poluare estetică - publicitate, materiale de construcții neadecvate și, într-o măsură redusă, vibrațiile.

De asemenea, se consideră că pentru ariile protejate există un risc major de introducere de resurse biologice modificate genetic sau speciile străine, dar pe de altă parte patrimoniul natural contribuie la asigurarea unui trai sănătos și sigur din punct de vedere al mediului, în comunitatea locală.

Suplimentar, apare întrebarea dacă dezvoltarea urbană sau creșterea activităților de turism cultural nu vor contribui la distrugerea sistemului natural care asigură specificul patrimoniului natural.

4. Aspecte de natură economică datorate activităților economice desfășurate cu/prin intermediul obiectivelor de patrimoniu

Cei mai mulți stakeholderi bulgari și români sunt unanim de acord că sunt prea puține fonduri locale, naționale sau internaționale disponibile pentru intervențiile asupra patrimoniului și că există firme care s-ar implica financiar în proiectele de protejare sau conservare a patrimoniului pe care îl valorifică în mod direct, ceea ce se traduce prin deschiderea firmelor de a intra în parteneriate public-private.

5. Aspecte de natură socio-culturală datorate activităților economice desfășurate cu/prin intermediul obiectivelor de patrimoniu

Cu toate că literatura de specialitate indică riscul ca obiceiurile locale, practicile, tradițiile să fie poluate de activitățile economice (ex. vulgarizare datorită noilor tehnologii) sau de contactul cu alte culturi (ex. prin intermediul turiștilor), stakeholderii din zona studiată apreciază acest risc ca fiind minor.

Cooperarea între comunitățile locale și mediul de afaceri care valorifică patrimoniul, inclusiv prin integrarea respectivelor firme, dacă ele nu sunt din localitatea respectivă, sau prin măsuri de sprijinire directă este evaluată ca fiind moderată, inclinand spre o lipsă de interes. Această percepție se justifică prin opinia unanimă ca există comunități care se tem că identitatea locală legată de patrimoniu s-ar putea pierde prin valorificarea acestuia de persoane sau firme care provin din alte localități sau țări în aceeași măsură în care alte comunități nu au aceasta temere.

I.5.5. Poziția mediului de afaceri din perspectiva utilizării sustenabile a moștenirii și resurselor culturale și naturale

Analiza percepțiilor mediului de afaceri din zona de graniță româno-bulgară în ceea ce privește interacțiunea lor cu patrimoniul cultural sau natural pe care își bazează activitatea economică în mod direct sau indirect s-a realizat în baza unui studiu de piață.

Studiul de piață a avut ca principal obiectiv aprecierea modului în care mediul de afaceri din cele patru sectoare economice asupra cărora se concentrează proiectul se poziționează față de conceptele de valorificare sustenabilă a moștenirii culturale și naturale, ce înțeleg din aceste concepte și ce strategii au - în prezent sau disponibilitatea de implicare pentru viitor. Exercițiul nu se referă la respectarea legislației în vigoare, care impune standarde minimale de protecție individuală a patrimoniului, sugerând, fără a impune, o abordare integrată și sustenabilă a patrimoniului. De asemenea, a verificat dacă și modul în care mediul de afaceri este conectat direct cu comunitățile locale, cu stakeholderii și cu „consumatorii” activităților lor economice dedicate patrimoniului - turiști, clienți, etc. - în funcție de sector, sau dacă sunt conștiente de semnificația obiectivelor de patrimoniu pentru bunăstarea afacerii lor.

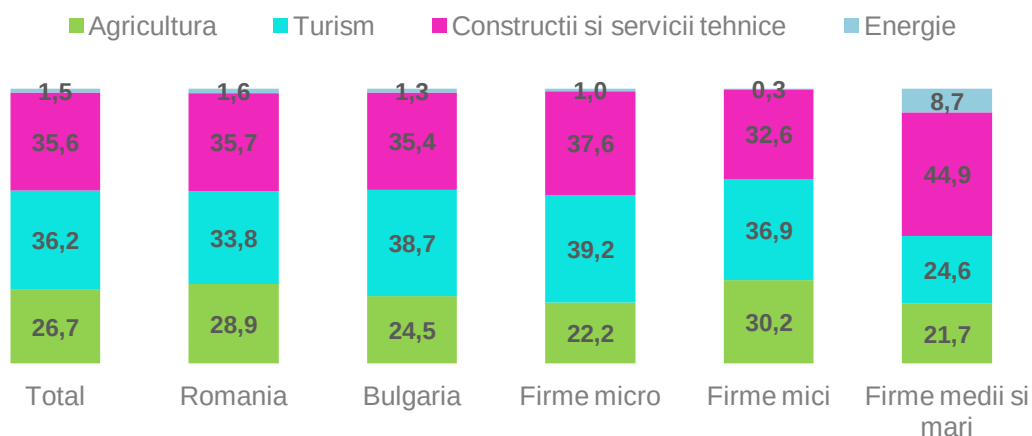
Premizele efectuării studiului de piață au inclus următoarele aspecte:

- Au fost invitate să participe la studiu doar firme cu activitate care ating direct sau indirect patrimoniul cultural sau natural;
- Firmele aparțin celor patru sectoare agreeate: turism și sectoare conexe, agricultură-pășunat-pescuit-silvicultură, arhitectură-urbanism-construcții și producția de energie din surse regenerabile;
- Toate firmele participante la studiu, având activități legate de patrimoniu, aplică legislația în vigoare, la nivel minimal și punctual, fără să extindă preocupările de protejare a patrimoniului către o abordare sustenabilă, parteneriate cu comunitatea locală sau cu stakeholderii, etc.;
- Studiul de piață s-a bazat pe un sigur chestionar generalist pentru toate cele patru sectoare economice, pentru a obține rezultate care să permită formarea unei imagini unitare și coerente, realiste, comune ambelor granițe română și bulgară.

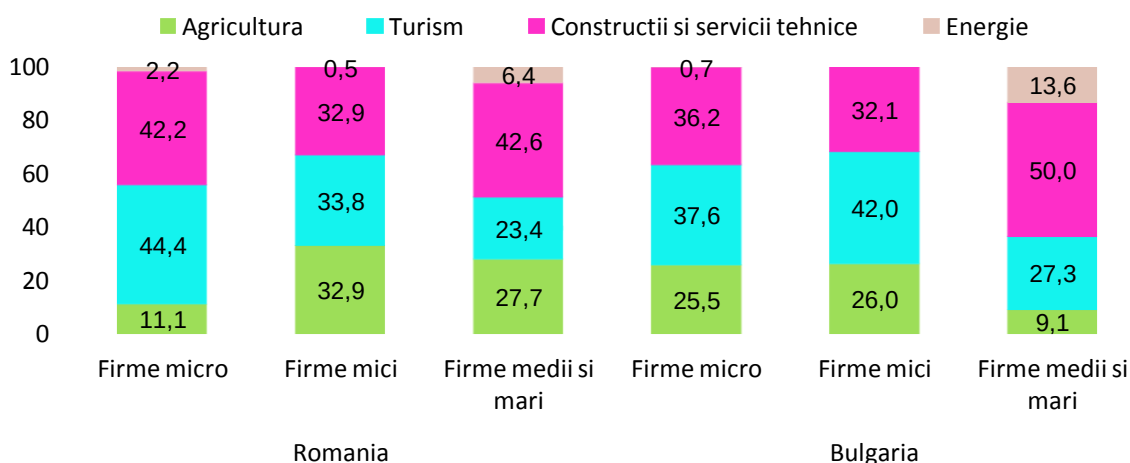
Studiul de piață s-a adresat companiilor active din punct de vedere economic, care desfășurau activitate economică la momentul realizării studiului. De asemenea, au fost abordate toate tipurile de firme, indiferent de modul de organizare și legislația sub care au fost înființate. Nu au fost aplicate criterii restrictive în ce privește tipul de întreprindere invitată să participe la studiu, ele având toate dimensiunile - microîntreprinderi, întreprinderi mici, mijlocii și mari, cu activitate în mediul urban și/sau rural.

Peste 600 de firme au fost implicate în studiul de piață, distribuite în fiecare județ din România și district din Bulgaria proporțional cu dimensiunea mediului de afaceri și relevanța sectorului, 305 firme în România și 302 firme în Bulgaria.

Distribuția pe sectoare asigurată în cadrul studiului a fost următoarea: 26,7% dintre companiile intervievate au avut ca domeniu principal de activitate agricultură, 36,2% turismul, iar 35,6% sunt din sectorul de arhitectură - construcții și 1,5% energie regenerabilă.

În ceea ce privește repartitia firmelor pe sectoare în funcție de mărimea lor:

1. Dependența afacerii de moștenirea culturală și naturală

Cele mai multe dintre companiile investigate (40,4%) consideră ca în activitatea companiei doar se aplică legislația în vigoare, fără a exista o preocupare suplimentară pentru moștenirea culturală și naturală. Un procent semnificativ mai mare de companii românești consideră că moștenirea culturală și naturală aduc un plus de valoare afacerii, indiferent dacă afacerea depinde sau nu de patrimoniu. Pe de altă parte, un procent semnificativ mai mare de companii bulgarești sunt de părere ca există alte surse importante de inspirație pentru afacere și se poate renunța la legătura cu moștenirea naturală sau culturală. În general, toate tipurile de firme, precum și din toate sectoarele împartășesc aceleași opinii cu privire la dependența afacerii lor de patrimoniu, cu excepția micro-firmelor din Bulgaria care, într-un procent semnificativ mai mare decât firmele mici, declară că există o legătură directă între activitatea companiei și obiectivele de patrimoniu natural și cultural.

2. Identificare cu moștenirea culturală și naturală

Majoritatea firmelor participante la studiu (57%) consideră ca au experiență în valorificarea moștenirii culturale și naturale. În România, prin comparație cu Bulgaria, există un număr semnificativ mai mare de companii care se declară a avea experiență în valorificarea patrimoniului și doresc dezvoltarea acestuia sau doresc să împărtășească experiența lor altor companii din același sector de activitate. Se constată că o experiență mai mare în valorificarea patrimoniului și deschiderea de a o împărtăși, precum și interesul de menținere a nivelului de valorificare a patrimoniului o au companiile medii și mari. Prin comparație, companiile medii și mari din România au o experiență semnificativ mai mare decât microfirmele în valorificarea patrimoniului, se informează și din alte surse pentru menținerea nivelului de valorificare a acestuia.

Valoarea estetică-ambientală-peisagistică, posibilitatea realizării unui traseu sau dezvoltării unui produs turistic, existența unei infrastructuri de acces și valoarea nutritivă a produselor locale sunt principalele motive pentru care firmele participante au ales ca sursă de afaceri resursele cultural și naturale. Valoarea istorică este o motivație mult mai puternică pentru companiile bulgarești, pe când costurile avantajoase pe care le antrenează valorificarea patrimoniului sunt mult mai atractive pentru companiile românești. Companiile medii și mari din Bulgaria apreciază semnificativ mai mult decât celelalte tipuri de companii costurile avantajoase ale valorificării economice a resurselor cultural și naturale.

3. Protecția și dezvoltarea patrimoniului

Aproximativ 30% dintre companii sunt dispuse să se implice în dezvoltarea unui plan de protejare și dezvoltare a patrimoniului cultural și natural. Un procent semnificativ mai mare se regăsește în rândul companiilor din România, precum și în rândul firmelor medii și mari.

O treime din firmele românești și bulgarești participante la studiu consideră că măsurile legislative în vigoare sunt suficiente.

Un sfert din companiile bulgărești consideră ca protecția și dezvoltarea patrimoniului intră în obligația custozilor sau proprietarilor, procent semnificativ mai mare decât în România.

Nu există diferențe semnificative între companiile de mărimi diferite nici în România, nici în Bulgaria cu privire la opiniile privind protecția și dezvoltarea patrimoniului.

4. Valorificare sustenabilă a moștenirii culturale și naturale

Recompensarea implicării companiilor în valorificarea sustenabilă a moștenirii culturale și naturale este o măsură eficientă și stimulativă pentru 42% dintre companiile investigate. Comunicarea permanentă și menținerea și diversificarea permanentă a relației mediului de afaceri cu societatea civilă și administratorul, proprietarul sau custodele de patrimoniu sunt importante pentru o treime din intervievați.

Nu există diferențe de opinie între companiile de diferite mărimi cu privire la măsurile de valorificare sustenabilă a moștenirii culturale și naturale.

5. Strategii de valorificare a patrimoniului

Monitorizarea ofertelor de tehnologie și inovație (37,1%) este principala strategie a companiei de valorificare sustenabilă a patrimoniului comun, strategie aplicată preponderent de companiile medii și mari. Comparativ cu firmele din Bulgaria, companiile românești aplică într-o măsură mai mare strategii de influențare a companiilor din același sector pentru o utilizare judicioasă a patrimoniului, participă la evenimente de comunicare și promovare a patrimoniului și introduc servicii suplimentare pentru valorificarea patrimoniului.

Monitorizarea ofertelor de tehnologie și inovație pentru valorificarea sustenabilă a patrimoniului este principala strategie aplicată preponderent de companiile medii și mari atât în România, cât și în Bulgaria.

6. Implicare pentru valorificarea patrimoniului

Implicarea efectivă în valorificarea patrimoniului presupune preocuparea pentru folosirea forței de muncă și/sau a produselor locale pentru 43,5% dintre companiile intervievate (un procent semnificativ mai mare înregistrându-se în România) dar și colaborarea cu societatea civilă pentru răspândirea conceptului (27,5%).

Comaniile din România colaborează cu administratorul, proprietarul sau custodele patrimoniului și cu alte firme pentru protecția sau valorificarea patrimoniului într-o măsură mult mai mare decât companiile din Bulgaria.

Nu există diferențe semnificative în rândul companiilor de diverse mărimi cu privire la modalitățile de implicare ce vizează valorificarea patrimoniului.

7. Promovarea patrimoniului natural și cultural

Informarea punctuală asupra patrimoniului pe care compania îl valorifică (38,1%) reprezintă principala manieră de promovare a patrimoniului. Acest mod de promovare se regăsește preponderent în rândul companiilor din România, la fel ca și colaborarea cu administratorul, proprietarul sau custodele patrimoniului. Colaborarea cu comunitatea locală pentru organizarea de evenimente legate de patrimoniul valorificat este folosită ca metodă de promovare de 26,9% din totalul companiilor, mai multe dintre acestea regăsindu-se în Bulgaria.

În România, informarea punctuală asupra patrimoniului pe care compania îl valorifică este folosită în special de către firmele micro, iar participarea la forumuri de promovare de către firmele medii și mari. În Bulgaria, colaborarea cu comunitatea locală pentru organizarea de evenimente legate de patrimoniul valorificat este opțiunea firmelor medii și mari.

8. Management eficient al patrimoniului - proprietatea comună

Managementul eficient al patrimoniului presupune în principal comunicarea cu comunitățile locale și cu administrația patrimoniului, dar și crearea unui forum local sau regional. Comunicarea cu administrația patrimoniului este mai importantă pentru companiile din România, și pentru cele de mărime mică, medie și mare. Pentru companiile din Bulgaria este mult mai utilă crearea unui forum local sau participarea efectivă la implementarea de proiecte directe sau conexe obiectivului de patrimoniu. În România, crearea unui forum local sau regional este mult mai importantă pentru firmele micro.

II. ANALIZA SWOT

II.1. Analiza SWOT privitoare la situația moștenirii culturale

Puncte forte	Puncte slabe
Existența unui patrimoniu cultural-istoric bogat și variat și a unei concentrări mari de resurse antropice în zona transfrontalieră, pornind de la situri arheologice de peste 2000 ani, monumente de arhitectură, edificii religioase, la muzee și colecții publice, instituții de spectacole și concerte, dar și festivaluri și manifestări culturale	Mediul de afaceri implicat în valorificarea patrimoniului nu conștientizează, în general, că afacerile depind de starea obiectivului de patrimoniu, de calitatea lui, integritatea sau autenticitatea lui, lipsindu-l de motivație pentru implicarea în măsuri de valorificare durabilă a patrimoniului, sau de inițierea de proiecte mai complexe cu deținătorii acestuia.
Ambele țări au o legislație de protecție a patrimoniului cultural acordată cadrului internațional și european	Contextul politic local nu încurajează participarea mediului de afaceri în procesul de luare a deciziilor, în implementare lor, etc. datorită lipsei de încredere
Stakeholderii sunt preocupați de asigurarea unui spațiu suficient pentru dezvoltare - rezidențială, industrială, turistică, spații verzi, etc. - încât să nu fie afectat patrimoniul și zona sa de protecție	Lipsa unei surse unitare și independente de informații, sprijin, îndrumare în domeniul valorificării durabile a patrimoniului
Răspândirea și promovarea conceptelor de identitate culturală locală, ca bază a cooperării în vederea dezvoltării și valorificării acestora. Un mediu istoric bine conservat, asociat cunoștințelor și obiceiurilor tradiționale poate reduce factorii de risc la excluziune socială și discriminare, poate întări capacitatea de rezistență a unei comunități și salva vieți	Numeroase firme a căror afacere este legată de patrimoniul cultural consideră ca este suficientă aplicarea legislației în vigoare, iar protecția și dezvoltarea patrimoniului intră în obligația stakeholderilor
Cadru legal în vigoare în ambele țări pentru participarea directă la elaborarea strategiilor și planurilor de dezvoltare a actorilor direct implicați în valorificarea moștenirii culturale	Firmele nu dețin informații, competențe și abilități specifice și nu sunt motivate pentru a iniția și gestiona o abordare complexă a patrimoniului, astfel încât să asigure sustenabilitatea acestuia, cooperarea în lungul lanțului valoric specific, împărțirea beneficiilor cu comunitatea locală, cu stakeholderii.
Deschiderea la nivel declarativ a firmelor de a intra în parteneriate public-private pentru proiecte cel puțin soft dedicate patrimoniului pe care îl valorifică în mod direct	Slaba colaborare între stakeholderi și mediul de afaceri. În ambele țări, relațiile concrete sunt în sfera inițiativelor de promovare sau comunicare în comun, pe tema patrimoniului de interes comun, precum și proiecte comune, însă fără beneficii financiare de ambele părți.
Mediul de afaceri își implică proprii clienți, de exemplu turiștii, în activități care să îi sensibilizeze față de nevoia de a proteja patrimoniul cultural	Lipsa unei abordări comune cu comunitatea locală sau utilizatorii finali, sau a unei abordări intersectoriale privind punerea în

În zona de graniță pot fi practicate aproape toate formele de turism datorită patrimoniului natural și antropic variat, valoros și atractiv	valoare a patrimoniului cultural, îndeosebi în relație cu turismul și industria hotelieră, construcțiile civile, transporturile, alte servicii pentru consumatori
Turiștii sunt din ce în ce mai interesați de conservarea și protejarea patrimoniului cultural	Stakeholderii interesați preponderant de protejarea și conservarea patrimoniului în detrimentul valorificării chiar și sustenabile, cu riscul izolării obiectivelor și a degradării lor
Conceptele de dezvoltare sustenabilă generală sunt larg promovate prin strategii și planuri de dezvoltare, inclusive la nivelul fiecărui proiect european, există un cadru de dialog pe tema sustenabilității și a posibilităților concrete de trecere la valorificarea sustenabilă a patrimoniului	Compartimentele de specialitate la nivel local în ambele țări sunt slab încadrate cu personal calificat și nu fac față volumului și exigențelor calitative ale activităților complexe care se impun pentru păstrarea identității culturale naționale în context european. Insuficiența personalului de specialitate în domeniul managementului de proiecte sau managementului cultural
	Un număr redus de fonduri locale, naționale sau internaționale disponibile pentru intervențiile asupra patrimoniului
	Dependența proiectelor dedicate patrimoniului de surse suplimentare și complementare de finanțare, datorită subfinanțării publice a acestui domeniu
	Resurse tehnice și financiare insuficiente pentru protejarea și îmbunătățirea calitatii mostenirii culturale, întreținerea precară a obiectivelor de patrimoniu
	Planificare defectuoasă a lucrărilor (șantiere sau situri abandonate pe parcurs din cauza întreruperii finanțării, absența unor măsuri elementare de conservare și pază etc.)
	Lipsa de implicare a proprietarilor/administratorilor/custozilor, mai ales a celor cheie, în proiectele/inițiativele mediului de afaceri, încă din fazele incipiente
Oportunități	Amenințări

Existența fondurilor europene pentru investiții și cooperare în domeniul patrimoniului cultural - ESIF, Culture 2000 sau INTERREG	Disponibilitatea limitată a fondurilor alocate pentru intervenții de protejare și valorificare a patrimoniului. Diminuarea resurselor financiare din cauza contextului economic, respectiv lipsa acestora, scăderea alocațiilor bugetare și, implicit, a posibilităților de finanțare
Existența fondurilor europene și naționale accesibile sectorului privat și dedicate cooperării între stakeholder, alți actori instituționali, sectorul privat, etc. în valorificarea durabilă a patrimoniului cultural	Fenomene naturale și de eroziune care pot afecta intempestiv sau pe termen lung măsurile de protejare a patrimoniului cultural (determinând reducerea atractivității, a productivității, etc.)
Promovarea la nivel european și național a industriilor creative, ca sursă de competitivitate europeană și națională	Modificarea destinației terenurilor, consumarea terenurilor printr-o urbanizare excesivă
Tehnologiile IT oferă soluții pentru a rezolva problema prezervării patrimoniului cultural. Aceste tehnologii au un impact și asupra accesului larg al cetățenilor la moștenirea culturală, stimulând interesul și decizia către cunoaștere, experiență, contact direct cu patrimoniul.	Migrația personalului calificat în diverse țări din Uniunea Europeană
Cooperarea între autoritățile centrale și locale, între sectorul public și cel privat, dar și între specialiști și cetățenii de rând este promovată în documente oficiale locale, internaționale, în strategii și proiecte punctuale	Turismul de masă, turismul de tip hit-and-run
Stabilirea unor strategii naționale și transfrontaliere de promovare a valorificării durabile a patrimoniului cultural	Lucrările directe asupra monumentelor culturale și naturale - întreținere și reparații, investiții care afectează ariile naturale, monumentele istorice și zonele lor de protecție, zonele construite aflate sub un regim special de protecție, și/sau utilizarea de materiale de construcții și metode neadecvate nivelului de protecție instituit asupra obiectivelor de patrimoniu.
Revalorizarea și reinsertia patrimoniului imaterial în viața comunităților umane și a indivizilor, în special a tinerelor generații	

II.2. Analiza SWOT din punct de vedere a moștenirii și resurselor naturale

Puncte forte	Puncte slabe
Poziția geografică, varietatea climatică și relieful determină unicitatea biodiversității în ambele țări și existența unui patrimoniu	După amprenta ecologică, conform unui raport întocmit de World Wide Fund for Nature în 2014, din 152 de țări România

natural bogat, protejat printr-o gamă variată și importantă de arii naturale protejate, rezervații naturale, parcuri naturale, rezervație a biosferei, situri Ramsar, Natura 2000, etc. pe ambele zone ale graniței.	ocupa poziția 46, iar Bulgaria poziția 34, ceea ce exprimă faptul ca modul de consum al resursele naturale și stilul de viața depășesc capacitatea de suportabilitate a ecosistemelor naturale.
Deschiderea la Marea Neagră a ambelor zone de graniță româno-bulgară	Există arii protejate de importanță regională sau locală care nu au planuri de management aprobate
Județele/districtele cu atracții turistice de mare importanță din zona transfrontalieră sunt Mehedinți și Constanța în România și Vidin, Veliko Tarnovo și Dobrich în Bulgaria.	Exploatare necontrolată a resurselor naturale, excesivă, epuizarea lor prin braconaj (resursele vegetale, acvatic), agricultură intensivă, aplicarea de măsuri agro-tehnice neadecvate, prin utilizarea de pesticide, fertilizatori, etc.
Ambele țări au o legislație de protecție a patrimoniului natural acordată cadrului internațional și european	Resurse tehnice și financiare insuficiente pentru sustinerea și îmbunătățirea calității ariilor protejate
Cadru legal în vigoare în ambele țări pentru participarea directă la elaborarea strategiilor și planurilor de dezvoltare a actorilor direct implicați în valorificarea resurselor naturale	Mediul de afaceri implicat în valorificarea resurselor naturale protejate nu conștientizează, în general, că afacerile depind de starea obiectivului de patrimoniu, de calitatea lui, lipsindu-l de motivație pentru implicarea în măsuri de valorificare durabilă a patrimoniului, sau de inițierea de proiecte mai complexe cu deținătorii acestuia.
Teren agricol fertil, pretabil pentru dezvoltarea activităților de agroturism	Firmele nu dețin informații, competențe și abilități specifice și nu sunt motivate pentru a iniția și gestiona o abordare complexă a patrimoniului, astfel încât să asigure sustenabilitatea acestuia, cooperarea în lungul lanțului valoric specific, împărțirea beneficiilor cu comunitatea locală, cu stakeholderii.
Pentru comunitate, activitățile economice bazate pe patrimoniul natural generează locuri de muncă, întrețin resursele respective și le pun în valoare, atrag alți investitori încurajați de succesul primilor, stimulează un întreg lanț valoric pe verticala industriei.	Lipsa comunicării și, în general, a unui marketing centrat pe valorificarea sustenabilă a patrimoniului, cu promovarea principiilor într-o manieră prietenoasă față de end-user, cu mesaje adecvate tuturor vârstelor și categoriilor socio-profesionale, etc.;
Turistii din ce în ce mai interesați de conservare, protejare a patrimoniului natural	Contextul politic local nu încurajează
Mediul de afaceri își implică proprii clienți, de exemplu turiștii, în activități care să îi sensibilizeze față de nevoia de a proteja patrimoniul natural.	
Deschiderea la nivel declarativ a firmelor de a intra în parteneriate public-private pentru proiecte cel puțin soft dedicate patrimoniului pe care îl valorifică în mod	

direct	participarea mediului de afaceri în procesul de luare a deciziilor, în implementare lor, etc. datorită lipsei de încredere
Caracter general non-industrial al zonei transfrontaliere, cu excepția județului Constanța, România	Un număr redus de fonduri locale, naționale sau internaționale disponibile pentru intervențiile asupra patrimoniului
În zona de graniță pot fi practicate aproape toate formele de turism datorită patrimoniului natural și antropic variat, valoros și atractiv	Dependența proiectelor dedicate patrimoniului de surse suplimentare și complementare de finanțare, datorită subfinanțării publice a acestui domeniu
	Slaba colaborare între stakeholderi și mediul de afaceri. În ambele țări, relațiile concrete sunt din sfera inițiativelor de promovare sau comunicare în comun, pe tema patrimoniului de interes comun, precum și proiecte comune, însă fără beneficii financiare de ambele părți.
	Poluarea - cea mai importantă amenințare asupra patrimoniului și resurselor naturale, ca urmare a activităților economice să afecteze fizic monumentele, etc.
	Parcurile eoliene: impactul păsărilor zburătoare cu rotoarele turbinelor eoliene în mișcare, precum și perturbarea habitatului (la sol), dacă în areal se află colonii semnificative de păsări;
Oportunități	Amenințări
Existența și promovarea unui cadru legislativ care reglementează și încurajează activitatea de protejare a patrimoniului natural, perfecționarea cadrului legislativ și normativ în materie, în conformitate cu directivele europene.	Diminuarea resurselor financiare din cauza contextului economic, respectiv lipsa acestora, scăderea alocațiilor bugetare și, implicit, a posibilităților de finanțare
Existența fondurilor europene pentru investiții și cooperare în domeniul protecției și promovării ariilor protejate - ESIF, INTERREG	Întârzieri în declararea zonelor valoroase ca arii protejate, sau a zonelor de interes internațional ca arii Natura 2000 sau situri UNESCO
Existența fondurilor naționale dedicate informării și educării comunităților locale, utilizatorilor finali, etc. în favoarea	Schimbări climatice și fenomene precum seceta, inundațiile, eroziunile sau alunecările de teren pot conduce la pierderi de vieți omenești, a accesibilității, la pierderea integrității ariilor naturale, la

protejării patrimoniului natural, protecției mediului	pierderea calității peisajelor, cu consecințe negative asupra dezvoltării regiunii, asupra activității economice, în special pentru agricultură și turism.
Stabilirea unor strategii naționale și transfrontaliere de dezvoltare a valorificării durabile a patrimoniului natural	Pierderi de habitate și fragmentarea habitatelor din cauza urbanizării, dezvoltarea infrastructurii, modificarea destinației terenurilor, consumarea terenurilor printr-o urbanizare excesivă
Identificarea, documentarea, cercetarea, inventarierea și actualizarea permanentă a diverselor obiective ale patrimoniului cultural cu participarea specialistilor, comunităților și organizațiilor societății civile	Vecinătatea platformelor industriale, unităților nucleare, a căilor navigabile și a porturilor comerciale constituie un factor important de risc ce contribuie la degradarea mediului și generează poluarea continuă a aerului și a apei
Potențialul turistic al patrimoniului natural poate reprezenta o mare atracție pentru turiști din punct de vedere al biodiversității, al peisajelor, al reliefului, al pădurilor, al resurselor de apă, al resurselor hidrominerale și termale. Ambele zone transfrontaliere - românească și bulgărească, au potențial turistic nevalorificat.	Poluare transfrontalieră Migrația personalului calificat în străinătate Turismul de masă și de tip hit-and-run
Inchiderea și ecologizarea depozitelor de deșeuri neconforme sau ad-hoc	Intervenții necontrolate și distrugeri ale pădurii Dificultatea gestionării în comun a zonelor afectate de riscuri naturale și tehnologice

III. VIZIUNEA DE DEZVOLTARE A UNEI ECONOMII CARE PROTEJEAZĂ PATRIMONIUL NATURAL ȘI CULTURAL ÎN ROMÂNIA ȘI BULGARIA

Viziunea de dezvoltare a unei economii care protejează patrimoniul natural și cultural în România și Bulgaria îmbracă noțiunile de *patrimoniul*, *întreprindere*, *utilizatori finali* și interacțiunea dintre aceștia și ceilalți *actori instituționali și privați*, interacțiune care, în ultimii zece ani s-a modificat profund, odată cu modificările progresive și subtile la nivel societal.

Patrimoniul: Tangibil și intangibil, stabilit de lege sau de comunitatea locală, datorită semnificației. Însăși semnificația patrimoniului s-a redefinit în ultimele decenii.

Este obiectul de interes pentru mediul de afaceri. Obiectivul de patrimoniu este de interes și pentru comunitatea locală, administratorii/proprietarii lui, pentru utilizatorii finali. Toate aceste categorii alocă resurse și au planuri în ce privește patrimoniul.

Întreprinderea: Prin însăși definiție, firma a fost înființată ca să producă profit și bunăstare prin punerea pe piață de produse și servicii, pe riscul întreprinzătorului.

Întreprinzătorul se îndreaptă spre obiectivul de patrimoniu cu scopul de a face profit din interacțiunea directă sau indirectă cu acesta. Astfel, patrimoniul reprezintă o zonă de interes pentru mediul de afaceri. Produsul sau serviciul pe care îl pune întreprinzătorul pe piață, în urma interacțiunii cu obiectivul de patrimoniu, este adresat utilizatorilor finali. Reacția și interesul lor dictează forma, conținutul, caracteristicile, prețul, etc. al produsului sau serviciului.

Utilizatorii finali:Ultimele decenii marchează schimbări subtile la nivel mondial, datorită accesului la informație, schimbărilor climatice, tehnologiei, etc. și care în ultimii ani s-a accelerat.

Multe din aceste schimbări au dimensiuni culturale și sunt legate de relația nemijlocită a noastră cu natura: turismul cultural - experiența culturală, interesul pentru alimentația sănătoasă, etc.

Interacțiunea: Firma interacționează cu obiectivul de patrimoniu, în acord sau dezacord cu celelalte părți interesate și cu utilizatorii finali.

Utilizatorii finali, în contextul schimbărilor societale majore, inclusiv de conștientizare și valorificare a drepturilor lor, apreciază produsele sau serviciile în care să recunoască aceleași preocupări cu dimensiune culturală sau legate de protejarea naturii, care să integreze valorile noi ale unei societăți incluzive, ale unei economii echitabile sau ale protecției mediului înconjurător.

Acesta este contextul în care întreprinzătorii - firmele - mediul de afaceri este chemat să integreze în modelul de afacere cererea pieței, respectiv a utilizatorilor finali. Acesta este contextul de trecere de la o valorificare centrată exclusiv pe profitul propriu, realizat printr-o activitate individuală, la o valorificare sustenabilă, cu beneficii pentru toate părțile interesate și realizată într-un mod colaborativ.

Modificările progresive și subtile la nivel societal, accentuate în ultimii ani, au determinat schimbarea modului în care patrimoniul este protejat, valorificat și perceput, iar analiza comparativă a contextului indică numeroase elemente care trebuie luate în considerare pentru o abordare realistă, adecvată perioadei actuale:

Element	De la	La
Modul de declarare a patrimoniului	Pentru valoarea istorică Pentru calitatea peisajului, a habitatelor, pentru speciile periclitate	Pentru scopuri științifice Pentru scopuri economice Pentru scopuri culturale
Modul de tratare a patrimoniului	Protecție și conservare	Includerea de obiective economice și sociale în planurile de management ale obiectivelor de patrimoniu
Grupul țintă pentru activitățile de valorificare	Turiști și vizitatori	Comunitatea locală, oamenii locului
Administrare	De către autoritățile centrale	De către administratori, custozii locali, împreună cu o serie de stakeholderi
Includerea comunității locale în procesul de luare a deciziilor	Deciziile și administrarea se realizau fără a ține cont de opiniile locale, fără a considera comunitatea locală ca grup țintă	Administrarea se realizează cu, prin și, în unele cazuri, de către comunitatea locală
Percepția asupra patrimoniului	Patrimoniul era perceput ca o valoare națională, o preocupare națională	Strategiile țin cont de nevoile comunității locale Patrimoniul este perceput ca o valoare a comunității, iar unde este cazul, se conștientizează preocuparea internațională
Finanțarea inițiativelor de protejare, conservare sau/și valorificare a patrimoniului	Din surse bugetare	Din surse complementare bugetului de stat și local, prin fonduri private, publice externe
Competențele de management	Manageriat de oameni de știință, de experți	Manageriat de persoane cu competențe multiple, inclusiv folosindu-se cunoștințele locale

Aceste modificări sunt reflectate și de relația mediu de afaceri - utilizatori finali, relație care determină, într-o măsură importantă, și relația mediu de afaceri - patrimoniu, fiind relevantă și luată în considerație în cadrul prezentei Strategii⁶³:

a. Conectivitatea și convergență: până în anul 2020 vor fi 5 miliarde de utilizatori de internet , din care jumătate vor avea acces pe aparate portabile; în lume vor exista 80 de miliarde de aparate conectate la internet. Această conectivitate va reuni activitățile noastre de muncă, de casă și pe cele legate de comunitate și vecini sub ceea ce a fost deja denumit „o viață conectată”. Aceasta modificare va implica asistența digitală pentru toate aspectele vieții prin accesul la informație, servicii și produse inteligente, administrație inteligentă, etc.

Va crea noi oportunități de piață, noi metode de marketing, iar întreprinderile se vor adapta la aceste schimbări prin soluții inovative care să le asigure prezența pe internet. B2B și B2C pe internet vor fi metodele de relaționare și vânzare uzuale, atât în țările dezvoltate cât și în curs de dezvoltare, prin modularea aceluiași produs de la standard la low-cost.

b. Partajarea resurselor: partajarea mijloacelor de transport individuale, partajarea locuințelor, partajarea birourilor, partajarea unităților de cazare, etc.

c. Modificările societale: consolidarea și ridicarea clasei de mijloc, o populație în proces de îmbătrânire și creștere a speranței de viață, reșezare a fluxurilor de migrare - întoarcerea „creierelor” acasă și o societate eterogenă, poziția nouă de putere a femeii.

d. Sănătate, prevenție, wellness: definiția serviciilor medicale se va modifica în contextul costurilor enorme prezente, circa 20% din PIB-ul țărilor dezvoltate. Atenția se va muta către prevenție și diagnostic, precum și către serviciile de wellness pentru minte, trup și suflet, către o alimentație sănătoasă și modul direct, local și prietenos în care alimentele ajung la consumator.

e. Viitorul energiei: industria energetică se va asocia cu alte industrii pentru a dezvolta soluții eficiente și pretenoase cu mediul. Trendurile actuale indică următoarele domenii care vor fi dezvoltate: rețele inteligente, energy internet (platforma de internet care conectează o rețea de utilizatori rezidențiali, întreprinderi, industrie mare, comercianți, care au capacitatea de a produce și stoca energie și pot oferi servicii energetice și de management în mod descentralizat), gaz de șist, sursele sub-marine de țiței, mașinile electrice și chiar sateliti fotovoltaici care transmit energia către pământ.

Parte din aceste schimbări majore provin din disoluția lucrurilor care nu mai sunt sustenabile⁶⁴, a sistemelor care odată puse în funcțiune, prin utilizare se schimbă,

⁶³ *World's Top Global Mega Trends To 2025 and Implications to Business, Society and Cultures*, Frost & Sullivan, ediția 2014

⁶⁴ *Fractal Time: The Secret of 2012 and a New World Age*, Gregg Braden, 2010, Hay House Inc.

demonstrându-și sustenabilitatea sau nu: sistemul economic nesustenabil dispare (comunist-socialist), sistemul de asigurare a energiei prin consumul resurselor neregenerabile ale planetei este perimat.

Aceste modificări se reflectă subtil la nivelul utilizatorilor finali ai tuturor produselor și serviciilor, inclusiv ai celor propuse de sectoarele economice tratate de prezenta *Strategie* - turiști, consumatori de produse alimentare, utilizatori ai energiei electrice din surse regenerabile, stakeholderii obiectivelor de patrimoniu care beneficiază de servicii de arhitectură sau lucrări de construcție, etc. Iar aceste modificări se traduc într-o piață care se poziționează din ce în ce mai vizibil și declarat pentru o valorificare durabilă a tuturor resurselor, pentru protecția mediului și reducerea efectelor gazelor de seră și a schimbărilor climatice, rămânând mediului de afaceri să se adapteze acestei tendințe și să o satisfacă.

Din analiza rezultatelor studiilor de teren realizate la nivelul mediului de afaceri în cadrul proiectului, rezultă ca o concluzie faptul că mediul de afaceri nu este pregătit pentru abordarea afacerilor legate de moștenirea culturală și naturală decât în mod direct, prin oferta restrânsă a serviciilor pe care le pot presta sau a produselor legate de această bogăție, pe criteriul maximizării câștigului și epuizării patrimoniului. În acest fel se generează situații de risc, în particular, și nesustenabilitate pe termen lung.

Conform acestei abordări, moștenirea culturală și naturală, tangibilă și intangibilă, deși este a tuturor, ea rămâne strict în grija administratorilor care aplica cadrul legislativ în vigoare, cu resurse insuficiente, generând un cadru de utilizare nesatisfăcător pentru cei interesați, nesustenabil pentru obiectivele de patrimoniu în general, nereușind nici măcar să țină pasul cu degradarea lor. Fără resurse, administratorii de patrimoniu restrâng accesul societății la semnificația cultural -istorică și spațial - naturală a moștenirii tuturor.

Acest lucru este un fenomen general, iar la nivel internațional și național se fac eforturi în vederea găsirii de soluții pentru o valorificare economică sustenabilă a patrimoniului cultural și natural, astfel încât cele trei componente ale sustenabilității să fie asigurate într-o proporție armonioasă. Valorificarea economică presupune implicarea mediului de afaceri, ca factor dinamizant și ca promotor a unei economii care să asigure în egală măsură echilibrul cu factorul social și mediul înconjurător.

Pentru trasarea unei strategii realiste, adaptate acestor circumstanțe extinse, analizele interacțiunilor dintre diverșii actori oferă o imagine aprofundată asupra mediului în care patrimoniul cultural și natural este valorificat.

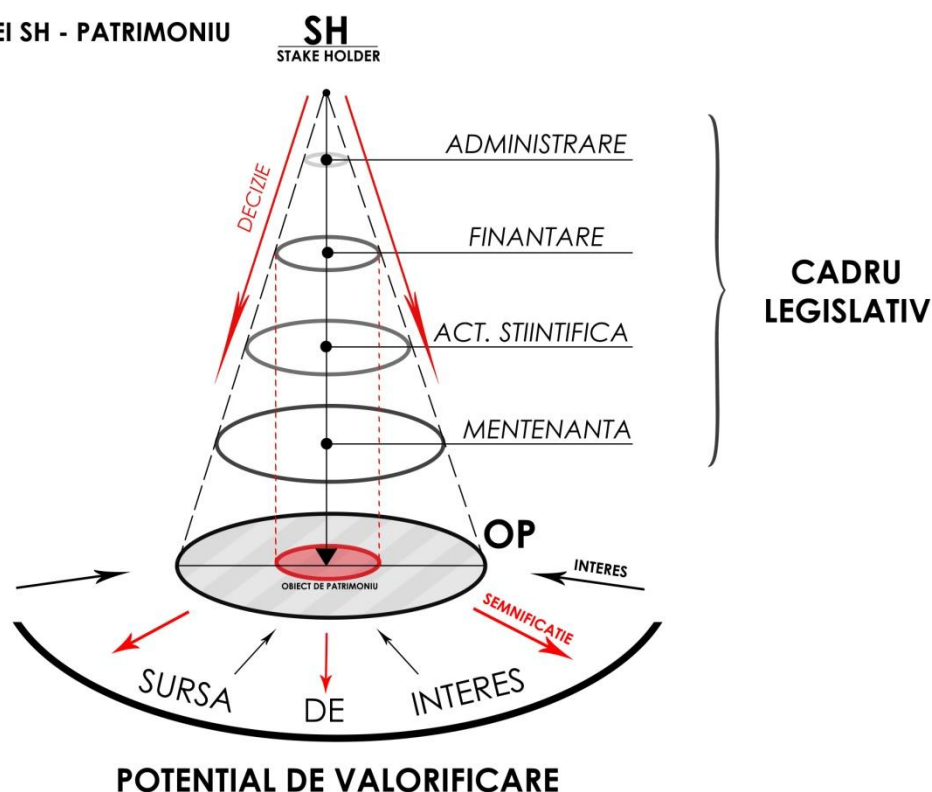
1. Analiza relației stakeholderi - patrimoniu

Relația între stakeholderi și patrimoniu este o relație legiferată prin statutul de administrator al stakeholderului. Acest statut este considerat de legiuitor suficient, acoperind nevoile de prezervare și reprezentare a semnificației cultural-istorică, în

cazul patrimoniului cultural, și spațial-naturală în cazul patrimoniului natural. Semnificația conferă patrimoniului atractivitate și atractivitatea atrage consumatori de valori nonmateriale, cum ar fi informație, cercetare, turism. Consumatorii de patrimoniu reprezintă un factor de risc care trebuie asumat de stakeholderi prin cadrul legislativ care ține cont de dorințele consumatorilor, dar într-un cadru restrictiv de manifestare al consumatorului, pentru a diminua riscurile de degradare. În același timp, resursele stakeholderilor sunt limitate și riscă să nu facă față nevoilor de întreținere și management ale obiectivelor de patrimoniu.

În acest context, stakeholderii își asumă întreaga responsabilitate, având exclusivitate în decizie, dar cu resurse limitate. Acest lucru conduce, de cele mai multe ori, la un cadru restrictiv de valorificare a patrimoniului și, implicit, de reprezentare a semnificației acestuia.

① ANALIZA RELATIEI SH - PATRIMONIU

2. Analiza relației patrimoniu - comunități locale - utilizatori finali

Semnificația conferă moștenirii culturale și naturale atractivitate. În prezent, factorii socio-economici cei mai interesați sunt comunitățile locale și utilizatorii ocazionali.

▪ Comunitatea locală

Comunitatea locală este, de asemenea, interesată să profite de pe urma patrimoniului localizat în aria sa administrativ-teritorială. Interesul este reprezentat de ocuparea forței de muncă a comunității, dar și de diversificarea

ocupațională, precum și de proiectele pe care le poate genera patrimoniul, și anume proiecte de infrastructură, creșterea mobilității populației, conectivitate teritorială, etc.

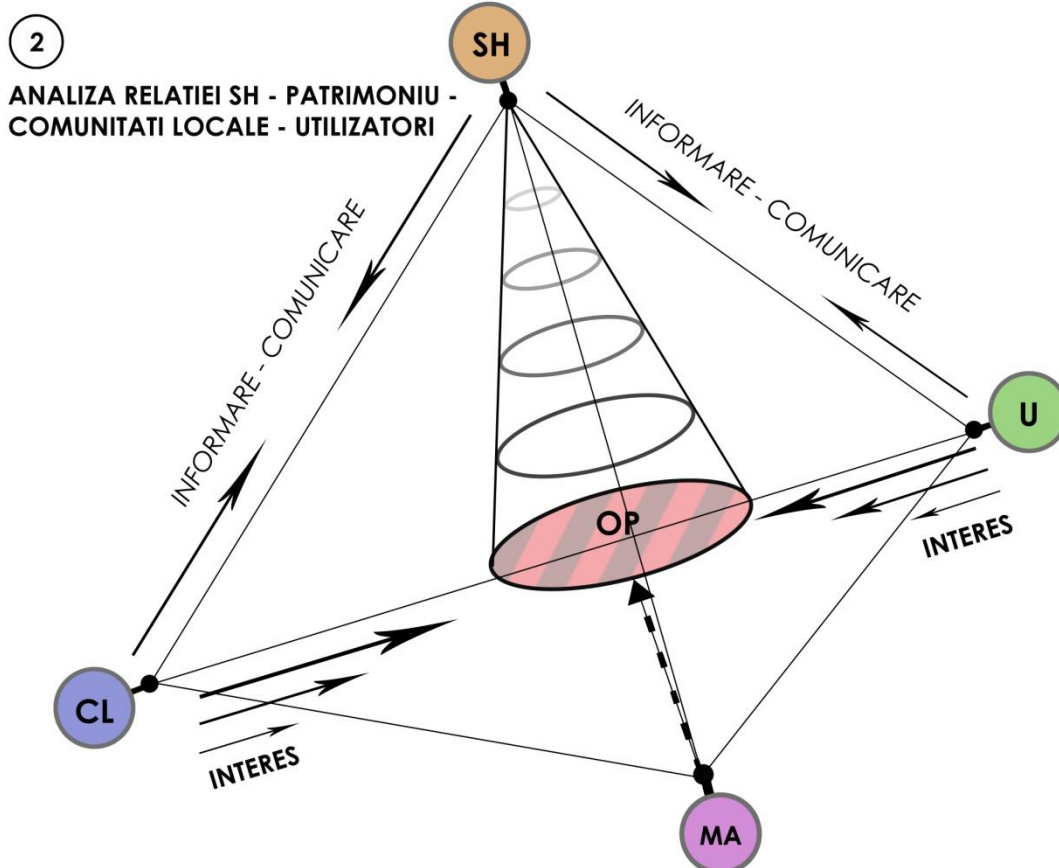
- *Utilizatori finali*

Reprezintă beneficiarii direcți ai prezenței și semnificației patrimoniului cultural sau natural. Ca pol de interes, ei reprezintă turiștii, consumatorii, cercetătorii, și alte grupuri cu interese în valorificarea moștenirii. Ultimele decenii marchează schimbări subtile la nivel mondial, datorită accesului la informație, schimbărilor climatice, tehnologiei, etc. și care în ultimii ani s-au accelerat.

Relația comunitate locală - patrimoniu și/sau utilizatori finali - patrimoniu nu reușește o valorificare economică profitabilă pentru că se bazează doar pe resursele financiare insuficiente ale stakeholderilor care sunt, în general, insuficiente. Comunitatea locală dorește să profite și să realizeze bunăstare socială, locuri de muncă, fără a avea alte resurse decât forța de muncă. Utilizatori finali plătesc pentru taxe de vizitare, sau de acces la informații legate de semnificația obiectivului de patrimoniu, pentru produse ecologice sau proiecte inovative de valorificare arhitecturală, dar sunt insuficiente pentru o valorificare economică sustenabilă. De asemenea, între entitățile interesate nu există un cadru de informare și comunicare satisfăcător. În măsura în care stakeholderii nu reușesc să vină în întâmpinarea intereselor manifestate datorită, în general, a resurselor limitate, interesele se diminuează, iar mediul interesat se îndepartează de patrimoniu și implicit de semnificația și valorificarea acestuia. Stakeholderii își păstrează doar atribuția de preservare a moștenirii culturale și naturale. În condițiile în care bugetele instituțiilor de cultură sunt limitate, multe obiective de patrimoniu nu rezistă riscurilor antropice și se deteriorează, iar exemplele sunt nenumărate.

Proiectul „A heritage-friendly cross-border economy in Romania and Bulgaria” creează oportunitatea unei abordări economice sustenabile care să protejeze resursele naturale și culturale din România și Bulgaria. Prioritățile și obiectivele care rezultă din acest proiect au la bază premise legate de:

- Introducerea mediului de afaceri în ecuația unui valorificări economice sustenabile a moștenirii culturale și naturale, ca factor economic dinamizator, conștient și promotor al unor relații economice care să asigure toate componentele unor politici economice sustenabile.
- Factorii interesați în dezvoltarea unei economii sustenabile a resurselor culturale și naturale
- Rolul fiecărui factor interesat în dezvoltarea economică (mediu de afaceri - comunitatea locală - utilizatori finali)

3. Triunghiul intereselor - relații funcționale

Se propune analiza relațiilor care se creează între patrimoniul cultural și natural, ca purtător de semnificație, și factorii economico- sociali ce interacționează ca purtători de interes în scopul valorificării economice durabile a patrimoniului.

Prin apariția mediului de afaceri în ecuație se realizează o abordare tridimensională a relațiilor dintre stakeholderi și patrimoniul, pe de o parte, și comunitatea locală - utilizatori finali - mediu de afaceri, pe de altă parte.

Astfel, întreprinzătorul se îndreaptă spre obiectivul de patrimoniu cu scopul de a face profit din interacțiunea directă sau indirectă cu acesta. Patrimoniul reprezintă o zonă de interes pentru mediul de afaceri. Produsul sau serviciul pe care îl pune întreprinzătorul pe piață, în urma interacțiunii cu obiectivul de patrimoniu, este adresat utilizatorilor finali. Reacția și interesul lor dictează forma, conținutul, caracteristicile, prețul, etc. al produsului sau serviciului.

Interesul comunității locale și a utilizatorilor finali migrează către mediul de afaceri, în condițiile în care în relație directă cu patrimoniul, aceste entități nu realizează valorificarea economică dorită.

Prin asumarea rolului de promotor al unei valorificări economice sustenabile a patrimoniului cultural și natural, mediul de afaceri interacționează pe orizontală cu comunitatea locală și cu utilizatorii finali, preluând interesele acestora, stimulând circulația informației și comunicarea, generând proiecte noi a căror realizare să aducă prosperitate tuturor părților interesate de valorificarea sustenabilă a patrimoniului național și transfrontalier.

Pe verticală, interacționează cu stakeholderii realizând un cadru de informare, comunicare și de participare la procesul de luare a deciziilor.

Evident există și alți factori care sunt interesați în valorificarea moștenirii culturale și naturale. Ei nu sunt de neglijat, iar în prezenta *Strategie* își găsesc locul în categoria de utilizatori finali. Ei pot fi instituții de învățământ mediu sau superior, organizații nonguvernamentale, etc.

În imaginea din fig. 3 se observă vectorii de interes ai factorilor interesați, poziționați în relație directă cu patrimoniul. *Strategia* propune activarea sistemică a acestor vectori și transformarea lor în vectori de comunicare ai sistemului. Aceasta se realizează printr-un proces de conștientizare a mediului de afaceri - obiectivul I.1.

Mediul de afaceri conștientizat realizează potențialul de afaceri nu numai în mod direct, ci și prin lărgirea sistemului de comunicare în sistem cu parteneri interesați, schimbând informații. Aceste informații definesc ariile de interacțiune în care mediul de afaceri își asumă rolul de promotor al unei valorificări economice sustenabile a patrimoniului cultural și natural. Apar idei noi de afaceri reciproc avantajoase, într-un context inovativ, benefic tuturor părților interesate. Se observă din reprezentarea grafică lărgirea bazei de interes, comunicare și idei de afaceri la nivelul întregului sistem, care este denumit în cadrul *Strategiei lant valoric specific* (LVS) .

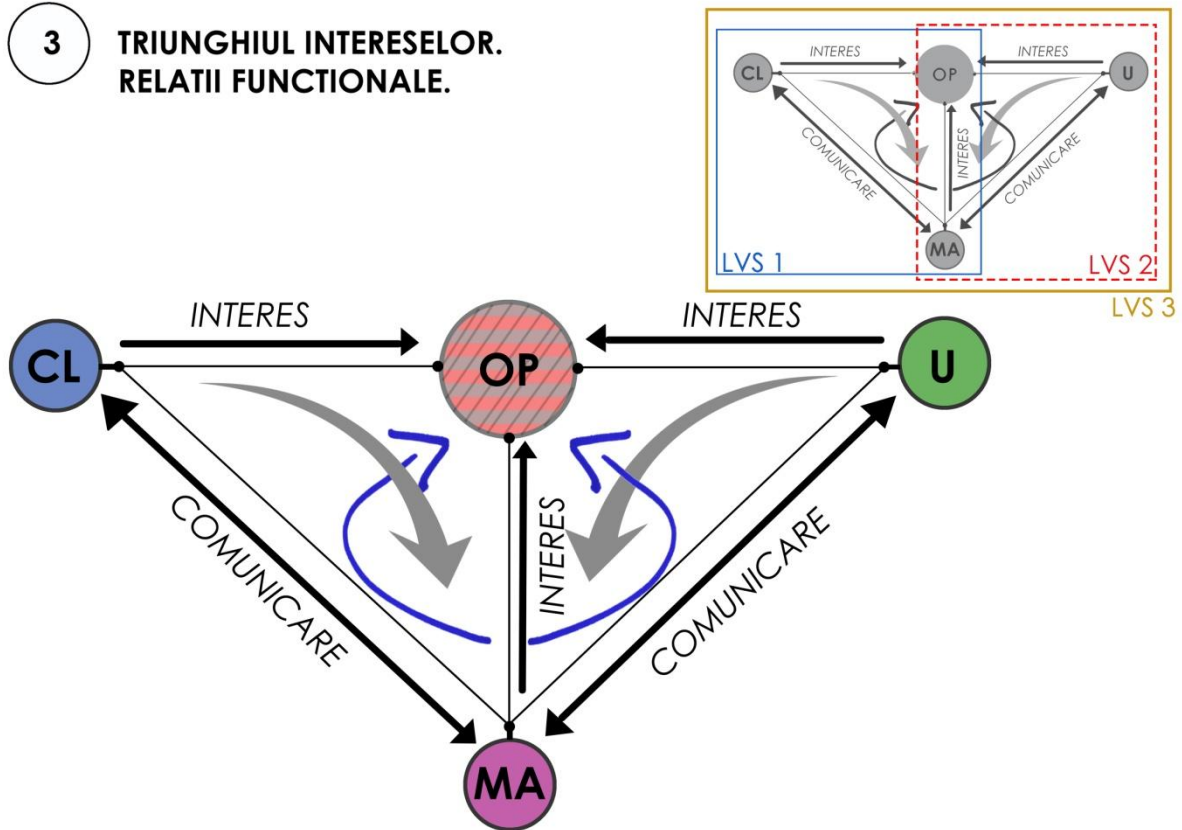
Pentru diferite proiecte se pot realiza LVS diferite, incluzând doar anumiți parteneri:

- LVS = mediu de afaceri - comunitate locală - patrimoniu, sau
- LVS = mediu de afaceri - utilizatori finali - patrimoniu, sau
- LVS = mediu de afaceri - comunitate locală - utilizatori finali - patrimoniu

Până în acest moment nu s-a vorbit despre rolul stakeholderilor în noul context realizat prin coagularea de către mediul de afaceri a unei arii extinse de interacțiune prin dinamizarea LVS. Funcționarea sistemului este de neconceput fără prezența stakeholderilor, adică a cadrului legislativ și a contribuției valorice a stakeholderilor în exercitarea funcției sale administrative, care se transformă primind noi attribute sub influența (presiunea) LSV. Prin această interacțiune sistemică se schimbă viziunea valorificării moștenirii culturale în general, creându-se priorități și obiective în vederea valorificării economice sustenabile.

3

TRIUNGHIUL INTERESELOR. RELATII FUNCTIONALE.

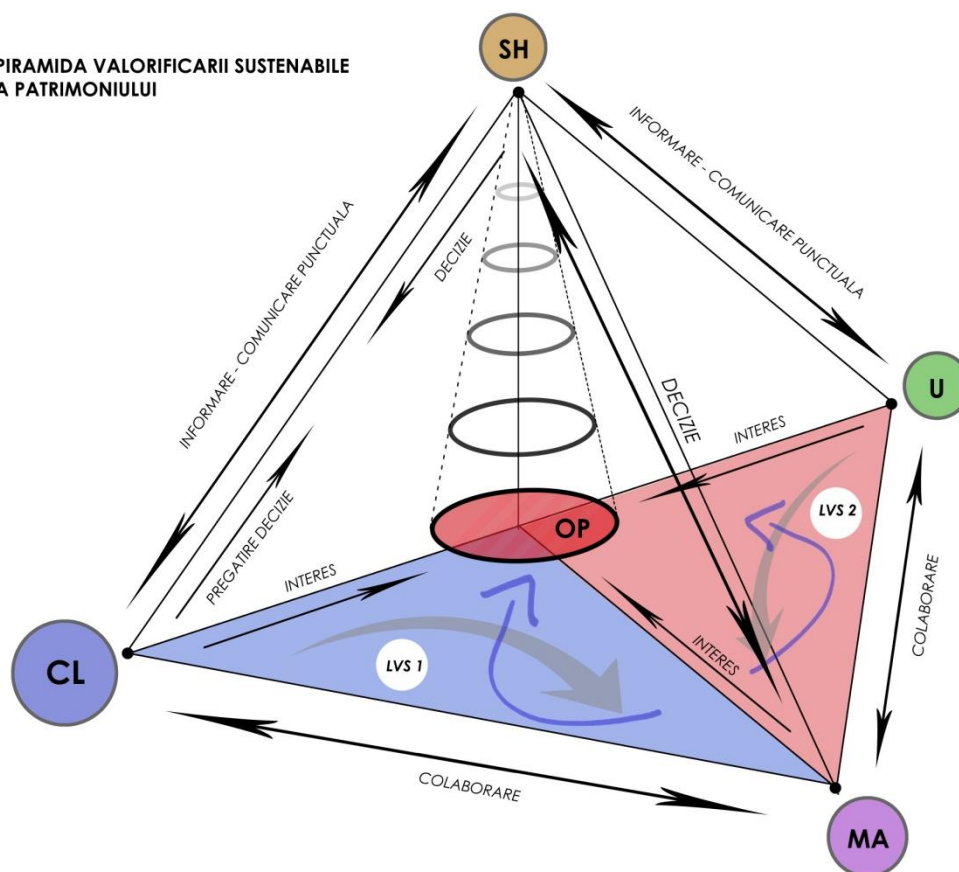

4. Arii de decizie - rolul stakeholderilor

Mediul de afaceri este interesat să fie informat, să facă parteneriate pentru afaceri și, evident, să creeze oportunități de afaceri. În acest scop, el este interesat să participe la luarea deciziilor în legătură cu valorificarea economică sustenabilă a patrimoniului. În fig. 4 sunt reprezentate ariile de decizie care reprezintă proiecțiile spațiale ale LVS în care locul moștenirii culturale și naturale este luat de stakeholderi. Acest lucru este firesc și se poate realiza fie sistemic, ținând cont de interesele actorilor interesați (LVS), realizând o valorificare sustenabilă largită a patrimoniului, fie exclusiv de stakeholder, ca în modelul din fig.2 , în condițiile unei valorificări parțiale a semnificației patrimoniului.

Rolul de promotor al mediului de afaceri îl obligă pe acesta să realizeze participarea la luarea deciziilor prin organizarea de forumuri, evenimente, schimburi de informații, etc.

4. PIRAMIDA VALORIFICĂRII SUSTENABILE A PATRIMONIULUI

5. Piramida sustenabilității

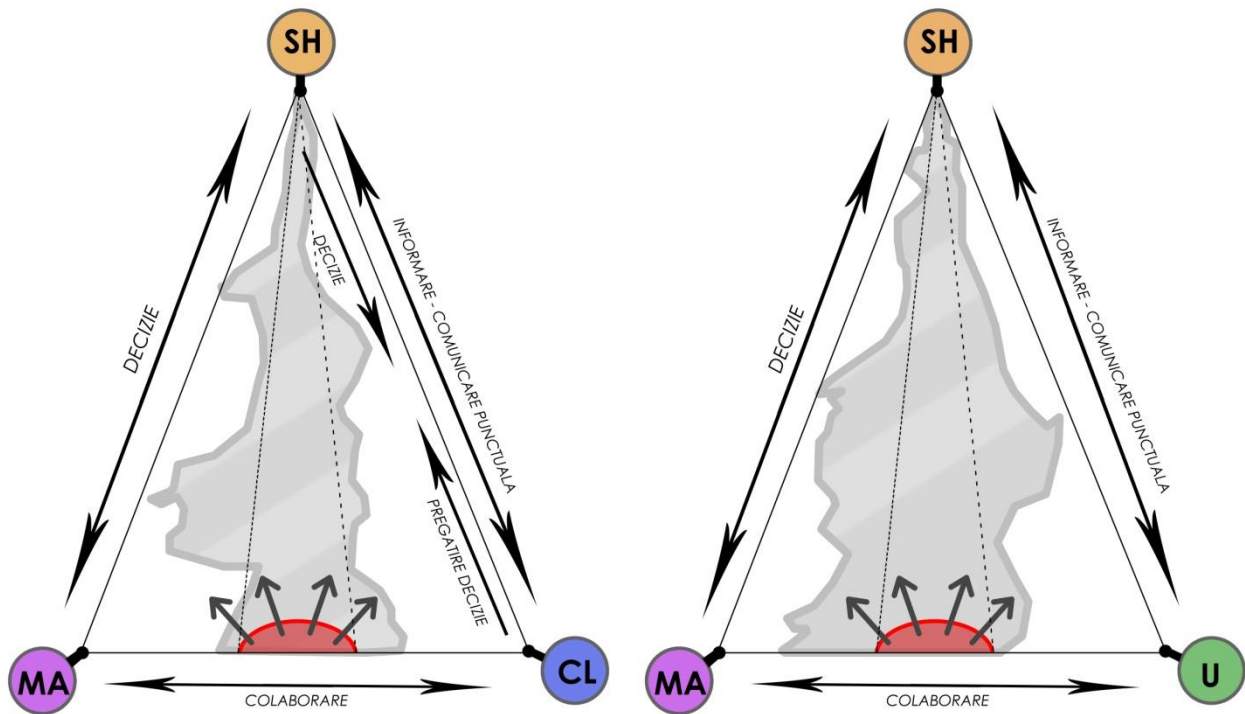
Piramida sustenabilității consfințește abordarea sistemică a actorilor interesați în contextul valorificării economice sustenabile a patrimoniului.

Prin această interacțiune sistemică se schimbă viziunea valorificării moștenirii culturale în general, creându-se priorități și obiective în vederea valorificării economice sustenabile, care vor genera viitoarele proiecte și/sau modele de noi afaceri.

Relația rigidă între stakeholderi și patrimoniul cultural și natural se transformă sub presiunea unei valorificări sustenabile a patrimoniului:

- Noi modele de expunere și aprofundare a patrimoniului
- Schimbarea, transformarea semnificației
- Adaptarea cadrului legislativ la noile metode și tehnologii
- Schimbarea, transformarea atribuțiilor stakeholderilor.

5. TRIUNGHIUL DECIZIEI

În acest context de schimbări societale la nivel global, transfrontalier și local, al interacțiunilor dintre diverșii actori care structurează mediul în care patrimoniul cultural și natural este valorificat, viziunea de dezvoltare propusă de *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* este:

Până în anul 2022, patrimoniul cultural și natural din zona de graniță româno-bulgară va căpăta o semnificație nouă pentru mediul de afaceri care îl valorifică din punct de vedere economic: patrimoniul cultural și natural este un vector esențial al identității individuale și colective a unei comunități locale, resursa inepuizabilă pentru dezvoltare și reinventare, iar valorificarea lui doar sustenabilă poate să îi asigure integrarea în procesele sociale, economice, ale dezvoltării locale sau mediului înconjurător, astfel încât să devină un contributor direct la bunăstarea locală pentru generații la rând.

Valorificarea sustenabilă a patrimoniului va asigura calitatea, autenticitatea și integritatea patrimoniului, generând un lanț de oportunități de punere în valoare a patrimoniului cultural și natural - oportunități de afaceri și atragerea de investitori, oportunități sociale pentru ocuparea forței de muncă și dezvoltarea unei societăți incluzive, atragerea de talente și industrii creative care vor reuni comunitatea în explorarea culturală și a naturii, conectarea cu valorile fundamentale ale unui mediu înconjurător redat comunității, regenerarea urbană și a spațiului deschis.

Această abordare raportează patrimoniul cultural și natural față de mediul de afaceri într-o dimensiune nouă, care include comunitatea locală, proprietarii și administratorii de patrimoniu, precum și actorii economici reprezentați de turiști, de utilizatorii sau consumatorii produselor și serviciilor oferite de mediul de afaceri. Noua dimensiune invită mediul de afaceri să integreze în convenționala valorificare economică a patrimoniului și problematica socială incluzivă și echitatea, componenta de protecție a mediului și de stimulare a noilor afaceri pe lanțul valoric, conducând la o economie care protejează resursele naturale și culturale, fără a compromite posibilitatea generațiilor următoare de a avea acces la ele în timp.

IV. PRIORITĂȚILE ȘI OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE

Prioritate	Obiective
I. Adoptarea de către mediul de afaceri din zona de graniță româno-bulgară a unei atitudini proactive față de patrimoniul cultural și natural, prin reinterpretarea semnificației acestuia	I.1. Conștientizarea mediului de afaceri asupra semnificației patrimoniului cultural și natural pentru comunitate și importanța valorificării lui economice durabile I.2. Implicarea mediului de afaceri în schimbarea percepției, mentalității și participării lanțului valoric specific patrimoniului în promovarea valorificării durabile a patrimoniului I.3. Promovarea și instituirea voluntară a unui sistem de măsurare și recompensare a întreprinderilor care aplică măsuri de valorificare durabilă a patrimoniului
II. Promovarea de noi modele de afaceri care să conducă la valorificarea economică sustenabilă a patrimoniului cultural și natural	II.1. Creșterea capacității manageriale a mediului de afaceri pentru adoptarea și implementarea de măsuri favorabile unei valorificări durabile a patrimoniului II.2. Valorificarea durabilă a patrimoniului prin introducerea de măsuri sociale incluzive, generarea de noi afaceri și promovarea protecției mediului II.3. Măsuri de prezervare a autenticității, calității și integrității patrimoniului cultural și natural
III. Conectarea actorilor patrimoniului cultural și natural într-un creuzet al sustenabilității - rolul de mediator al mediului de afaceri	III.1. Întărirea participării în procesul de luare a deciziilor privitoare la dezvoltarea durabilă și valorificarea patrimoniului cultural și natural III.2. Inițierea și dezvoltarea unei platforme informale de informare, colaborare și valorificare a patrimoniului cultural și/sau natural, de către firme - „Prietenii patrimoniului”

V. STRATEGIA DE DEZVOLTARE A UNEI ECONOMII CARE PROTEJEAZA RESURSELE NATURALE ȘI CULTURALE ÎN ROMÂNIA ȘI BULGARIA

Proiectele și acțiunile propuse pentru implementarea unei strategii de dezvoltare a unei economii prietenoase față de patrimoniul natural și cultural sunt structurate astfel încât să permită atingerea obiectivelor și, progresiv, viziunii propuse de Strategie, în același timp integrând preferințele mediului de afaceri și ale stakeholderilor, așa cum au reieșit din exercițiul de consultare a părților interesate asupra *Strategiei*. Acest exercițiu s-a realizat în zonele de graniță româno-bulgară, atât prin interviuarea reprezentanților mediului de afaceri, cât și ai stakeholderilor.

Concluzia general a acestui exercițiu de consultare este că *relația dintre întreprinderi, comunitatea locală, autorități, administratori și proprietari, și utilizatorii finali* este elementul care favorizează în cea mai mare măsură o valorificare economică sustenabilă a patrimoniului. Această relație care să implice în mod concomitent și integrativ toate categoriile de entități este considerată mai eficientă și relevantă decât relațiile unidirecționale, cum ar fi *relația mediu de afaceri - comunitatea locală* sau *relația mediu de afaceri - alți utilizatori finali*. Rolul activ al organizațiilor nonguvernamentale -ONG a fost considerat semnificativ în favorizarea unei valorificări economice sustenabile a patrimoniului în primul rând de către stakeholderii cu care acestea interacționează preferențial.

În ceea ce privește impactul diverselor entități care pot fi implicate în procesul de stimulare și susținere a unei valorificări sustenabile a patrimoniului cultural și natural, mediul de afaceri din România și Bulgaria consideră în mod convâșitor că autoritățile, administratorii și proprietarii sunt esențiali în implementarea unei strategii de promovare a unei economii prietenoase față de moștenirea culturală și naturală.

Legendă:

Stakeholder:

Parte interesată în buna gestionare a patrimoniului cultural sau natural, în aplicarea legislației de profil, protejarea și conservarea patrimoniului, asigurarea sustenabilității. Stakeholderii vizati prin proiect sunt în primul rând administratorii/prorietarii sau custozii obiectivelor de patrimoniu, la care se adaugă autorități și ONG-uri culturale, de mediu și de turism, universități și entități de cercetare, autorități publice locale.

Actor:

Parte implicată în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural, relevantă, și a cărei activitate poate determina o modificare în starea patrimoniului: actori economici (firme, utilizatorii finali cum ar fi turiștii, consumatorii / clienții produselor alimentare sau silvice, etc.), actori instituționali, stakeholderi, comunitatea locală (ca entitate colectivă), presa

Lant valoric (LVS):

LVS este format, pentru fiecare obiectiv de patrimoniu sau la nivel de sector economic, din stakeholderi (administratori/prorietarii/custozii ai obiectivului de patrimoniu), întreprinderile care au activitatea economică direct sau indirect legată de obiectivul de patrimoniu, comunitatea locală și utilizatorii finali (turiști, consumatori, etc.). În funcție de obiective și interese, LVS poate fi inițiat de oricare din membrii lantului, nu neapărat de către întreprinderi.

Sectoare economice:

Proiectul se concentrează asupra mediului de afaceri din patru sectoare economice considerate prioritare în ce privește efectele asupra patrimoniului cultural și/sau natural: (1) turism și activități conexe; (2) agricultură, pășunat, pescuit, silvicultură; (3) arhitectură, urbanism, construcții; (4) producerea de energie din surse regenerabile.

Detalierea noțiunii de lanțuri valorice pentru sectoarele cheie tratate de *Strategie*:

Lanț valoric sectorial: stakeholderi - întreprinderi - comunitate locală - utilizatori

1. Turismul și activitățile conexe

Stakeholderi:	Administratori / proprietari / custozii ai patrimoniului cultural și natural, mobil și imobil, tangibil și intangibil
Întreprinderi:	Direct: agențiile de turism Indirect: hoteluri și restaurante din proximitatea obiectivului de patrimoniu, meșteșugari și producători de suveniruri, comercianți și shopping on-line,
publicitate	și organizare de evenimente, activități de sprijin pentru funcționarea li
întreținerea	acestora
Comunitate locală	Posibilă organizare locală pentru reprezentarea în raport cu autoritățile publice locale (ex. consiliu comunitar), persoane publice considerate de comunitate ca reprezentându-le interesul, ONG-uri generaliste și dedicate dezvoltării locale
Utilizatori	Turiști, vizitatori, călători, populația locală

2. Arhitectură - urbanism - construcții

Stakeholderi	Administratori / proprietari / custozii ai patrimoniului cultural și natural, imobil, tangibil
Întreprinderi	Firme și cabinete de arhitectură și proiectare inginerescă, firme de construcții, producători de materiale de construcții
Comunitate locală	Posibilă organizare locală pentru reprezentarea în raport cu autoritățile publice locale (ex. consiliu comunitar), persoane publice considerate de comunitate ca reprezentându-le interesul, ONG-uri generaliste și dedicate dezvoltării locale
Utilizatori construiesc în	Stakeholderii, autorități publice locale, proprietari privați interesați să zona de protecție a obiectivului de patrimoniu

3. Agricultură - pășunat - pescuit - silvicultură

Stakeholderi	Administratori / proprietari / custozii ai patrimoniului cultural și natural, imobil, tangibil
Întreprinderi	Ferme, grupuri de producători, pescari și întreprinderi de pescuit, asociații de pescari, proprietari privați și persoane juridice deținând pădure, întreprinderi implicate în prima prelucrare a produselor agricole

Comunitate locală	Posibilă organizare locală pentru reprezentarea în raport cu autoritățile publice locale (ex. consiliu comunitar), persoane publice considerate de comunitate ca reprezentându-le interesul, ONG-uri generaliste și dedicate dezvoltării locale
Utilizatori	Consumatori de produse alimentare, consumatori de pește, de produse silvice
4. Energii regenerabile	
Stakeholderi	Administratori / proprietari / custozii ai patrimoniului cultural și natural, imobil, tangibil
Întreprinderi	Direct: producători de energie din surse regenerabile, cu precădere eoliană și solară Indirect: firme de monitorizare a efectelor funcționării asupra fundațiilor, firme de întreținere
Comunitate locală	Posibilă organizare locală pentru reprezentarea în raport cu autoritățile publice locale (ex. consiliu comunitar), persoane publice considerate de comunitate ca reprezentându-le interesul, ONG-uri generaliste și dedicate dezvoltării locale
Utilizatori	Sistemul energetic național și, indirect, consumatori publici și privați

PRIORITATEA

I. ADOPTAREA DE CĂTRE MEDIUL DE AFACERI DIN ZONA DE GRANIȚĂ ROMÂNÔ-BULGARĂ A UNEI ATITUDINI PROACTIVE FAȚĂ DE PATRIMONIUL CULTURAL ȘI NATURAL, PRIN REINTERPRETAREA SEMNIFICAȚIEI ACESTUIA

Obiectiv I.1. Conștientizarea mediului de afaceri asupra semnificației patrimoniului cultural și natural pentru comunitate și importanța valorificării lui economice durabile

Obiectivul de conștientizare permite trecerea de la o percepție unilaterală, centrată pe interesele și mijloacele mediului de afaceri, la o percepție care reunește ideile, practicile, experiența și scopurile celorlalte părți implicate în administrarea, protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural. Este de așteptat să treacă mulți ani pentru ca mentalitatea să se modifice și să poată cuprinde și formaliza complexitatea și interdisciplinaritatea unei astfel de percepții.

Acest obiectiv depășește ca impact mediul de afaceri și va avea efecte și asupra celorlate părți interesate care își vor lărgi percepțiile și modifica atitudinea față de celelalte, datorită înțelegerii nevoilor, problemelor, intereselor, realizărilor, etc., reale și netrunchiate, direct de la sursă.

Proiecte și acțiuni de implementare

I.1.1. Activități de informare pe teme care să conducă la conștientizarea mediului de afaceri asupra semnificației patrimoniului pentru diversele categorii de stakeholderi și actori implicați în protejarea și valorificarea patrimoniului - comunitatea locală, administratorii/proprietarii, beneficiarii/utilizatorii finali, etc., de asemenea contextul și impactul unei valorificări durabile a patrimoniului.

Abordarea activităților de informare

Teme posibile:

- Obiectivul de patrimoniu ca sursă de bunăstare pentru comunitate și vecinătăți sau la nivel transfrontalier, pentru actorii instituționali și mediul academic - activități economice care extrag resurse primare (agricultură, pescuit, minierit, etc.), care adaugă valoare (turism și recreere, arhitectură - construcții), stimulează inițiativele locale colaterale (evenimente, producție și servicii generate de patrimoniu), creează locuri de muncă locale „verzi” care nu pot fi delocalizate (ex. mese rotunde cu reprezentanți ai câtor mai multe tipuri de actori, invitarea mediului de afaceri la evenimente / acțiuni ale celorlalte tipuri

de actori, invitarea stakeholderilor la acțiuni cu mediul de afaceri cu tematici tangente problematicii patrimoniului)

- Lanțul valoric specific sectoarelor economice cu impact asupra patrimoniului, acțiuni comune privind stabilirea de relații de încredere și colaborare, planuri comune, implicarea concertată în procesul de luare a deciziilor. În cazul patrimoniului de interes transfrontalier, care fie se găsește în ambele țări, fie face obiectul unor activități economice transfrontaliere, aceste acțiuni vor angaja actorii de pe ambele granițe pentru a crea premise comune pentru colaborare și schimburi (ex. la acțiuni dedicate mediului de afaceri din sectoarele cu impact asupra patrimoniului, având teme/subiecte conexeabile cu valorificarea durabilă, se poate introduce un modul / o secțiune a acțiunii în care să fie invitați reprezentanți ai lanțului valoric pentru dezbateri și networking; esențial este să se stimuleze interesul comun și înțelegerea beneficiilor care pot decurge din cooperarea în vederea valorificării durabile a patrimoniului).
- Dezvoltare sustenabilă, în general, și implicațiile valorificării durabile a unui obiectiv de patrimoniu, în particular.
- Instruire/informare reciprocă între părțile interesate - mediu de afaceri, stakeholderi și comunitatea locală, la nivel local sau transfrontalier, în funcție de specificul patrimoniului. Această propunere va permite cunoașterea reciprocă prin aprofundarea problematicii fiecărei părți, deprinderea de abilități / capacități pentru participarea la acțiuni comune.
- Networking între actorii economici și instituționali implicați în administrarea, protecția și valorificarea unui obiectiv de patrimoniu (reunirea părților interesate aferente unui obiectiv de patrimoniu cu valoare identitară locală sau transfrontalieră - ex. Castelul Balcic (district Dobrich), cetățile Tomis și Histria (județ Constanța), Aria Naturală Srebarna (district Silistra), Bisericile de la Ivanovo (district Ruse), Cursul Dunării - Baziaș - Porțile de Fier (județele Caraș-Severin și Mehedinți), și stimularea dialogului și informării reciproce).
- Cadrul legislativ național, transfrontalier, internațional - încorporarea lui în mesajele de comunicare și în parteneriatele de valorificare a patrimoniului. Abordarea va fi prin acțiuni diferențiate pe patrimoniul cultural și, separat, patrimoniul natural.
- Surse de finanțare publice și private pentru proiecte și inițiative legate de patrimoniu cultural sau natural, la nivel local sau transfrontalier. Abordarea va fi prin informare diferențiată pe patrimoniul cultural și, separat, patrimoniul natural, iar în cazul seminariilor, participarea tuturor potențialilor beneficiari ai fondurilor, publici și privați, dacă este cazul, poate să faciliteze crearea de parteneriate și inițierea de proiecte comune. (ex. în România: Fondul Național Cultural, fonduri publice locale, fonduri norvegiene și graturi European Economic Area, fonduri structurale și de investiții pentru mediul urban și mediul rural, în Bulgaria Fondul Național "Cultura"⁶⁵, fonduri publice locale, fonduri norvegiene și graturi European Economic Area, fonduri structurale și de

⁶⁵ http://www.bfa.bg/common/images/src/file/Study_BG_festivals_Public_funding_SUMMARY_EN_1.pdf

investiții pentru situri de importanță națională sau mondială, la nivel transfrontalier: Interreg V-A România - Bulgaria, Programul Dunărea, Programul Mării Negre s.a.

- Surse de consultanță și asistență pentru proiecte și inițiative legate de patrimoniu cultural sau natural. Abordarea va fi prin informare diferențiată pe patrimoniul cultural și, separat, patrimoniul natural, pe măsură ce apar informații relevante.

Temele se recomandă să fie abordate cât mai concentrat și cu speakeri specializați, diferențiate pe patrimoniul cultural și pe cel natural, astfel încât să se capteze interesul participanților, iar discuțiile să fie productive.

Suplimentar, temele pot include elemente de sprijin în valorificarea economică sustenabilă, elemente de sporire a cunoștințelor de profil ale firmelor (manageri și angajați) și care le pot crește cota de piață și atrage mai mulți turiști, consumatori, clienți firmelor. În cazul patrimoniului transfrontalier, se va pune accentul pe elementele comune, unificatoare și care pot stimula colaboarea:

- Patrimoniul cultural: istoria locului, legende, tehnici de reenactement, cunoștințe tehnice privind protecția și conservarea unui obiectiv de patrimoniu, noțiunea și limitele privind capacitatea de suportabilitate în valorificarea unui obiectiv de patrimoniu, etc. De asemenea, aceste teme pot fi extinse prin invitarea de restauratori, experți arhitecți, artiști, etc. care să împărtășească împreună cu participanții bune practici, studii de caz.
- Patrimoniul natural: protecția naturii și a diversității, cunoștințe de biologie, promovarea soiurilor autohtone, cunoștințe tehnice privind protecția și conservarea unui obiectiv de patrimoniu, noțiunea și limitele privind capacitatea de suportabilitate în valorificarea unui obiectiv de patrimoniu. Invitarea de cercetători / specialiști / universitari cu preocupări în acest domeniu - al valorificării economice durabile - poate crește valoarea unui seminar.

Astfel, se poate anticipa că prin informare și conștientizare, mediul de afaceri va înțelege efectele multiple, inclusiv tehnice și științifice, pe care activitatea economică o poate avea asupra unui obiectiv de patrimoniu și, în acest context, să abordeze precaut și cu includerea de soluții fezabile în vederea asigurării sustenabilității obiectivului/obiectivelor de patrimoniu. Specificul acestei măsuri generoase în ce privește temele posibile permite cuprinderea atât a patrimoniului care în momentul de față este valorificabil și, după caz, amenajat în acest sens, ex. turism, agricultură, pescuit, silvicultură, și, în aceeași măsură, a patrimoniului cu potențial de valorificare și care, prin promovare, poate atrage investitori.

Instrumente pentru informare:

- Evenimente individuale: organizarea de acțiuni cu publicul, cu precădere cu mediul de afaceri, dedicate valorificării, promovării sustenabilității patrimoniului, etc. - seminarii, mese rotunde, workshopuri.

- Diseminare de materiale de informare și conștientizare
- Campanii de informare finanțate extern (programe pentru informare și instruire în folosul patrimoniului cultural sau natural, care să adeseze și mediul de afaceri)
- Site-ul de web al proiectului, prin corelare cu proiectul III.2.1.
- Rețele sociale: Instagram - imagini și concursuri
- Parteneriate cu presa locală, bloggeri locali, rețele sociale centrate pe promovarea localității sau chiar a obiectivului de patrimoniu - articole, opinia părților interesate despre implicarea mediului de afaceri.

Diseminarea materialelor de informare și conștientizare:

- Materialele realizate prin proiect se pot difuza în cadrul acțiunilor entităților de implementare adresate mediului de afaceri, prin intermediul organizațiilor/instituțiilor care desfășoară o activitate cu deschidere către mediul de afaceri, la sediul/locația sau la evenimente legate de obiective de patrimoniu
- Materialele realizate de alți actori economici și instituționali, legate direct de protecția, conservarea, promovarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural se pot difuza în cadrul acțiunilor organizate de entitățile de implementare a *Strategiei*, cu relevanță pentru subiectul valorificării durabile a patrimoniului. În acest sens, stakeholderii și alte organizații de interes vor fi invitate să transmită materiale către entitățile de implementare a *Strategiei*.

În ceea ce privește preferințele mediului de afaceri pentru temele de informare și conștientizare propuse, acestea sunt *obiectivul de patrimoniu (monument, sit arheologic, arie naturala protejată, legenda, etc.) ca sursă de bunăstare pentru comunitate, vecinătăți, mediu de afaceri, instituții și alți utilizatori - turiști, surse de finanțare și surse de consultanță și asistență pentru proiecte de firmă legate de patrimoniul cultural și natural*, iar ca metode de interacțiune, *diseminarea de materiale și website-ul dedicat acestei Strategii* sunt cele mai facile.

<i>Resurse externe necesare</i>	Speakeri la evenimentele publice, experți în cadrul stakeholderilor publici sau privați Fonduri pentru finanțarea de campanii de informare (fondurile guvernamentale dedicate acțiunilor pentru cultură și protecția mediului, toate incluzând componente de informare-conștientizare-educare)
<i>Planificare în timp</i>	An 1: diseminarea materialelor produse în cadrul proiectului, actualizare site de web, promovare concepte, relaționare și colaborare cu stakeholderi, alipirea de teme legate de valorificarea durabilă a patrimoniului la acțiuni dedicate mediului de afaceri An 2: diseminarea materialelor produse în cadrul proiectului și de către alte părți interesate, promovare concepte, actualizare site de web, colaborare cu stakeholderi în organizarea și co-organizarea de acțiuni de informare-conștientizare An 3 - 5: diseminarea materialelor produse în cadrul proiectului și de către alte părți interesate, promovare concepte, actualizare

	site de web, colaborare cu stakeholderi în organizarea și co-organizarea de acțiuni de informare-conștientizare, organizare campanii de informare
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Această măsură este parte constituentă din măsura II.1.1. și se corelează cu măsura III.2.1.

I.1.2. Conștientizarea mediului de afaceri asupra semnificației pe care o are patrimoniul pentru alte părți conexe obiectivului de patrimoniu, pentru facilitarea unei relații de încredere și productive:

- *Activități de facilitare a relațiilor între mediul de afaceri și ceilalți actori economici și instituționali* care concură la valorificarea sustenabilă a patrimoniului, prin mărirea vizibilității asupra acțiunilor legate de patrimoniu, realizate de alte firme, stakeholderi, presă, etc. Această activitate se poate realiza prin invitarea actorilor, indiferent de natura lor, să își promoveze activitățile cu relevanță pentru mediul de afaceri, pe site-ul de web al proiectului. Utilizarea de către actorii români și bulgari în comun a site-ului proiectului va asigura deschiderea transfrontalieră a demersului.
- *Stimularea stakeholderilor* să includă în strategiile lor de comunicare mediul de afaceri ca grup țintă, cu focus pe aspectele practice ale propriilor inițiative/acțiuni/reglementări, etc. utile pentru afaceri, astfel încât să se stabilească o comunicare în dublu sens și să se accentueze rolul mediului de afaceri în valorificarea economică a patrimoniului. Stimularea se poate realiza prin înaintarea propunerii, în mod repetitiv și ori de câte ori este relevant, către autorități publice locale sau centrale, inclusiv la nivel transfrontalier, cu ocazia consultărilor publice și a altor evenimente de deschidere către mediul de afaceri și reprezentanții lui.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: punerea în contact a mediului de afaceri cu reprezentanții stakeholderilor și ai altor actori economici sau instituționali, relaționarea cu stakeholderii, promovare concepte
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Posibila corelare cu acțiunile întreprinse în cadrul măsurii I.1.1.

Obiectiv I.2. Implicarea mediului de afaceri în schimbarea percepției, mentalității și participării lanțului valoric specific patrimoniului în promovarea valorificării durabile a patrimoniului

Acest obiectiv va permite participarea tuturor membrilor lanțului valoric, inclusiv a utilizatorilor finali și a comunităților locale, la rezolvarea problemelor (o nouă paradigmă), astfel trecându-se de la identificarea mediului de afaceri sau a utilizatorilor finali cu o „problemă” la o sursă de „soluții”.

Mai mult, coagularea și animarea LVS va oferi întreprinderilor o sursă mai amplă de oportunități de dezvoltare, va stimula crearea de locuri de muncă și va stimula noi investiții și sprijin pentru serviciile locale legate de patrimoniu, chiar și în zone

periferice, datorită reunirii tuturor actorilor într-un scop agreat la nivel de LVS. Acest demers necesită timp și energie, poate fi inițiat încă de la începutul implementării *Strategiei* sau pe parcurs, inițiatorul putând fi orice organizație cu viziune, determinată să provoace o schimbare, posibil chiar a paradigmei de abordare a patrimoniului. Inițiatorul este de așteptat să aibă capacitatea de a identifica etapele pentru crearea LVS, cooptând diversele entități într-o ordine care să asigure reprezentativitate și complementaritate, facilitând schimburile de informație și înlocuirea neîncrederii cu cooperarea și competența. LVS este un proces creativ extins, chiar dacă pare evident ca o entitate din interiorul LVS ar fi cea mai potrivită pentru demararea lui, este posibil ca entități independente de LVS să pună în discuție rolul și beneficiile unui LVS, să analizeze potențialități și să propună un plan de creare a LVS. Oamenii au nevoie de apartenență și identitate pentru a căpăta încredere.

Chiar dacă nu pare esențial pentru protejarea patrimoniului, pe termen lung LVS va contribui la întărirea legăturilor pozitive și solide pe care le are obiectivul de patrimoniu cu comunitatea locală și cu vecinătățile sale și, astfel, la sustenabilitatea sa.

Toate propunerile pot fi aplicate la nivel local sau transfrontalier, în funcție de situația de pe teren, respectiv natura și impactul patrimoniului cultural/natural.

Relația mediu de afaceri - comunitate locală și relația mediu de afaceri - stakeholderi poate cuprinde atât patrimoniul care în momentul de față este valorificabil și, după caz, amenajat în acest sens, ex. pentru turism, agricultură, pescuit, silvicultură, cât și, în aceeași măsură, a patrimoniului cu potențial de valorificare și care, prin promovare, poate atrage investitori.

Proiecte și acțiuni de implementare

I.2.1. Relația mediu de afaceri - comunitate locală, vecinătăți

- Promovarea implicării active a mediului de afaceri în viața comunității, vecinătăților, participarea la viață civică legată de obiectivul de patrimoniu (evenimente, concursuri, acțiuni cu școlile, acțiuni de cercetare științifică, experimente, etc.), la solicitarea inițiatorilor sau prin proprie inițiativă. Identificarea celor mai adecvate persoane din cadrul firmei pentru colaborarea cu comunitatea locală, presa și ONG-uri dedicate dezvoltării locale.
- Inițierea de acțiuni proprii sau implicarea mediului de afaceri în acțiunile stakeholderilor de conștientizare publică și obținerea sprijinului larg în vederea diminuării stării de nepăsare, delăsare sau lipsa de preocupare pentru protecția patrimoniului. Ca opțiune, în anumite activități pot fi implicate instituții de învățământ sau inspectoratele școlare județene din România / regionale din Bulgaria pentru a transmite nevoia de modificare a atitudinii față de patrimoniu către cele mai receptive grupe de vârstă care au capacitatea de a implica la rândul lor familia și, deci, adulții.

- Oamenii locului - vecinătate și comunitate locală: instituționalizarea unui schimb în două sensuri prin valorificarea / utilizarea cunoștințelor și activităților locale despre / cu obiectivul de patrimoniu și integrarea nevoilor locale în planurile de afaceri. Implicarea directă a oamenilor locului în proiecte și inițiative de afaceri, prin subcontractare, colaborare directă, facilitarea punerii de piață a propriilor produse sau servicii legate de patrimoniu.
- Spijinierea comunității locale indirect, prin sprijinirea firmelor care vor crea locuri de muncă în contextul dezvoltării economice datorate valorificării patrimoniului - prin corelare cu propunerea II.2.2., *o afacere a afacerilor locale*.
- Participarea mediului de afaceri în *acțiunile locale sau mai ample de conștientizare sau valorificare a patrimoniului*, prin expunerea propriilor experiențe, opinii, acțiuni individuale sau cu atragerea unor firme partenere și, astfel, demonstrarea unei abordări care depășește exploatarea imediată și cu avantaje unidirecționale. Participarea va ajuta mediul de afaceri să se integreze în mediul local și al stakeholderilor, devenind un partener care înțelege și participă la celebrarea patrimoniului în contextul rolului său identitar-cultural pentru comunitatea locală, și contribuind astfel la extinderea sentimentului de apartenență.

Aceste activități pot fi abordate de către entitățile de implementare a *Strategiei* în varii moduri:

- Promovarea conceptelor menționate către mediul de afaceri sau stakeholderi ori de câte ori este adecvat și de interes, în cadrul serviciilor de informare și asistență, în acțiuni cu publicul, în articole, etc.
- Promovarea de propuneri concrete în favoarea mediului de afaceri în cadrul relațiilor cu autoritățile publice locale sau presă, propuneri legislative locale.
- Extinderea unor activități / proiecte / inițiative la care entitățile de implementare a *Strategiei* participă ca lider sau partener, prin includerea de secțiuni/componente dedicate relației mediu de afaceri - comunitate locală, vecinătăți
- Propunerea de secțiuni/componente dedicate relației mediu de afaceri - comunitate locală, vecinătăți în proiectele / activitățile stakeholderilor, altor organizații relevante, în măsură în care aceste secțiuni / componente pot fi incluse firesc în respectivele proiecte / activități. Entitățile de implementare a *Strategiei* pot să se implice direct în aceste secțiuni / componente, ca interfață cu mediul de afaceri.

Turism și activități conexe:

- Colaborarea cu comunitatea locală și vecinătățile obiectivului de patrimoniu în identificarea colaboratorilor locali - meșteri locali, ghizi turistici, transportatori locali, interpreți, personal de administrare.
- Beneficiile fiind mutuale, se poate iniția împreună cu comunitatea sau cu autoritățile locale programe de instruire în ocupații în care este preferabil să se colaboreze cu persoane localnice decât să se apeleze la talente/meseriași

venetici. În acest sens, este utilă o evaluare a resurselor și competențelor locale relevante pentru afacere, disponibile și perfectibile.

Agricultură, pășunat, pescuit, silvicultură:

- Comunitatea locală și vecinătățile pot reprezenta o sursă inepuizabilă de inspirație pentru ancorarea produselor în istoricul locului - evenimente și mesaje de promovare a produselor, rețete locale, legende locale, etc.

Arhitectură, urbanism, construcții:

- Promovarea și adoptarea de reguli de design urban în sens mai larg decât cel estetic, ca demers care reglementează viața și sănătatea comunității locale (management / leadership by design)

Energii regenerabile:

- Colaborarea cu comunitatea locală în găsirea de soluții pentru ca investiția în domeniul energetic să devină o atracție în sine și nu un impediment pentru zonă.

Această relație - între mediul de afaceri și comunitatea locală conduce, pe termen lung, la reducerea conflictelor datorită direcționării de beneficii și către comunitatea locală, încorporarea valorilor socio-culturale locale în modul de administrare și valorificare a obiectivului de patrimoniu și, astfel, sporirea participării locale.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 3: conștientizare pe temele propuse An 4 - 5: conștientizare pe temele propuse, introducerea de secțiuni dedicate relației mediul de afaceri - comunitate locală în proiecte mai ample ale entităților de implementare, stakeholderilor
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura poate fi corelată în implementare cu măsurile I.1.1., II.2.2. și II.2.4.

I.2.2. Relația mediu de afaceri - utilizatori finali (turiști, consumatori, utilizatori)

Relația *mediu de afaceri - utilizatori finali* este considerată de mediul de afaceri ca fiind relația cea mai importantă pentru afacere, pentru activitatea firmei în raport cu obiectivul de patrimoniu, și care poate conduce la modificarea modului de valorificare a acestuia, către o manieră sustenabilă.

- Acțiuni de implicare a utilizatorilor finali în *valorificare sustenabilă a obiectivului de patrimoniu* asociat produselor sau serviciilor pe care le cumpără de la firma care îl valorifică, de ex. excursii, bird-watching, produse alimentare, servicii de arhitectură, servicii de lucrări de construcții, etc. Această implicare, inițiată de firmă, poate conduce la modificarea percepțiilor, la schimbarea comportamentului utilizatorilor finali prin înțelegerea semnificației extinse a patrimoniului, a importanței pentru comunitățile locale,

vecinătăți, etc. Implicarea se poate realiza prin acțiuni cu trimitere la obiectivul de patrimoniu și la elemente de durabilitate, ex. instituirea de concursuri cu premii constând în produse/servicii gratuite (promoții).

- Monitorizarea gradului de satisfacție a utilizatorilor finali, prin acțiuni de cercetare, evaluări sau monitorizare pe timp îndelungat, permite înțelegerea modului în care utilizatorii percep și reacționează la relația între produsul/serviciul achiziționat/consumat, și obiectivul de patrimoniu valorificat în acest sens. O analiză eficace a rezultatelor acțiunilor de monitorizare poate conduce la modificarea modului în care firma/mediul de afaceri abordează valorificarea obiectivului de patrimoniu, fiind esențial modul în care comunică rezultatele și măsurile pe care le ia, ca răspuns, pentru utilizatorii finali. Acțiunile de monitorizare pot lua forme adecvate tipului de produs/serviciu la care se referă: campanii de chestionare a gradului de satisfacție (ex. pentru turiști), prin interviuri sau on-line, concursuri / tombola pentru participanții la acțiunile de monitorizare (ex. pentru produse alimentare).
- Promovarea regulamentelor aferente obiectivului de patrimoniu către utilizatorii finali, prin mijloace cum ar fi website firmă și/sau obiectiv de patrimoniu, pliante, media.
- În cazul întreprinderilor care contribuie financiar la protejarea sau conservarea obiectivului de patrimoniu, se recomandă promovarea implicării către utilizatorii finali. Studiile arată că un utilizator final este dispus să plătească suplimentar sau prețuri mai ridicate dacă știe că o parte din veniturile firmei sunt dirijate pentru funcționarea, protejarea sau conservarea patrimoniului și, indirect, contribuie și el la asigurarea valorii acestuia.

Turism și activități conexe:

- Acțiunile de monitorizare a satisfacției turiștilor pot ajuta operatorii din turism să înțeleagă modul în care turiștii percep și utilizează obiectivul de patrimoniu. Turiștii pot fi abordați pe grupe, astfel încât să se înțeleagă tipul de turism care este preponderent, patternurile de comportament ale turiștilor, activitățile și atracțiile pe care le preferă. Aceste informații pot ajuta operatorul și stakeholderii direcți să planifice o activitate turistică sustenabilă, care să asigure protejarea autenticității, calității și integrității obiectivului de patrimoniu.
- Informarea turiștilor și menținerea unui nivel înalt de satisfacție asigură condițiile pentru ca aceștia să cumpere la prețuri onorabile serviciile și produsele destinate vizitatorilor. De asemenea, vor fi mai dispuși să promoveze locul ca destinație de vacanță către cunoștințele lor și, astfel, „locul” să se deschidă unor oportunități de sprijin mai mari.
- Inițierea de acțiuni pentru modificarea comportamentului turiștilor⁶⁶: programe educaționale despre vizitele cu impact scăzut asupra siturilor, ex. tehnici de urmărire a animalelor sălbatice fără perturbarea acestora; programe de promovare a respectului față de resursele obiectivului de patrimoniu și

⁶⁶ Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers, Arthur Pedersen, World heritage manuals, UNESCO World Heritage Centre, 2002

protejarea acestora; tarife diferențiate pentru diverse grupe de turiști/vizitatori, program cu restricționarea accesului turiștilor (deschiderea sitului la ore matinale sau închiderea lui devreme); asigurarea infrastructurii turistice care să protejeze agresiunile asupra obiectivului de patrimoniu; interzicerea anumitor activități cu risc prin regulamente și implementare.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: conștientizare pe teme propuse
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura poate fi corelată în implementare cu măsura I.1.1.

I.2.3. Relația mediu de afaceri - stakeholderii (administratori/proprietari/custozi)

Relația *mediu de afaceri - stakeholderii* este percepută de mediul de afaceri ca fiind necesară în contextul promovării unei valorificări sustenabile a obiectivelor de patrimoniu.

- Invitarea stakeholderilor să informeze periodic mediul de afaceri asupra efectelor activităților economice (mai ales pozitive: locuri de muncă, proiecte comune, venituri) și prin exemple de bună practică. Această informare va permite, în timp, trecerea de la percepția că nu doar stakeholderii sunt responsabili de protecția și dezvoltarea patrimoniului ci și mediul de afaceri, la cooperare și proiecte comune.
- Încurajarea firmelor interesate să publice un raport anual - inițiative, proiecte, beneficii, riscuri constatate în activitatea economică desfășurată cu/prin patrimoniul cultural sau natural. Această acțiune va fi corelată cu propunerea I.3.1.
- Stimularea colaborării cu veriga *studenți-universități*, independentă de aspectele de afaceri și administrare, cu potențial de legitimizare a inițiativelor mediului de afaceri și inducere a inovațiilor, precum și de întărire a imaginii și rolului de mediator al întreprinderilor: ex. găzduirea de studenți în practică, colaborarea la pregătirea de material didactic particularizat pentru obiectivul de patrimoniu.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: relaționarea cu stakeholderii și universități, promovare concepte
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura poate fi corelată în implementare cu măsurile I.1.1. și I.3.1.

Obiectiv I.3. Promovarea și instituirea voluntară a unui sistem de măsurare și recompensare a întreprinderilor care aplică măsuri de valorificare durabilă a patrimoniului

Sistemul ia în considerare faptul că este nevoie de un echilibru între beneficiile economice, câștigul comunității locale și mediu pentru ca întreprinderea și obiectivul de patrimoniu pe care îl valorifică să devină sustenabile pe termen lung și pentru ca patrimoniul să beneficieze de întregul context al valorificării sale.

Proiecte și acțiuni de implementare

I.3.1. Cadru de aprecierea a gradului în care mediul de afaceri valorifică sustenabil patrimoniul, ca mijloc de stimulare a adoptării unor atitudini prietenoase și de urmărire a impactului activității economice asupra patrimoniului. Cadrul va fi comun pentru ambele granițe, astfel încât să permită aplicarea lui și la nivel transfrontalier.

Acest sistem are capacitatea de a stimula firmele să aplice inițiativele declarate în contextul avizelor de mediu sau de cultură pe care le primesc pentru investiții.

Cadrul va include indicatorul de măsurat, valoarea de referință a fiecărui indicator, sursa de informare și tehnicile de obținere a datelor, iar în cazul în care este relevant - standardizarea unor etape, instrumentele și frecvența măsurării indicatorilor:

Patrimoniul natural

(1) Interacțiunea directă cu patrimoniul

- Gradul de satisfacție a end-userilor - consumatori, utilizatori
- Cursuri, evenimente de informare, etc. pe teme conexe valorificării sustenabile a patrimoniului, la care firma a participat
- Număr de colaborări concrete pe lanțul valoric
- Număr de pagube, prejudicii, etc. asupra obiectivului de patrimoniu
- Număr de reclame pe / în apropierea obiectivului de patrimoniu
- Investiții directe asupra obiectivului de patrimoniu
- Promovarea directă a obiectivului de patrimoniu, individual sau în colaborare cu alte părți interesate
- Articole / interviuri în presa locală, regională sau națională
- Opinia locuitorilor din proximitate / comunitate asupra modului în care se valorifică economic obiectivul de patrimoniu
- Dinamica cifrei de afaceri din ultimii trei ani
- Evaluarea atractivității obiectivului de patrimoniu și zonei din proximitate

(2) Valorile sociale incluzive

- Locuri de muncă ocupate de persoane cu domiciliul în localitatea/zona de referință
- Locuri de muncă ocupate de tineri și femei
- Locuri de muncă generate indirect

(3) Dezvoltare economică

- număr de activități economice în proximitatea obiectivului de patrimoniu sau care își bazează activitatea pe produsele/serviciile datorate activității firmei respondente
- număr de firme cu care există colaborări pentru o valorificare sustenabilă accentuată
- valoarea de piață a zonei din proximitate
- valoarea la închiriere a zonei din proximitate

(4) Protecția mediului înconjurător

- campanii de promovare în care a fost implicată firma
- măsuri suplimentare față de cele impuse de lege aplicate de firmă

Patrimoniul cultural

(1) Interacțiunea directă cu patrimoniul

- Gradul de satisfacție a end-userilor
- Cursuri, evenimente de informare, etc. la care firma a participat
- Număr de colaborări concrete pe lanțul valoric
- Număr de vandalisme, furturi, etc. asupra obiectivului de patrimoniu
- Număr de reclame pe / în apropierea obiectivului de patrimoniu
- Investiții directe asupra obiectivului de patrimoniu
- Promovarea directă a obiectivului de patrimoniu, individual sau în colaborare cu alte părți interesate
- Articole / interviuri în presa locală, regională sau națională
- Opinia locuitorilor din proximitate / comunitate asupra modului în care se valorifică economic obiectivul de patrimoniu
- Dinamica cifrei de afaceri din ultimii trei ani
- Evaluarea atractivității obiectivului de patrimoniu și zonei din proximitate

(2) Valorile sociale incluzive

- Locuri de muncă ocupate de persoane cu domiciliul în localitatea/zona de referință
- Locuri de muncă ocupate de tineri și femei
- Locuri de muncă generate indirect

(3) Dezvoltare economică

- Număr de activități economice în proximitatea obiectivului de patrimoniu, datorate activității firmei respondente
- Număr de firme cu care există colaborări pentru o valorificare sustenabilă accentuată
- Valoarea de piață a zonei din proximitate
- Valoarea la închiriere a zonei din proximitate

(4) Dezvoltare locală

- Investiții realizate de stakeholder la care firma a contribuit material sau nematerial
- Investiții induse sau legate de valorificarea obiectivului de patrimoniu

Valoarea de referință a indicatorilor va ține cont de nivelul acceptabil de impact asupra patrimoniului.

Într-o etapă ulterioară și depinzând de succesul său, acest sistem poate cuprinde elemente de urmărire a stării socio-economice a vecinătății obiectivului de patrimoniu și a comunității locale.

În ceea ce privește opinia mediului de afaceri asupra elementelor care ar trebui evaluate în mod prioritar prin sistemul de apreciere a gradului de valorificare sustenabilă a patrimoniului, acestea sunt *inițiativele cu caracter social și protecția mediului înconjurător / dezvoltarea locală*. Într-o măsură asemănătoare au fost apreciate și celelalte două elemente, respectiv *interacțiunea directă cu patrimoniul și dezvoltare economică*, astfel încât se poate concluziona ca sistemul de apreciere bazat pe cele patru elemente propuse poate fi aprofundat în acest mod.

<i>Resurse externe necesare</i>	Speakeri din partea stakeholderilor Expertiză din partea stakeholderilor locali, la aprofundarea indicatorilor propuși, astfel încât aceștia să răspundă specificului local
<i>Planificare în timp</i>	An 1: pregătirea sistemului de implementare la nivel local An 2 - 5: aplicarea cadrului de apreciere a gradului în care mediul de afaceri valorifică sustenabil patrimoniul o dată pe an sau la doi ani, schimb de bune practici între entitățile de implementare
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura se corelează cu I.3.2.

I.3.2. Încurajarea firmelor interesate să publice un raport anual - initiative, proiecte, beneficii, riscuri constatate în activitatea economică desfășurată cu/prin patrimoniul cultural sau natural. Această acțiune va fi corelată cu propunerea I.3.1.

Raportul poate deveni o declarație de angajament în valorificarea durabilă a patrimoniului, un instrument de comunicare cu finanțatori, colaboratori și LVS.

Atât timp cât raportul nu este impus de reglementări naționale/supra-naționale, acesta nu poate avea decât un cadru recomandat.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea beneficiilor de a redacta și publica raportul
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura se corelează cu I.3.1.

PRIORITATEA

II. PROMOVAREA DE NOI MODELE DE AFACERI CARE SĂ CONDUCĂ LA VALORIFICAREA ECONOMICĂ SUSTENABILĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL ȘI NATURAL

Obiectivul II.1. Creșterea capacității manageriale a mediului de afaceri pentru adoptarea și implementarea de măsuri favorabile unei valorificări durabile a patrimoniului

Este important ca mediul de afaceri să își dezvolte înțelegerea și capacitatea internă în ce privește interacțiunea și valorificarea patrimoniului cultural sau natural, astfel încât planurile și strategiile legate de acesta să nu depindă de consultanța externă care are acces limitat la informații și cunoștințele locale, și asigură într-o mică măsură continuitatea în implementarea de zi cu zi.

Toate cele patru măsuri de sprijin în creșterea capacității manageriale a mediului de afaceri, respectiv constituirea unui serviciu de sprijin în afaceri la nivel de bază, instruirea firmelor în competențe adaptate afacerilor care valorifică obiective de patrimoniu, informarea reciprocă a părților interesate - comunități locale, autorități, administratori și proprietari, utilizatori finali, precum și utilizarea tehnologiei informațiilor și comunicațiilor sunt în mod egal apreciate de mediul de afaceri ca fiind eficiente și de valoare.

Proiecte și acțiuni de implementare

II.1.1. Asistarea întreprinderilor în trecerea și adoptarea unei activități mai prietenoase față de patrimoniu și introducerea de măsuri de valorificare durabilă

Această propunere se poate constitui ca **serviciu de sprijin în afaceri** oferit de camerele de comerț și industrie și/sau asociații patronale / de afaceri. Abordarea serviciului și a conținutului lui teoretic se poate dezvolta împreună cu stakeholderii patrimoniului cultural și natural.

Serviciul va fi la nivel primar, de informare și ghidare, iar nivelul aprofundat al serviciului de sprijin va depinde de potențialul și interesul camerelor de comerț și industrie sau asociațiilor patronale / de afaceri, respectiv a entităților de implementare a *Strategiei*. Pentru ca firmele să poată găsi soluții indiferent de nevoile lor, se recomandă colaborarea cu stakeholderii, inclusiv agreearea unui mecanism de signposting către stakeholderii locali, pentru situația în care firmele au nevoie de servicii aprofundate.

Serviciul de sprijin primar poate să includă trei tipuri de activități:

1. Activități de informare, conform proiectului I.1.1. Această activitate presupune dezvoltarea unei baze de informații legislative, tehnice, de finanțare, etc. în colaborare cu stakeholderii locali și cu ajutorul instrumentelor realizate în cadrul prezentului proiect. Activitatea de informare nu va fi generatoare de venituri nete.
2. Activități de interacțiune, colaborare, demersuri comune, etc. cu stakeholderi și LVS, în menținerea unui serviciu primar calitativ și asigurarea signpostigului către cele mai adecvate surse de servicii aprofundate.
3. Activități de instruire, incluzând măsurile propuse la proiectul II.1.2.

În funcție de specificul zonei, de particularitățile entității de implementare, de contextul local, o entitate de implementare poate dezvolta servicii de sprijin pentru unul sau ambele tipuri de patrimoniu, pentru unul sau mai multe sectoare economice. De asemenea, poate acorda asistență transfrontalieră, respectiv informații și ghidare pentru solicitanți de peste graniță.

<i>Resurse externe necesare</i>	Expertiză din partea stakeholderilor locali LB și B1
<i>Planificare în timp</i>	An 1: relaționare cu stakeholderii locali și definirea serviciului de sprijin, definire mecanism de signposting, promovare serviciu An 2 - 5: livrare serviciu de sprijin al firmelor, instruire prin aplicarea ca atare sau adaptat a modulelor de instruire dezvoltate în cadrul proiectului
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Corelare cu măsura I.1.1., II.1.2.

II.1.2. Instruirea mediului de afaceri pe competențe antreprenoriale adaptate specificului de valorificare durabilă a patrimoniului, adresată firmelor interesate să se dezvolte - să își dezvolte competente și abilități care să le permită să inițieze, gestioneze, promoveze metode de lucru - produse - servicii care să asigure o protecție sporită a moștenirii culturale și naturale, în acord cu principiile valorificării sustenabile.

Proiectul „A heritage-friendly cross-border economy in Romania and Bulgaria” pune la dispoziția entităților de implementare și a altor entități interesate să propună această instruire firmelor din zona de graniță română și bulgară un curriculum format din cinci module, după cum urmează:

- Produsul. Importanța produsului în etapele de vânzare
- Îmbunătățirea abilităților de negociere și comunicare
- Planificare. Strategie sau pierdere de timp (timelose)
- Marketing. Importanța planului de marketing pentru cooptarea de parteneri
- Managementul firmelor mici și mijlocii

Cele cinci module vor trata cunoștințe, competențe și abilități antreprenoriale care să permită firmelor să își abordeze inovativ activitatea economică, respectiv mai prietenos față de moștenirea culturală și naturală. Ele vor fi comune și relevante pentru mediul de afaceri, român și bulgar.

Curriculumul va putea fi inclus în alte cursuri antreprenoriale, sau aplicat individual, va putea fi preluat în totalitate sau pe module. De asemenea, ca abordare generală, el poate fi aplicat pe sector economic sau diferențiat, pentru patrimoniul cultural sau pentru patrimoniul natural.

Suplimentar, este necesară instruirea angajaților firmelor care își bazează activitatea pe patrimoniul natural sau cultural, în domenii care să le lărgescă baza de cunoștințe tehnice și științifice relevante pentru obiectivul de patrimoniu, și corelarea mai bună a experienței și cunoștințelor acestora cu competențele necesare unei valorificări durabile, protejării și conservării patrimoniului, unei promovări consistente și cu mesaje unitare, precum și unei interacțiuni de calitate cu utilizatorii finali.

<i>Resurse externe necesare</i>	În cazul în care se dorește adaptarea modulelor la specificul local, expertiză în design și livrare de instruire antreprenorială
<i>Planificare în timp</i>	An 1: promovarea oportunității de instruire An 2 - 5: instruire prin aplicarea ca atare sau adaptat a modulelor de instruire dezvoltate în cadrul proiectului
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura face parte din acțiunile propuse prin II.1.1.

II.1.3. Utilizarea Tehologiei Informației și a Comunicațiilor (TIC) pentru sprijinirea valorificării durabile a patrimoniului - un canal esențial pentru urmărirea pieței, inclusiv a cererii de pe piață, comunicare eficientă și multifacțată cu toate grupele de vârstă și tipurile de utilizatori finali, instrument de marketing important.

Promovarea aplicațiilor TIC specializate pentru anumite activități economice, de ex.:

- Gestionare activității de turism, la nivel de operator sau activitate conexă (hotel restaurant);
- Gestionarea și monitorizarea relației cu clienții;
- Sistem de monitorizare a obiectivului de patrimoniu - exterior și interior - a condițiilor fizice, temperatură, umiditate, poluare, fluxuri de vizitatori, legislație, inițiative locale/regionale, etc. Rezultatele acestei monitorizări pot fi publice, astfel încât utilizatorii finali, cel mai probabil turiști, să conștientizeze efectele propriei activități asupra obiectivului de patrimoniu. De asemenea, acest tip de monitorizare permite evaluarea constantă a capacității de suportabilitate a patrimoniului și a schimbărilor care se petrec la nivelul indicatorilor de suportabilitate;
- Informare și interacțiune cu utilizatorii finali - turiști, consumatorii de produse alimentare sau silvice, etc. permițând întreprinderii ajustarea ofertei la cererea reală a pieței și la fluctuațiile acesteia, la profilul mediu al utilizatorului final specific pentru obiectivul de patrimoniu și nu în general, a preferințelor și gusturilor acestuia.
- Educație online

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1- 5: promovare și stimulare prin site-ul de web al proiectului
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Această măsură se va corela cu măsura III.2.1.

Obiectiv II.2. Valorificarea durabilă a patrimoniului prin introducerea de măsuri sociale incluzive, generarea de noi afaceri și promovarea protecției mediului

Patrimoniul poate fi considerat ca fiind valorificat economic sustenabil dacă în strategia de afaceri sunt evidențiate valori sociale (oportunități de afaceri în afara firmei, venituri pentru familii), dezvoltarea economică (alte afaceri generate, incubare) sau dezvoltarea locală (revitalizarea zonei învecinate patrimoniului, creșterea/stabilizarea valorii proprietăților învecinate, etc.). Această relaționare implică o colaborare susținută pe întregul lant valoric sectorial aferent obiectivului de patrimoniu, ceea ce permite schimbarea percepțiilor despre celelalte părți implicate, definirea unor obiective cheie comune pentru obiectivul de patrimoniu, identificarea de probleme și soluții având la bază numeroasele puncte de vedere care legitimează colaborarea, lărgirea înțelegerii prin includerea unei diversități de actori și implementarea facilă prin susținere de către toate aceste părți care au participat la inițiative / proiecte încă de la debutul lor. Permite, de asemenea, introducerea de noi metode și mobilizarea experților și cunoștințelor necesare tratării multidisciplinare a patrimoniului.

Desigur, rămâne ca element fix în orice abordare sustenabilă și echitabilă, respectarea mai presus de toate a obiectivelor de conservare a patrimoniului, atât tangibil, cât și intangibil.

Propunerile pentru valorificarea durabilă a patrimoniului prin introducerea de măsuri sociale incluzive, generarea de noi afaceri și promovarea protecției mediului sunt apreciate divers de firmele din România și Bulgaria, măsurile sociale incluzive care să țină cont și de bunăstarea comunității locale și a vecinilor fiind o inițiativă larg apreciată, mai ales în România, iar generarea de noi afaceri prin stimularea creării de noi afaceri legate de patrimoniu sau colaborarea cu afaceri existente deja este o propunere eficientă atât pentru firmele din România, cât și din Bulgaria. Față de modele alternative economice, cum ar fi economia circulară, economia socială, etc. se arată interesate mai ales firmele din România.

Proiecte și acțiuni de implementare

II.2.1. Promovarea modelelor alternative de abordare a activităților economice care pot asigura o valorificare durabilă a patrimoniului cultural și natural: economie circulară, economie socială, economie comunitară, economie colaborativă, economie verde, etc.

Această inițiativă permite mediului de afaceri să aibă acces la informații despre alternative la abordarea convențională a activităților economice, alternative care pot integra preocupări actuale din domeniul social, economic sau al protecției mediului, programe și inițiative mai largi, ale structurilor publice locale sau internaționale, de asemenea care pot integra noi modele de management și conduce la strategii de afaceri care să confirme că activitatea economică poate să devină din problema pentru patrimoniul cultural sau natural, o soluție. Trecerea către strategii de dezvoltare

sustenabilă la nivel de întreprindere este inevitabilă, este promovată la nivel mondial în mod sistematic și dinamic, dar orizontul de timp la care se va generaliza această practică este incert. Chiar și în statele occidentale dezvoltate guvernele sunt la început în a-și asuma roluri mai decise în dezvoltarea unor activități economice mai sustenabile.

Modele alternative de abordare a activităților economice sunt prezentate în ghidurile privind conceptele de economie heritage-friendly care se vor constitui ca instrumente de implementare a *Strategiei*.

<i>Resurse externe necesare</i>	Experți externi, în cazul în care se intenționează promovarea aprofundată a uneia sau mai multor modele alternative de abordare a activităților economice
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea conceptelor
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Prin colerare cu activitățile I.1.1.

II.2.2. O „afacere a afacerilor locale”

- Promovarea conceptelor de grupare a afacerilor direct sau indirect legate de obiectivul de patrimoniu valorificat, în mini-cluster. Mini-clusterele pot include, în afara reprezentanților mediului de afaceri, reprezentanții celorlalți membri ai lanțului valoric. Ele pot fi promovate pe lanțul valoric al fiecărei activități din cele patru sectoare economice care fac obiectul *Strategiei* și/sau diferențiat pe categoriile de patrimoniu sau chiar la nivelul unui obiectiv de patrimoniu care suscită interes major. De asemenea, aceste mini-cluster pot fi inițiate și la nivel transfrontalier, pentru obiective de patrimoniu care produc efecte de ambele părți ale graniței, cum ar fi Dunărea și zonele ei protejate, Marea Neagră sau zone transfontaliere care mărturisesc istoria comună româno-bulgară, cum ar fi Dobrogea. Activitățile acestor grupări se vor concentra în sprijinul întregului grup de membri, cum ar fi publicitate și acțiuni în acord si comun, promovare și multiplicarea bunelor experiențe, instruire sau chiar proiecte de investiții în comun. Un brand comun pentru aceste mini-cluster va asigura vizibilitate atât asupra patrimoniului, cât și asupra inițiativei.
- Locurile atrăgătoare atrag afaceri și investitori, artiști si arhitecți, talente, etc.
 - asigurarea atractivității obiectivului/obiectivelor de patrimoniu prin investiții publice sau privat-publice și stimularea apariției și dezvoltării de relații cu noi actori economici, în special din rândul industriilor creative, care au capacitatea de a deschide perspectivele asupra obiectivului/obiectivelor de patrimoniu și către alte grupuri țintă de utilizatori, de replicare și multiplicare.

<i>Resurse externe necesare</i>	Experți în clusterizare
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea conceptelor
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Această măsură se poate corela cu proiectul II.3.1. și acțiunile I.1.1.

II.2.3. Promovarea protecției mediului prin activitatea proprie a firmei - legat de produsele/serviciile pe care le oferă în conexiune cu patrimoniul, și prin implicarea utilizatorilor finali (turiști, consumatori, etc.). Această măsură poate fi aplicată indiferent de faza în care se găsește produsul / serviciul care se referă la patrimoniu, în ciclul lui de viață, prin mesaje care să scoată în evidență demersul de valorificare sustenabilă a patrimoniului natural și cultural.

Inițiativele privitoare la produsele/serviciile pe care le oferă întreprinderile în conexiune cu patrimoniul pot fi structurate în strategii / planuri interne dedicate modificării reflexelor de consum și acțiune asupra mediului, cum ar fi:

Aplicare generală pentru cele patru sectoare:

- Promovarea unei utilizări eficiente a resurselor naturale și primare, sau reducerea cantității utilizate, prin regândirea fluxurilor necesare realizării produselor sau serviciilor;
- Reciclare și reutilizare a echipamentelor, materialelor reciclabile, etc.;
- Înlocuirea resurselor neregenerabile cu resurse regenerabile;
- Promovarea tehnologiilor care reduc cantitatea de resurse naturale neregenerabile sau chiar le elimină;
- Participarea la acțiunile publice sau nonguvernamentale de protecție a mediului.
- Participare directă la măsurile de compensare a comunității locale în cazul în care resursele naturale nu pot fi exploatate de către acestea, în mod direct, iar firma este autorizată să le exploateze (ex. exploatare de piatră în zone turistice, izvoare de apă, pescuit comercial, agricultură, turism).

Inițiativele adresate utilizatorilor finali pot include campanii de conștientizare a utilizatorilor față de nevoia de protecție a mediului și acțiuni concrete de aplicare, cuprinzând:

- Mesaje transmise în contextul comunicării dintre firme și utilizatorii lor finali (pe ambalaje, documentații pentru turiști, bilete, site-uri și rețele sociale, la sediul firmelor sau a șantierelor de construcții, etc.) - astfel încât utilizatorul să fie nevoit să păstreze mesajul până la expirarea documentului respectiv și să aibă ocazia să îl citească și recitească
- Acțiuni concertate împreună cu stakeholderii și, unde este cazul, agențiile pentru protecția mediului / inspectorate regionale pentru protecția mediului, autoritățile bazinale de ape, ONG-uri de mediu, entități de colectare/reciclare a deșeurilor - acțiuni pilot de colectare - reciclare - reutilizare a deșeurilor și promovarea largă a rezultatelor pentru replicare sau ca exemplu de bună practică. Pentru a face atractive acțiunile, ele pot include activități directe legate de obiectivul/obiectivele de patrimoniu, demonstrații privind rezultatele reciclării, concursuri. Cu cât acțiunile vor fi organizate în proximitatea obiectivului/obiectivelor de patrimoniu, cu atât impactul acestora va fi mai bine corelat cu nevoile de protecție a obiectivului/obiectivelor de patrimoniu.

Există o diversitate de măsuri și inițiative, de la locale la transfrontaliere, prin care se poate manifesta această propunere în relație cu utilizatorii finali, suplimentar față de propunerile anterioare, inclusiv la nivelul fiecărui sector economic:

Turism și activități conexe:

- Implicarea directă a turiștilor, vizitatorilor sau clienților în eforturile de limitare a efectelor poluării asupra obiectivului / obiectivelor de patrimoniu, prin activități demonstrative privind efectele poluării asupra patrimoniului - de mică amploare, cu sau fără colaborarea altor entități;
- Implicarea directă în activități / proiecte de reducere a poluării indiferent de inițiator, și care au în cuprindere obiectivul / obiectivele de patrimoniu.

Agricultură-pășunat-pescuit-silvicultură:

- Produse alimentare rezultate ca urmare a acestor activități sau produse silvicole: implicarea consumatorilor direcți, cu sprijinul comercianților/intermediarilor, sau a comercianților/intermediarilor în activități / proiecte care să evidențieze legătura între anumite caracteristici ale produselor, de orice natură, și eforturile pe care le face firma în asigurarea protecției mediului aferent obiectivului de patrimoniu.
- Sectorul de pescuit poate include mesaje despre tratamentul peștilor fără valoare economică, după intrarea în vigoare a legislației naționale de transpunere a Regulamentului (UE) nr. 1380/2013 privind Politica Comună în domeniul pescuitului.
- Adoptarea unei politici de exploatare a resursei regenerabile - pește, arbori, plante agricole care să țină cont de capacitatea ecosistemului de a-și menține un nivel de regenerare în timp.

Arhitectură-urbanism-construcții:

- Implicarea utilizatorilor finali ai lucrărilor de construcții private sau a populației care va utiliza, în final, lucrări publice care au ca obiect sau se găsesc în proximitatea obiectivului/obiectivelor de patrimoniu se poate realiza prin acțiuni suplimentare față de cerințele stricte ale legislației în vigoare, la solicitarea beneficiarilor sau în colaborare cu aceștia, în situația în care este inițiativa arhitecților sau a firmelor de construcții.

Energie regenerabilă:

- problema deșeurilor este temporară, în timpul lucrărilor de execuție, deci nesemnificativă. Acțiunile pentru acest sector pot fi de conștientizare asupra modului în care energia din surse regenerabile este introdusă și consumată prin sistemul național energetic, sau despre efectele turbinelor eoliene, prezente atât în zona de graniță bulgară cât și românească, asupra mediului ambiant, inclusiv posibilele efecte benefice asupra culturilor de porumb sau soia⁶⁷.

⁶⁷ <https://www.sciencedaily.com/releases/2016/12/161209111719.htm>

<i>Resurse externe necesare</i>	Speakeri la evenimentele publice, experți în cadrul autorităților pentru protecția mediului, locale în România și regionale în Bulgaria Fonduri pentru finanțarea de campanii de informare (fondurile guvernamentale dedicate acțiunilor pentru protecția mediului, componentele de informare-conștientizare-educare)
<i>Planificare în timp</i>	An 1: relaționare cu autoritățile pentru protecția mediului, locale în România și regionale în Bulgaria, inițierea de proiecte de informare-educare a mediului de afaceri (în parteneriat cu autoritățile pentru protecția mediului și / sau ONG-uri de mediu/culturale) An 2 - 5: promovare concepte, inițierea de proiecte de informare-educare a mediului de afaceri (în parteneriat cu autoritățile pentru protecția mediului și / sau ONG-uri de mediu/culturale), implementare proiecte de informare-educare
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	-

II.2.4. Centrarea imaginii și brandului întreprinderii pe obiectivul de patrimoniu pe care îl valorifică sustenabil sau includerea în strategia de promovare de mesaje legate de obiectivul de patrimoniu și/sau privind practicile de valorificare sustenabilă. Promovarea și prezentarea obiectivelor de patrimoniu în conexiune cu activitățile economice se recomandă să se realizeze într-un mod efektiv, onest, deplin și angajant⁶⁸, iar mesajele să mobilizeze conștiința locală, cel puțin, înțelegerea și sprijinul pentru protejarea, conservarea și utilizarea sustenabilă a patrimoniului.

Această măsură trebuie verificată în ceea ce privește eventualele restricții juridice de utilizare a imaginii unui obiectiv de patrimoniu în scop privat, respectiv atașarea obiectivului de patrimoniu la activitatea unei firme. Suplimentar, odată cu trecerea la o valorificare durabilă a patrimoniului și, astfel, la o abordare non-convențională a afacerilor legate de patrimoniu, întreprinderile își pot revizui declarațiile de misiune și valori prin includerea punctelor de vedere și nevoilor end-userilor, comunității locale și stakeholderilor, semnificația patrimoniului pentru întreprindere, pentru întreprinderea ca element al unui lanț valoric, menținerea autenticității, calității și integrității obiectivului de patrimoniu, etc.

Această măsură are capacitatea de a adăuga valoare obiectivului de patrimoniu, prin atragerea de utilizatori finali sensibili la implicarea întreprinderilor în activități economice sustenabile și, astfel, prin sporirea veniturilor din valorificarea patrimoniului, pentru întregul LVS. În acest mod, imaginea patrimoniului conexată activităților economice poate deveni un instrument de dezvoltare economică locală sau regională.

Monitorizarea efectelor și impactului acestei măsuri asupra utilizatorilor finali, în cadrul activității de monitorizare a satisfacției acestora, prin acțiuni periodice de chestionare - interviuri, on-line, telefonic, etc. Modificarea opțiunilor de comunicare a imaginii și brandului în funcție de rezultatele monitorizării.

⁶⁸ Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers, Arthur Pedersen, World heritage manuals, UNESCO World Heritage Centre, 2002

Măsura II.2.3 este potrivită în mod special pentru activitățile turistice, cele agro-alimentare, pescuit sau silvice care valorifică în mod direct, constant și pe termen lung obiectivele de patrimoniu.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovare concepte
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	-

II.2.5. Dimensiunea social incluzivă a valorificării sustenabile a obiectivului de patrimoniu:

- Stimularea de către autoritățile publice locale a angajării de personal cu reședința sau domiciliul în localitatea de care aparține obiectivul de patrimoniu, ex. scutiri de la plata taxelor și impozitelor locale, abordarea graduală a impozitelor și taxelor locale în funcție de numărul de angajați locali, instituirea unui fond de subvenționare a locurilor de muncă locale.
- Inițierea și, eventual, co-organizarea de târguri de locuri de muncă locale, centrate pe valorificarea obiectivului/obiectivelor de patrimoniu.

Aceste măsuri pot fi propuse în contextul unei colaborări cu autoritățile publice locale care sunt singurele care pot institui stimulente pentru mediul de afaceri.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea conceptelor, relaționare cu autoritățile îndreptățite să instituie astfel de programe de stimulare
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	-

Obiectiv II.3. Măsuri de preservare a autenticității, calității și integrității patrimoniului cultural și natural

Mediul de afaceri din România și Bulgaria, dar și stakeholderii, apreciază ca fiind cele mai potrivite măsuri de păstrare a autenticității, calității și integrității patrimoniului cultural și natural implicarea în promovarea noțiunii de autentic local prin respectarea culturii locale, participarea la evenimente locale care promovează tradiția locală și realizarea unor proiecte care să valorifice patrimoniul prin lanțuri valorice distinct.

Proiecte și acțiuni de implementare

II.3.1. Definirea și promovarea noțiunii de „local”:

Noțiunea de „local” include respectarea integrității culturii locale, utilizarea de forță de muncă locală, utilizarea de produse, servicii, cunoștințe și competențe locale. În funcție de patrimoniu, caracterul local poate fi definit într-o zonă transfrontalieră.

Numeroase sunt măsurile care pot promova și consolida relația între patrimoniu și întreprinderile care îl valorifică și comunitățile locale:

- Utilizarea de produse și servicii locale, stimularea acestei practici de către grupurile de producători, asociațiile de pescari, asociațiile patronale și autoritățile publice locale prin, de exemplu, accesarea de fonduri europene unde este cazul, organizarea de târguri de produse locale. Utilizarea produselor și serviciilor locale se poate referi la prima opțiune de produse agro-alimentare, relații de colaboarea cu firme locale de construcții, întreținere și reparații, servicii, promovare, tipărire, etc. Această acțiune poate fi inițiată în particular de autoritățile publice locale, ca răspuns la solicitarea mediului de afaceri. Efectele unei astfel de abordări „locale” se resimt pe termen mediu la nivel local printr-o dinamică sporită a activităților economice conexeabile cu patrimoniul, iar prin această conexare, se consolidează semnificația patrimoniului pentru comunitatea locală și a modului în care se identifică aceasta cu patrimoniul.
- Stimularea persoanelor de vârstă a treia (pensionari, meștesugari, etc.) să ia parte la asigurarea conotației „locale” a valorificării sustenabile, prin organizarea de mici ateliere de producție / servicii, cu acces gratuit, care să redea, pe de o parte, viața socio-profesională persoanelor calificate care au ieșit de pe piața muncii dar care doresc să își continue activitatea, și, pe de altă parte să diversifice oferta de produse și servicii autentice locale (centre de zi pentru ocuparea persoanelor vârstnice). Noțiunea de „autentic local” va fi dezvoltată, documentată și promovată de persoane competente în acest sens, de la nivel local/regional. Această acțiune poate fi propusă și mobilizată de autoritățile publice locale, ca răspuns la solicitarea mediului de afaceri; colaborarea se poate realiza atât la organizarea atelierelor, cât și la preluarea și asigurarea desfacerii produselor / serviciilor astfel obținute.
- Crearea *grupurilor locale de valorificare* pentru exploatarea cunoștințelor tradiționale, legendelor, practicilor tradiționale asociate obiectivului de patrimoniu valorificat - reluarea legăturilor firești între patrimoniu și practicile de viață ale comunității locale. Inițierea unor evenimente locale care să reunească aceste grupuri cu comunitatea locală însăși, cu stakeholderii și care să legitimeze acțiunea grupurilor. Participarea diverselor entități - părți interesate, va fi benevolă. Prezența actorilor locali principali - autoritățile publice locale și stakeholderii direcți ai obiectivelor de patrimoniu - este indispensabilă pentru asigurarea cadrului legal de organizare și respectarea intereselor și regulilor impuse. Urmărirea și sancționarea vânzării de suveniruri fără legătură cu obiectivul de patrimoniu.

Abordarea pe sectoare economice poate adapta aceste propuneri la specificul respectivelor sectoare:

Turism:

- Evenimente: patrimoniu cultural - evenimente de reenactement istoric legate de obiectivul de patrimoniu cultural, patrimoniu cultural și natural: evenimente

care mizează pe caracteristici care diferențiază obiectivul de patrimoniu de altele similare. Evenimentele aduc vizitatori și localnici la locul de desfășurare, iar veniturile se înregistrează pentru numeroase tipuri de afaceri atât înainte de desfășurare, cât și în timpul (organizatori de evenimente, advertising, edituri și tipografii, media, hoteluri și restaurante, producători de suveniruri, comercianți, transportatori, ghizi și interpreți, etc.

- Producția de suveniruri tematice, conexe obiectivului de patrimoniu. Suvenirurile sunt adaptate tipului de turist - vizită de o zi sau ședere de mai multe zile.

Agricultură, pășunat, pescuit, silvicultură:

- Înființarea și promovarea lanțurilor scurte de aprovizionare agro-alimentară care pot fi create și finanțate în ambele țări prin Programul Național pentru Dezvoltare Rurală 2014-2020.

Arhitectură, urbanism, construcții:

- Colaboarea cu firme locale de construcții, întreținere și reparații, servicii specifice.
- Identificarea și colaborarea cu meștesugari / artizani locali pentru reabilitarea / reconstruirea clădirilor istorice, utilizarea competențelor și abilităților disponibile local - ateliere meșteșugărești certificate, școli de artă populară sau facultăți de artă, etc.
- Colaborarea cu experți locali autorizați, cunoscători ai specificului, geografiei și istoricului locului, obiectivelor de patrimoniu, etc. și, astfel, valorificarea cunoștințelor locale.

Energie regenerabilă:

- Colaboarea cu firme locale de construcții, întreținere și reparații, servicii specifice cum ar fi urmărirea în timp a efectelor asupra mediului.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea conceptelor, relaționare cu autoritățile îndreptățite să instituie programele propuse
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Această măsură se găsește în interdependență cu propunerile I.2.1., I.2.2. și I.2.3.

II.3.2. Proiecte de investiții:

- Măsuri de **reducere a riscurilor naturale** de degradare sau distrugere a obiectivelor de patrimoniu din cauza activităților economice - investiții în protejarea și conservarea patrimoniului cultural, investiții în protejarea și conservarea patrimoniului natural, publice și privat-publice.
- Măsuri de **reducere a riscurilor antropice și tehnogene**, cu potențial de degradare sau distrugere: incendiu, poluare prin deșeuri, poluare sol-apa, vandalisme, furt.

Aceste măsuri sunt inițiate, preponderent, de proprietarii sau administratorii, inclusiv custozii, obiectivelor de patrimoniu, indiferent dacă sunt publicii sau privati. Pentru a-și face auzită vocea, mediul de afaceri poate iniția propuneri de investiții către aceștia și susține necesitatea lor prin acțiuni de lobby sau prin participarea directă la proiectul de investiție, prin parteneriat public-privat sau privat-privat. De asemenea, poate să se implice în asigurarea cadrului strategic local pentru acest tip de proiecte de investiții, prin participarea la consultările asupra strategiilor locale de dezvoltare integrată sau a planurilor de investiții, consultări asupra proiectelor individuale impuse de lege sau de programele de finanțare.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea investițiilor prin relaționare cu autoritățile îndreptățite să propună proiecte de infrastructură
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	-

II.3.3. Promovarea de proiecte care să reunească lanțul valoric aferent unui obiectiv de patrimoniu sau a unui grup de obiective geografic în aceeași zona, inclusiv transfrontalieră, și care sunt valorificate de lanțuri valorice înrudite:

Turism și activități conexe:

- Înființarea și exploatarea de investiții de tip drumul vinului, drumul împăraților romani, etc.
- Organizarea în parteneriat public-privat de evenimente culturale, istorice - reenactement, în cazul siturilor naturale de vizitare a sitului și a întreprinderii/întreprinderilor, etc.

Agricultură, pășunat, pescuit și silvicultură:

- Constituirea de târguri de produse locale cu periodicitate stabilă și larg promovată, organizate în proximitatea sau pe aria protejată
- Inițierea de proiecte de promovare a specificului zonei, prin reunirea elementelor particulare - legende, patrimoniu și locuri legate de legende, produse și rețete legate de legende, etc. Crearea unui brand local bazat pe specific, după stabilizarea legăturii între specific și localitatea/zona respectivă.

Arhitectură, urbanism, construcții:

- Regulamente locale de arhitectură și estetică urbană care să asigure abordare estetică și funcțională coerentă și în spiritul semnificației patrimoniului, a unui obiectiv de patrimoniu sau zonă construită protejată. Consultarea părților interesate și promovarea regulamentului ca un mijloc comun de protejare și valorificare sustenabilă a patrimoniului.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea propunerilor prin relaționare cu mediul de afaceri, autoritățile îndreptățite, stakeholderi, proprietari privati de obiective de patrimoniu
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	Măsura se corelează cu propunerile I.1.1., II.2.2., II.3.1.

PRIORITATEA

III. CONECTAREA ACTORILOR PATRIMONIULUI CULTURAL ȘI NATURAL ÎNTR-UN CREUZET AL SUSTENABILITĂȚII - ROLUL DE MEDIATOR AL MEDIULUI DE AFACERI

Obiectiv III.1. Întărirea participării în procesul de luare a deciziilor privitoare la dezvoltarea durabilă și valorificarea patrimoniului cultural și natural

O participare eficace a mediului de afaceri în procesul de luare a deciziilor presupune înțelegerea părților care participă la procesul de luare a deciziilor, la elaborarea planurilor și strategiilor, la implementarea și evaluarea efectelor lor, de asemenea, cine intervine cu cunoștințe de specialitate, expertiză și cine și cum beneficiază din punct de vedere economic, socio-cultural și psihologic.

Cele mai realiste măsuri de participare mai activă a mediului de afaceri în procesul de luare a deciziilor privitoare la patrimoniu au fost apreciate de mediul de afaceri și stakeholderi ca fiind *realizarea consensului între părțile interesate - alte întreprinderi, cu comunitatea locală, autorități, administratori și proprietari, utilizatori finali, etc. și includerea în strategiile locale și regionale a măsurilor socio - economice conexe dezvoltării patrimoniului.*

Proiecte și acțiuni de implementare

III.1.1. Construirea consensului privind cadrul de punerea în valoare a patrimoniului, sprijinirea implementării deciziilor și implicarea mediului de afaceri. Depășirea barierelor de încredere și înțelegere a misiunii celorlaltor părți interesate.

Patrimoniul face parte dintr-un complex eterogen de ecosisteme cu funcțiuni multiple. Așa cum patrimoniul este afectat de aceste ecosisteme, la fel pot și zonele învecinate - ecosistemele - să beneficieze de produsele și serviciile pe care le generează obiectivul de patrimoniu. Acest dublu raport indică necesitatea conlucrării între entitățile care valorifică, care beneficiază de patrimoniu - lanțul valoric - în procesul de luare a deciziilor care pot afecta obiectivul de patrimoniu, și vice-versa, promovarea integrării ecosistemelor în toate stadiile de planificare și management al obiectivului de patrimoniu.

Data fiind semnificația lărgită pe care o are în prezent patrimoniul, a problemelor complexe cu care se confruntă și a nevoii de a fi valorificat sustenabil în activități de turism sau de altă natură, patrimoniul trebuie gestionat și îngrijit, ceea ce presupune luarea de decizii despre ce anume se poate schimba sau ce trebuie să fie păstrat ca atare. Consensul asupra măsurilor care se aplică patrimoniului va facilita procesul de luare a deciziilor și implementarea acestora. Mai mult, construirea consensului presupune, pe lângă cooperarea și interacțiunea dintre actorii patrimoniului, și

dezvoltarea propriilor strategii și proiecte legate de patrimoniu, presupune armonizarea acestora cu cele ale celorlalți membri ai LVS și, în final, crearea unei sinergii între acțiunile dedicate patrimoniului.

Acest obiectiv poate fi atins prin implementarea activă și perseverentă a *priorității I. Adoptarea de către mediul de afaceri din zona de graniță româno-bulgară a unei atitudini proactive față de patrimoniul cultural și natural, prin reinterpretarea semnificației acestuia* care va crea, la început, cadrul pentru dialog, înțelegere și colaborare care, cu timpul, va asigura consensul necesar producerii de sinergii între actorii participanți la valorificarea patrimoniului, în beneficiul comunităților locale și a patrimoniului însuși.

<i>Resurse externe necesare</i>	Speakeri la evenimente cu public
<i>Planificare în timp</i>	An 1: relaționarea cu stakeholderii, cu autoritățile publice locale sau regionale An 2 - 5: promovarea conceptelor, promovarea ocaziilor de implicare a mediului de afaceri
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	În corelare cu activitățile I.1.1. și I.1.2. Construirea consensului se găsește în directă legătura cu buna funcționare a platformei de informare, comunicare și schimburi - măsura III.2.1.

III.1.2. Includerea în strategiile locale, regionale și transfrontaliere a măsurilor sociale și economice conexe dezvoltării patrimoniului, prin acțiuni concrete dedicate și recomandate mediului de afaceri și bazate pe poveștile acestora de succes.

Strategiile locale, regionale și transfrontaliere sunt elaborate și asumate de autoritățile locale și regionale, iar mediul de afaceri are ocazia să intervină prin propuneri în cadrul consultărilor publice asupra strategiilor, impuse de legislația privind transparența în procesul decizional, inclusiv asupra strategiilor, din ambele țări. Demersurile transfrontaliere vor putea fi abordate prin integrarea lor în formule similare în strategiile locale ale autorităților din zona transfrontalieră la care se referă, de exemplu în localitățile cu ieșire la Marea Neagră sau în localități între care se pot dezvolta activități comune datorită patrimoniului aflat pe teritoriile respectivelor localități (ex. Silistra-Ostrov).

De asemenea, mediul de afaceri poate face propuneri concrete și aprecieri care să fie (sau nu) luate în considerare la elaborarea strategiilor, în etapa premergătoare de evaluare a nevoilor și aspirațiilor comunității unei localități / regiuni în care se pot organiza exerciții de colectare a propunerilor și aprecierilor prin chestionare. În cazul în care nu se desfașoară această etapă, mediul de afaceri poate transmite din proprie inițiativă propunerile către autoritatea care urmează să elaboreze strategia.

Această activitate presupune ca mediul de afaceri să fie activ în raport cu autoritățile locale sau regionale, iar informarea și participarea se pot facilita prin intermediul camerelor de comerț și industrie, a asociațiilor profesionale / patronale sau a altor entități care să funcționeze ca interfață între mediul de afaceri și autorități.

<i>Resurse externe necesare</i>	Speakeri la evenimente cu public în care se poate include subiectul „strategii locale/regionale”, inclusiv cu prezentarea acestora
<i>Planificare în timp</i>	An 1: relaționarea cu stakeholderii, cu autoritățile publice locale sau regionale An 2 - 5: promovarea conceptelor, promovarea ocaziilor de implicare a mediului de afaceri
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	În corelare cu activitățile I.1.1., I.1.2. și III.2.1.

Obiectiv III.2. Inițierea și dezvoltarea unei platforme informale de informare, colaborare și valorificare a patrimoniului cultural și/sau natural, de către firme - „Prietenii patrimoniului”

Interese comune = limbaj comun = proiecte comune

Abordarea prin colaborare în cadrul lanțului valoric necesită modificări ale culturilor organizaționale și atitudinilor individuale și colective privind implicarea în inițiative/proiecte multipartenariale. În același timp permite coordonarea eforturilor, încredere și sinergii între resursele și programele participanților, și consultare. Pe termen lung, permite integrarea reglementărilor și a instrumentelor de lucru cu patrimoniul, inclusiv crearea unora comune sau complementare.

Această abordare prin colaborare este aplicabilă în mod special domeniului patrimoniului datorită percepției actuale asupra patrimoniului ca fiind un bun al comunității, cu capacitatea de a asigura sustenabilitatea acesteia.

Colaborarea între oricare dintre părțile interesate trebuie stimulată, în acest caz de mediul de afaceri, prin metode formale sau informale. Cele informale se dovedesc mai prietenoase, se bazează pe buna intenție față de patrimoniu și nu adaugă constrângeri administrative sau contractuale.

Proiecte și acțiuni de implementare

III.2.1. Platforma informală de informare, colaborare și valorificare are ca scop facilitarea *comunicării și partajării* bunelor practici, învățămintelor, etc. de către mediul de afaceri - *in extenso* toate părțile interesate, la nivel transfrontalier.

Valorificarea durabilă a patrimoniului înseamnă participarea a cât mai mulți actori relevanți la acțiunile dedicate patrimoniului - actori informați, precum și o voință politică puternică de a asigura această participare și construirea consensului. Este un

proces continuu și cere o evaluare periodică a efectelor, urmată de revizuirea metodelor și instrumentelor de valorificare durabilă.

Legăturile între industrie și ceilalți actori sunt de cele mai multe ori slabe. O platformă de comunicare care să asigure schimburile în ambele direcții, regulate și deschise, poate fi cea mai importantă strategie de trecere la o valorificare durabilă a patrimoniului. Această platformă poate contribui major la implementarea întregii *Strategii de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* datorită înțelegerii reciproce pe care o va promova, consensului pe care îl poate construi, precum și creării premizelor pentru inițiative și proiecte comune.

Acest obiectiv se va atinge prin implementarea activă și perseverentă a priorității I și proiectelor III.1.1. și III.1.2. Platforma trebuie înțeleasă ca un cadru care poate sau nu lua forma unei entități juridice, de tipul asociațiilor sau clusterelor, esențial fiind rezultatul final de colaborare. Ca orice proces interdisciplinar care reunește interesele aparent antagoniste, cel puțin ale stakeholderilor și comunității locale, pe de o parte, și ale mediului de afaceri pe de altă parte, este necesară stimularea și susținerea lui cu tenacitate pe parcursul anilor necesari pentru modificarea mentalităților și abordarea de către mediul de afaceri de măsuri concrete de valorificarea sustenabilă a patrimoniului. Cele mai chemate entități care să stimuleze acest proces sunt organizațiile care nu se pozitionează de niciuna din aparentele părți, au preocupări în domeniul dezvoltării sustenabile și au acces la toți actorii instituționali sau economici specifici. De asemenea, tipul de activitate le permite integrarea firească a activităților propuse prin *Strategie* în activitatea curentă, în același timp având capacitatea de a se adresa mediului afaceri și resursele necesare. Pentru început au fost propuse pentru acest rol camerele de comerț și industrie teritoriale din România și Bulgaria sau asociații ale oamenilor de afaceri. Pe măsură ce procesul va evolua, iar parte din obiectivele *Strategiei* vor fi atinse, este posibil și probabil ca acest rol să îl preia alt tip de organizație, fie din partea comunității locale, fie din partea stakeholderilor, iar în cazul în care se vor crea cluster definite de un obiectiv de patrimoniu sau de valorificarea durabilă a patrimoniului, entitățile de administrare a acestor clustere vor fi cele mai împuternicite entități care să continue procesul de reunire a tuturor actorilor aferenți patrimoniului și să stimuleze funcționarea *platformei pentru comunicarea și partajarea bunelor practici, învățămintelor, etc. de către mediul de afaceri - in extenso toate părțile interesate.*

Dezvoltarea acestei platforme implică timp, energie și capacitate organizațională, iar abordarea ei va fi etapizată, astfel încât după fiecare etapă rezultatele să aibă timp să se consolideze și să creeze premisele pentru următoarea etapă. Prima etapă propusă este de dezvoltare a platformei virtuale de comunicare.

Crearea unei **platforme virtuale**, având ca bază site-ul de web al proiectului, va permite utilizarea la capacitate maximă a resurselor existente, provenind din discipline și sectoare diferite, identificarea problemelor majore, accesul la documente de calitate datorită expunerii.

Platforma virtuală poate să includă următoarele secțiuni:

- Cadrul legislativ - internațional, național, regional și local, fie ca documente, fie ca link-uri la baze de informare în limbile română, bulgară și engleză.
- Conceptul de valorificare durabilă a patrimoniului, povești de succes.
- Cadru de întărire a capacității firmelor de a iniția și pune în practică măsuri de valorificare sustenabilă a patrimoniului - informații, instruire, etc.
- Monitorizare rezultate și parteneriate de cercetare în favoarea valorificării sustenabile a patrimoniului
- Bibliotecă - resurse electronice (strategii, legislație, reglementări locale, PUG-RLU, etc.)
- Forum
- Linkuri la site-uri relevante, la site-uri ale obiectivelor de patrimoniu de pe granița româno-bulgară.

Platforma virtuală poate fi dezvoltată în baza site-ului proiectului „A heritage-friendly cross-border economy in România and Bulgaria”, inițial pentru toate sectoarele economice care fac obiectul proiectului, și pe măsura trezirii interesului mediului de afaceri și implicării acestuia, specializarea informației fie pe sectoare economice, fie pe cele două tipuri de patrimoniu - cultural sau natural.

Mediul de afaceri consideră că o astfel de platformă de comunicare trebuie, în primul rând, să îi permită să acceseze informații relevante și să comunice pe internet, de asemenea să reprezinte un punct focal dedicat valorificării durabile a patrimoniului cultural și natural. Stakeholderii consideră, de asemenea, ca este necesară o sursă comună de informare și comunicare pe tema valorificării patrimoniului. În structurarea unei platforme eficiente și care să producă efectele scontate se vor lua în considerație ca fiind importante pentru mediul de afaceri și informațiile sau ofertele de tehnologie și inovație pentru valorificarea sustenabilă a patrimoniului, iar atât pentru mediul de Afaceri, cât și pentru stakeholderi, informațiile asupra posibilelor proiecte și cautări de parteneri pentru proiecte multiparteneriale.

<i>Resurse externe necesare</i>	-
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea conceptelor, dezvoltarea și promovarea platformei virtuale, relaționarea cu stakeholderii, cu autoritățile publice locale sau regionale
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	În corelare cu activitățile I.1.1., I.1.2. și proiectelor III.1.1. și III.1.2.

III.2.2. Implicarea mediului de afaceri în finanțarea proiectelor investiționale sau neinvestiționale adresate obiectivului / obiectivelor de patrimoniu:

- Agrearea unui mecanism de colaborare financiară cu alte părți interesate, în special cu stakeholderii, adecvat și stimulat pentru mediul de afaceri care valorifică patrimoniul. Mecanismul va fi specific fiecărui caz în parte, răspunzând situației de pe teren, nevoilor, intereselor și eventualelor impuneri datorită implicării fondurilor publice.

- Fund raising pentru proiecte non-profit, prin implicarea mediului de afaceri, în formulă extinsă - angajați și familii (love money). Acțiunile de donație se recomandă să fie explicit legate de proiecte și inițiative concrete, prezentate pe larg, pentru ca succesul acțiunilor de fund-raising depinde de transparența și de asumarea unor roluri bine definite de către contributory.

Această măsură se va implementa prin promovarea ei ca sursă alternativă de finanțare în cadrul unor evenimente pe tema accesului la finanțare (seminarii, târguri). Poveștile de succes au capacitatea de a stimula participarea firmelor în astfel de aranjamente parteneriale și vor fi promovate pe măsură ce ar putea să apară. Cu cât poveștile de succes vor fi mai locale sau cel puțin din zona de graniță româno-bulgară, cu atât vor avea o credibilitate mai mare și, astfel, un impact mai mare.

<i>Resurse externe necesare</i>	Speakeri externi pe teme de fund-raising
<i>Planificare în timp</i>	An 1 - 5: promovarea conceptelor
<i>Corelare cu alte proiecte / acțiuni</i>	În corelare cu propunerile I.1.1, II.1.1, II.2.2., II.3.1., II.3.3.

VI. SISTEM DE IMPLEMENTARE ȘI MONITORIZARE

Sistemul de implementare a *Strategiei de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria*, presupune agreearea, organizarea și desfășurarea de acțiuni coerente și corelate pe toate planurile propuse și care concură la atingerea viziunii *Strategiei* pentru perioada 2017-2022.

Acest sistem extinde etapa de formulare a *Strategiei* și îi adaugă complexitate, datorită procesului de implementare care implică efortul entităților de implementare, a partenerilor locali și capacitatea mediului de afaceri de a recepționa mesajele transmise, disponibilitatea de a-și modifica atitudinea și de a contribui prin acțiuni concrete sau prin susținere la trecerea către o economie prietenoasă față de patrimoniu. De asemenea, presupune o corelare între acțiunile părților interesate de *Strategie*, respectiv stakeholderi și alți actori instituționali sau non-governamentali, de coordonare a resurselor materiale, umane și financiare între aceștia, astfel încât să se obțină o sinergie care să conducă la maximizarea impactului la nivel local. Toți acești factori sunt determinanți în succesul sau eșecul implementării *Strategiei*.

Strategia este astfel propusă încât principalele ei măsuri de implementare să poată fi integrate ușor în activitatea proprie a entităților de implementare, să necesite resurse minime, iar realizarea lor să aducă un plus de valoare acestora. Relaționarea, inițierea și animarea unui parteneriat în vederea implementării *Strategiei* se vor realiza în contextul implicării camerelor de comerț și industrie, precum și a asociațiilor de afaceri, în diverse acțiuni locale și transfrontaliere, în comitete de dezvoltare locală, etc. prin intermediul cărora acestea, pe de o parte, își aduc aportul la eforturile de dezvoltare, iar pe de altă parte, întrețin relații care pot fi utile și relevante pentru prezenta *Strategie*.

1. Procesul de implementare a *Strategiei*

Implementarea *Strategiei* trebuie abordată ca un proces și presupune mai multe faze:

1.1. Faza de inițializare și pregătire a implementării *Strategiei*

- Analiza cadrului de implementare partenerial, mobilizarea partenerilor și părților interesate, agreearea modului de lucru și, dacă se acceptă în această etapă, semnarea unui acord de parteneriat pentru implementarea *Strategiei*, cu asumarea rolurilor, obligațiilor și drepturilor, termenelor, etc. Promovarea acordului de parteneriat ca bază a implementării *Strategiei*.
- Analiza proiectelor prioritare, a criteriilor de demarare și, în consecință, a ordinii de demarare, analiza părților implicate, a responsabililor de proiecte, a resurselor necesare, în baza fișelor de proiect identificate, analizei și corelării proiectelor, impactului estimat.
- Analiza și adaptarea, dacă va fi cazul, a planului de acțiune multi-anual la nivel transfrontalier elaborat în cadrul proiectului și agreearea unui plan pentru primul an de implementare. Planificarea activităților enumerate anterior se va realiza la sfârșitul anului, pentru anul care urmează.

1.2. Faza de operaționalizare a Strategiei

- Elaborarea de planuri de lucru pentru implementarea acțiunilor prioritare, în ritmul stabilit prin planul de acțiune anual și multi-anual și în baza informațiilor detaliate asupra fiecărui proiect / fiecărei acțiuni în parte, inclusiv aprecierea resurselor necesare.
- Dezvoltarea proiectelor / acțiunilor prioritare de la nivel transfrontalier și/sau local, asigurarea resurselor necesare și mobilizarea și sprijinirea terților în dezvoltarea propriilor proiecte.
- Implementarea proiectelor, aprecierea rezultatelor și impactului la nivel local și supra-local.
- Culegerea de date și centralizarea informațiilor privind progresul în implementarea *Strategiei*, analiza ritmului și efectelor implementării *Strategiei*. Concluziile acestei acțiuni vor indica măsura în care datele de intrare ale *Strategiei* s-au modificat, dacă mediul de afaceri a făcut progrese notabile, dacă au aparut oportunități și amenințări noi de care trebuie să se țină seamă, iar în aceste cazuri, vor sta la baza revizuirii *Strategiei*.
- Revizuirea *Strategiei*, dacă este cazul.
- Comunicare și publicitate asupra *Strategiei* și progreselor în implementarea *Strategiei*.

1.3. Asigurarea resurselor necesare gestionării *Strategiei* și implementării proiectelor sau acțiunilor de dezvoltare

- Coordonarea implementării proiectelor sau acțiunilor propuse prin *Strategie* cu acțiunile anuale, curente, ale entităților de implementare, corelare și suprapunere în vederea reducerii resurselor necesare. Scopul acestei coordonări este de a evita utilizarea redundantă a resurselor, dubla finanțare și asigurarea unei corelări optime între toate inițiativele și obligațiile entităților de implementare.
- Corelarea componentei de promovare de concepte, de relații și de colaborări între actorii patrimoniului cultural sau natural cu componenta de relaționare proprie, la nivel local sau transfrontalier, a entităților de implementare.
- Sursele pentru implementarea proiectelor sau acțiunilor pot fi: (1) fonduri publice naționale și locale nerambursabile pentru proiecte de informare și conștientizare, de creare de parteneriate și promovarea de inițiative inovative în abordarea valorificării patrimoniului; (2) fonduri europene nerambursabile pentru proiecte de amploare medie, cu o durată de minim doi ani, pentru o promovare și testare a valorificării durabile a patrimoniului; (3) fonduri private de la nivelul investitorilor interni și externi.
- Dezvoltarea capacității instituționale a parteneriatului de a implementa strategii, planuri și programe multi-anuale - instruirii, dotări, sisteme de management.

2. Procesul de monitorizare a implementării *Strategiei de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* se va dezvolta pe două planuri care contribuie la atingerea viziunii:

2.1. Planul local și transfrontalier strategic determinat de starea și evoluția relației dintre mediul de afaceri și patrimoniu, concepțiile și acțiunile acestuia vis-a-vis de patrimoniu și colaborarea cu ceilalți actori, etc., respectiv a elementelor de ordin strategic care au fost luate în considerație la formularea *Strategiei* și care vor fi urmărite, ca jaloane, pe perioada implementării, pentru a menține *Strategia* relevantă.

2.2. Planul *Strategiei de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria*, prin monitorizarea implementării proiectelor și acțiunilor de dezvoltare prioritare.

Pentru eficientizarea și atingerea scopului activității de monitorizare, se propune desfășurarea următoarelor activități:

- Analiza periodică a progresului înregistrat în atingerea obiectivelor și rezultatelor *Strategiei* și în starea și evoluția mediului de afaceri. Periodicitate va fi stabilită prin planul de acțiuni multi-anual.
- Formularea de propuneri pentru revizuirea *Strategiei*, cum ar fi înlocuirea de proiecte în lista de priorități, modificarea activităților unor proiecte, modificări de parteneriate, etc.).

Planul local și transfrontalier strategic determinat de starea și evoluția relației dintre mediul de afaceri și patrimoniu, concepțiile și acțiunile acestuia vis-a-vis de patrimoniu și colaborarea cu ceilalți actori, etc.:

- Colectare de date și informații privind activitățile mediului de afaceri vis-a-vis de patrimoniu, în cadrul acțiunilor, proiectelor, relațiilor în care se abordează tematica valorificării durabile a patrimoniului, din rapoarte ale stakeholderilor, în cadrul relațiilor cu stakeholderii sau cu alți actori relevanți, rapoarte ale departamentelor interne ale entităților de implementare, alte analize, rapoarte și studii relevante, rapoarte anuale ale întreprinderilor care valorifică patrimoniul (Proiectul I.3.1.), rezultatele în aplicarea sistemului de apreciere a gradului în care mediul de afaceri valorifică sustenabil patrimoniul (Proiectul I.3.2.). Compararea cu starea inițială strategică luată în considerație la elaborarea *Strategiei*. Concluzii.
- Această activitate va fi realizată la începutul implementării *Strategiei* de către entitățile de implementare, urmând ca pe măsură ce parteneriatul pentru *Strategie* să intre în atribuțiuni, unul sau mai mulți membri ai acestuia să preia sau să împartă cu entitățile de implementare această sarcină.

Planul Strategiei de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria

- Colectare de date și informații privind progresul în implementarea planului de acțiune multi-anual, a planurilor de acțiune anuale și la nivelul fiecărui proiect sau acțiune de implementare a *Strategiei*, având ca surse rapoartele interne ale departamentelor entităților de implementare, rapoartele de progres ale proiectelor în cazul finanțării acestora din surse externe, interacțiuni și colaborări cu entități terțe care implementează proiecte relevante, cuprinse în *Strategie* sau relevante pentru aceasta. Prelucrarea datelor și informațiilor privind stadiul de implementare a proiectelor prioritare. Concluzii și măsuri de remediere, unde și dacă este cazul.

VII. PARTENERIATUL PENTRU O ECONOMIE PRIETENOASĂ FAȚĂ DE PATRIMONIUL CULTURAL ȘI NATURAL, CADRUL DE PROMOVARE A CONCEPTELOR

Principiile europene și naționale de dezvoltare locală recomandă ca strategiile de dezvoltare integrată, sustenabilă, strategiile locale sau naționale, sectoriale sau generaliste, practic indiferent de natura lor, să fie implementate prin parteneriate relevante care să asigure participarea tuturor sau a cât mai multor grupuri de interese și inițiativă vizate de strategiile în discuție. Doar astfel, obiectivele, măsurile și proiectele de dezvoltare propuse de strategii pot să răspundă nevoilor și așteptărilor acestora, pot facilita implicarea concretă și motivată în implementarea strategiilor, precum și să contribuie la strângerea relațiilor între diversele segmente ale societății și identificarea acestora cu întregul context al *Strategiei*. Implicarea directă a comunității, a grupurilor de interese și inițiativă vizate de strategii, permite, de asemenea, punerea în comun a cunoștințelor, experienței, proiectelor proprii și, astfel, valorificarea potențialului de resurse locale și crearea de sinergii în favoarea dezvoltării.

Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria interesează prin însăși natura ei nu numai mediul de afaceri, ci întregul spectru al actorilor instituționali și privați care gravitează în jurul patrimoniului cultural sau natural, fie el aferent întregii zone transfrontaliere, sau unei comunități locale - regionale, fie chiar și numai în jurul unui obiectiv de patrimoniu particular, vizibil și recunoscut prin impactul pe care îl are pentru dezvoltarea unui areal.

Valorificarea sustenabilă a patrimoniului presupune abordarea acestuia de către firme prin extinderea viziunii de afaceri și introducerea în câmpul lor de acțiune a comunității locale, a stakeholderilor și actorilor instituționali sau privați. Această lărgire a sferei de cuprindere a afacerii care încorporează direct sau indirect obiective de patrimoniu necesită, pe de o parte, modificarea mentalității oamenilor de afaceri implicați, și trecerea la percepția asupra obiectivului de patrimoniu ca fiind un bun colectiv, care aparține tuturor și față de care toți oamenii au drepturi și obligații, iar administrarea lui îi implică pe toți. Această percepție nouă va determina, probabil, nevoia de a împărtăși ceva din beneficiile obținute prin valorificarea directă sau indirectă a patrimoniului, cu „comunitatea”, cu stakeholderii sau cu ceilalți actori prin care se desfășoară „valorificarea”, de a trece de la o valorificare exclusiv pe palierul economic, la o valorificare care integrează problematica socială incluzivă și componenta de protecție a mediului. *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* urmărește și propune măsuri neinvazive și prietenoase care, în timp, să conducă la modificările necesare de percepție, mentalitate și abordare a afacerii prin parteneriate și colaborare.

În acest context al obiectivelor de schimbare a mentalităților mediului de afaceri și de abordare a patrimoniului prin parteneriatele și colaborarea necesare pentru o valorificare sustenabilă, *Strategia* poate deveni un model de cooperare între actorii instituționali și privați care concură la implementarea ei într-o manieră ideală, prin puterea exemplului și, mai mult, prin crearea circumstanțelor particulare și stimulative de lansare de colaborări punctuale, pentru întreprinderile implicate în valorificarea patrimoniului, indiferent de direcția din care se inițiază colaborarea, dinspre

întreprindere sau stakeholderi sau chiar de către entitatea de implementare a *Strategiei*.

Parteneriatul propus pentru implementarea *Strategiei* este un parteneriat recomandat și benevol. Componenta lui ideală asigură reprezentarea tuturor sau a cât mai multor grupuri de interese și inițiativă vizate de *Strategie*: entitățile pentru implementare, stakeholderii și comunitatea locală, în balans cu reprezentanții mediului de afaceri și ai utilizatorilor finali, mai ales turiștilor. Această componentă permite armonizarea intereselor, opiniilor și așteptărilor privitoare la patrimoniu, coerența și complementaritatea eforturilor și proiectelor proprii, precum și potențarea reciprocă a acestora. Mai mult, asigură un aspect esențial pentru implementarea *Strategiei*, și anume identificarea membrilor parteneriatului cu *Strategia* în sine, *Strategia* conducând la obținerea unor rezultate și, pe termen mediu, a unei viziuni cu care membrii se identifică, care îi reprezintă și pot fi transpuse în propriile obiective și rezultate. Astfel, prin propriile proiecte, membrii parteneriatului pot sprijini implementarea *Strategiei*, pot completa sau diversifica mijloacele de implementare, pot contribui fundamental la atingerea obiectivelor.

Parteneriatul poate să contribuie și la întărirea eforturilor de protejare, conservare și valorificare sustenabilă a patrimoniului cultural și natural: partenerii implicați activ în implementarea unei astfel de *Strategii* devin cei mai importanți susținători ai autenticității, integrității și calității patrimoniului, ai activităților legale.

Invitarea presei locale, a bloggerilor locali, rețelelor sociale centrate pe promovarea zonei transfrontaliere va asigura transparența și vizibilitatea asupra eforturilor pentru implementarea *Strategiei*, asupra inițiativelor și proiectelor, suportul populației și a terților, cum ar fi instituții financiare, societatea civilă neîmplicată emoțional sau profesional în protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului natural și cultural, etc.

Inițiat la nivel transfrontalier, regional sau local, parteneriatul are același scop, și anume implementarea *Strategiei de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria*. Crearea parteneriatului este un proces care cere perseverență și diplomatie, răbdare pentru un termen mediu de reușită, *Strategia* nefiind impusă de reglementări naționale sau internaționale, nici de priorități de dezvoltare de care să depindă supraviețuirea unei comunități.

Perioada de elaborare a *Strategiei* a pus bazele acestui parteneriat, prin însăși abordarea ei: invitarea și implicarea potențialilor membri în stabilirea cadrului de dezvoltare a *Strategiei*, în aprecierea și amendarea viziunii, obiectivelor, mixului de proiecte, astfel încât acestea să îi reprezinte. Această abordare permite, pe de o parte, conștientizarea potențialilor membri ai parteneriatului asupra inițiativei propriu-zise, luarea unei poziții față de inițiativă, participarea directă sau ignorarea ei, important fiind contactul cu inițiatorii și ideea unei strategii care să schimbe abordarea de către mediul de afaceri a patrimoniului cultural sau natural.

În etapa de implementare, parteneriatul se poate coagula și consolida treptat, prin asumarea rolului tradițional al unui parteneriat de dezvoltare:

- Analizează, aprobă, modifică sau completează, după caz, rapoartele de monitorizare a progresului în implementarea *Strategiei*, în implementarea proiectelor prioritare.
- Analizează și decide asupra propunerilor de revizuire a *Strategiei* și gradului de prioritate a proiectelor aflate sau propuse spre implementare.
- Propune și urmărește *Strategia* pentru atingerea obiectivelor prioritare de dezvoltare setate de *Strategie*;
- Analizează și decide asupra planificării orientative a măsurilor sau proiectelor prioritare de dezvoltare.

De asemenea, în vederea coagulării parteneriatului, membrii acestuia pot fi implicați în organizarea, co-organizarea sau desfășurarea măsurilor de implementare - proiecte și acțiuni.

Funcționarea parteneriatului poate fi abordată treptat, pe măsură ce acesta se concretizează și implică. De la un parteneriat de tip nucleu, format în timpul implementării prezentului proiect, eventual în etapa de implementare-pilot în județul Constanța, România, și districtul Dobrici, Bulgaria, ulterior la nivel transfrontalier, parteneriatul se poate întări prin extinderea nucleului, prin actualizarea și completarea structurii și componenței inițiale, astfel încât varietatea membrilor, relevanța lor, cunoștințele și experiența puse în comun pentru implementarea *Strategiei* să devină complete.

Pentru asigurarea unui cadru transparent de colaborare instituțională în cadrul parteneriatului, extinderea nucleului se poate face printr-un exercițiu deschis tuturor entităților interesate și într-un cadru bine definit de criterii de accedere la parteneriat, cum ar fi nivelul de reprezentativitate la nivel local, vechimea în activitatea respectivă, motivația participării la Parteneriat, activitățile desfășurate în contextul implementării *Strategiei*.

Parteneriatul poate fi formal constituit printr-un acord de parteneriat flexibil, reglementat, care va putea fi extins sau restrâns, în funcție de evoluția procesului de implementare. Parteneriatul va fi centrat pe implementarea *Strategiei* și însoțit de o declarație de implicare publică și publicată local.

Un cod de conduită poate fi dezvoltat pentru asigurarea unei viziuni comune asupra rolului fiecarui membru al parteneriatului, sarcinilor, așteptărilor, relațiilor intra- și extraparteneriale, de reprezentare, etc.

În raport cu prioritățile și obiectivele *Strategiei*, precum și pentru concentrarea eforturilor și a resurselor parteneriatelor pe baze de competențe și expertiză, parteneriatul poate fi organizat și să funcționeze pe grupuri tematice.

Posibile grupuri tematice:

a. Opțiunea 1:

Grup tematic patrimoniu cultural

Grup tematic patrimoniu natural

b. Opțiunea 2:

Grup tematic turism și activități conexe

Grup tematic agricultură, pășunat, pescuit, silvicultură

Grup tematic arhitectură, urbanism, construcții

Grup tematic energii regenerabile

c. Opțiunea 3:

Grup tematic patrimoniu valorificat

Grup tematic patrimoniu cu potențial de valorificare

Pentru ca parteneriatul să își atingă scopul și activitatea să fie eficientă, se pot iniția măsuri de întărire a capacității parteneriatului de a se implica în implementarea *Strategiei*, prin organizarea de instruiți și prezentări periodice, pe teme relevante procesului de implementare, cum ar fi *Strategia de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria*, dezvoltarea prin proiecte, dezvoltare integrată și durabilă, accesarea fondurilor naționale și europene, schimbări climatice și eficiență energetică, economie sustenabilă, inovare socială, etc.

Inițial, parteneriatul va fi coordonat de entitățile de implementare. Pe măsură ce procesul va evolua, iar parte din obiectivele *Strategiei* vor fi atinse, este posibil și probabil ca rolul de coordonare să îl preia alt membru al parteneriatului, fie din partea comunității locale, fie din partea stakeholderilor, iar în cazul în care se vor crea clustere definite de un obiectiv de patrimoniu sau de valorificarea durabilă a patrimoniului, entitățile de administrare a acestor clustere vor fi cele mai împuternicite entități care să continue procesul de implementare a *Strategiei* și atingerea obiectivelor la nivel de mediu de afaceri.

Între măsurile de implementare a *Strategiei*, crearea unei platforme informale de informare, colaborare și valorificare va facilita *comunicarea și partajarea* bunelor practici, a învățămintelor, etc. de către mediul de afaceri - în extenso toate părțile interesate, la nivel transfrontalier. Aceasta platformă poate contribui major la implementarea întregii *Strategii de dezvoltare a unei economii care protejează resursele naturale și culturale în România și Bulgaria* datorită, în primul rând, a promovării conceptelor de economie prietenoasă față de patrimoniul cultural și natural, respectiv de valorificare durabilă, a înțelegerii reciproce pe care o va promova, consensului pe care îl poate construi, precum și creării premizelor pentru inițiative și proiecte comune.

Proiect: A heritage-friendly cross-border economy in Romania and Bulgaria
Lucrare editată de Camera de Comerț, Industrie, Navigație și Agricultură Constanța, România
Ianuarie 2017

Conținutul acestei lucrări nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene